

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МОРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

MODERN PHILOLOGY

Науковий журнал

Випуск 1

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

Науковий журнал «Modern Philology» засновано у 2024 році Одеським національним морським університетом.

Реєстрація в Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення:
Рішення № 887 від 21.03.2024 р.
Ідентифікатор медіа: R30-02771.

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Одеського національного морського університету
(протокол № 8 від 27.03.2024 р.)*

Офіційний сайт видання: journals.onmu.in.ua/index.php/modernphilology

Головний редактор – **Корольова Тетяна Михайлівна**, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри «Філологія», Одеський національний морський університет.

Редакційна колегія:

Бабелюк Оксана Андріївна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов та перекладознавства, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Бігунова Наталя Олександрівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова;

Зимомря Іван Миколайович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та практики перекладу, Ужгородський національний університет;

Іліаді Олександр Іванович, доктор філологічних наук, доцент кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики факультету іноземних мов, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Коляса Олена Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри філології, Одеський національний морський університет;

Москалюк Олена Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри «Філологія», Одеський національний морський університет;

Смаглій Валерія Михайлівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри філології, Одеський національний морський університет;

Юхимець Світлана Юріївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри «Філологія», Одеський національний морський університет;

Конрад Казимеж Шамрик, доктор наук, професор кафедри лексикології та прагмалінгвології кафедри польської мови та компаративістики, Білостоцький університет (Польща).

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ЗМІСТ

Глущенко В. А. ВЕНЕТСЬКА МОВА: З ІСТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	5
Жмасва Н. С., Юхимець С. Ю., Петрикова О. О. ВЕРБАЛЬНА ДИСКРИМІНАЦІЯ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	10
Гліаді О. І. КАРИТИВНІСТЬ У ПРАСЛОВ'ЯНСЬКІЙ МОВІ.....	16
Kivenko I. O. A STUDY OF GRATITUDE RESPONSES (BASED ON MODERN ENGLISH FICTIONAL DISCOURSE).....	23
Корольова Т. М., Смаглий В. М., Юхимець С. Ю. ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНСЬКОМОВНІЙ МОРСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	30
Москалюк О. В. СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ (НА МАТЕРІАЛІ ІНАВГУРАЦІЙНИХ ВИСТУПІВ СУЧАСНИХ АМЕРИКАНСЬКИХ ПРЕЗИДЕНТІВ).....	39
Ророва О. V. EXPRESSION OF THE SEME “MALE” IN ENGLISH, GERMAN AND CHINESE.....	46
Пшоняк В. О., Владимірова В. В. АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОЇ ПРОМОВИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ В.О. ЗЕЛЕНСЬКОГО ВІД 6 ЖОВТНЯ 2022 РОКУ.....	52
Тищенко О. В., Бугрій-Турко Я. ЗАСОБИ ПЕРЕКЛАДУ КОМПЛІМЕНТАРНИХ ВИСЛОВЛЮВАНЬ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ Ф.С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ» (“THE GREAT GATSBY”) І «НІЧ ЛАГІДНА» (“TENDER IS THE NIGHT”)).....	58
Fabian M. P. SEMANTICS OF ENGLISH ADJECTIVE <i>UNHAPPY</i> IN LANGUAGE AND SPEECH.....	66
Yablonska T. M. THE PECULIARITIES OF USING MARITIME SLANG IN PROFESSIONAL ENGLISH..	72

CONTENTS

Glushchenko Volodymyr VENETIAN LANGUAGE: FROM THE HISTORY OF RESEARCH.....	5
Zhmayeva Natalya, Yukhymets Svetlana, Petrykova Oleksandra VERBAL DISCRIMINATION IN MODERN ENGLISH MEDIA DISCOURSE: LINGUISTIC ASPECT.....	10
Iliadi Alexander THE CATEGORY OF DEPRIVATION IN THE PROTO-SLAVONIC LANGUAGE.....	16
Kivenko I. O. A STUDY OF GRATITUDE RESPONSES (BASED ON MODERN ENGLISH FICTIONAL DISCOURSE).....	23
Korolova Tetiana, Smahlii Valeriia, Yukhymets Svitlana BORROWINGS' PECULIARITIES IN UKRAINIAN MARITIME DISCOURSE.....	30
Moskaliuk Olena STYLISTIC PECULIARITIES OF PUBLIC SPEECHES ON THE BASIS OF MODERN AMERICAN PRESIDENTS' INAUGURAL TEXTS.....	39
Popova O. V. EXPRESSION OF THE SEME "MALE" IN ENGLISH, GERMAN AND CHINESE.....	46
Pshoniak Valentyna, Vladymyrova Valeriia ANALYSIS OF POLITICAL DISCOURSE BASED ON THE ENGLISH-LANGUAGE SPEECH OF PRESIDENT OF UKRAINE V.O. ZELENSKY AS OF OCTOBER 6, 2022.....	52
Tyshchenko Oleh, Buhrii-Turko Yana MEANS OF COMPLIMENTARY EXPRESSIONS TRANSLATION IN LITERARY TEXT (BASED ON THE WORKS OF F. SCOTT FITZGERALD "THE GREAT GATSBY" AND "TENDER IS THE NIGHT").....	58
Fabian M. P. SEMANTICS OF ENGLISH ADJECTIVE <i>UNHAPPY</i> IN LANGUAGE AND SPEECH.....	66
Yablonska T. M. THE PECULIARITIES OF USING MARITIME SLANG IN PROFESSIONAL ENGLISH.....	72

УДК 811.161.2'0 + 811.161.1'0

DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2024.1.1>

ВЕНЕТСЬКА МОВА: З ІСТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ

Глушченко Володимир Андрійович,

доктор філологічних наук, професор,

завідувач кафедри германської та слов'янської філології

Донбаського державного педагогічного університету

ORCID ID: 0000-0002-2394-4966

Researcher ID: D-8560-2018

Статтю присвячено венетській мові – мові стародавніх венетів, що населяли територію сучасної північно-східної Італії та прилеглих до неї областей Словенії та Австрії. Особливості дослідження венетської мови розглядаються в лінгвоісторіографічному аспекті.

Статус мертвої мови пов'язаний із тим, що венетська мова була витіснена з уживання латиною. Венетська мова засвідчена у коротких написах (понад 250 текстів VI–I ст. до н. е.).

Історію вивчення венетської мови, слідом за А.О. Корольовим, розділяємо на кілька основних етапів.

Наприкінці XIX ст. усі відомі на той час дані було враховано одним із засновників венетської філології К. Паулі. Лінгвістичну реконструкцію венетської мови на лексичному, фонологічному, морфологічному, синтаксичному рівнях було здійснено у працях К. Паулі та П. Кречмера.

На початку XX ст. венетську мову досліджували Ф. Зоммер, Р.С. Конвей, Дж. Вотмоу, С.Е. Джонсон та ін. Підсумки першого етапу роботи підбили Дж. Вотмоу та Р.С. Конвей (1939).

Починаючи з 40-х рр. XX ст. дослідження були продовжені Е. Феттером, Г. Крае, М.С. Білером, Ю. Унтерманном. Але особливий стимул роботи в цій галузі отримали після численних знахідок (з 1949 р.) у Лаголі, де було розкопано венетське святилище IV–I ст. до н. е. Результати другого етапу узагальнили Дж.Б. Пеллегріні та А.Л. Просдоцимі (1967).

К. Паулі, Г. Крае, Е. Феттер та інші індоєвропейці включали венетську мову (поряд з іллірійською й мессапською) в іллірійську групу мертвих індоєвропейських мов. М. Лежен був схильний зарахувати венетську мову до італійських мов. У студіях більшості дослідників венетської мови (В. Пізані, Й.М. Тронського, А.О. Корольова, В.П. Нерознака та ін.) вона була кваліфікована як ізольована індоєвропейська мова.

У статті підкреслюється, що дослідження архаїчної венетської мови надзвичайно важливі для індоєвропейістики.

Ключові слова: індоєвропейістика, індоєвропейські мови, венетська мова, ізольована мова, лінгвістична реконструкція, лінгвоісторіографічний аспект.

Glushchenko Volodymyr. Venetian language: from the history of research

The article is devoted to the Venetian language – the language of the ancient Veneti who inhabited the territory of modern north-eastern Italy and adjacent areas of Slovenia and Austria. The peculiarities of Venetian language research are considered from a linguist historiographical aspect.

The status of a dead language is associated with the fact that the Venetian language was displaced by Latin. The Venetian language is evidenced in short inscriptions (over 250 texts from the 6th to 1st centuries BC).

Following A.A. Korolev, we divide the history of studying the Venetian language into several main stages.

At the end of the 19th century, all data known at that time were taken into account by one of the founders of Venetian philology, C. Pauli. Linguistic reconstruction of the Venetian language at the lexical, phonological, morphological, syntactic levels was carried out in the works of C. Pauli and P. Kretschmer.

At the beginning of the 20th century, the Venetian language was studied by F. Sommer; R.S. Conway, J. Whatmough, S.E. Johnson and others. The results of the first stage of work were summarized by J. Whatmough and R.S. Conway (1939).

Starting from the 1940s, the research was continued by E. Vetter, H. Krahe, M.S. Beeler, J. Untermann. But a special impetus to work in this field was received after numerous finds (from 1949) in Lagole, where a Venetian sanctuary of the 4th to 1st centuries BC was excavated. The results of the second stage were summarized by G.B. Pellegrini and A.L. Prosdocimi (1967).

C. Pauli, H. Krahe, E. Vetter, and other Indo-Europeanists included the Venetian language (along with Illyrian and Messapian) in the Illyrian group of dead Indo-European languages. M. Lejeune was inclined

to classify the Venetian language as an Italian language. In the studies of most researchers of the Venetian language (V. Pisani, I.M. Tronsky, A.A. Korolev, V.P. Neroznak, and others), it was qualified as an isolated Indo-European language.

The article emphasizes that the study of the archaic Venetian language is extremely important for Indo-European studies.

Key words: Indo-European studies, Indo-European languages, Venetian language, isolated language, linguistic reconstruction, linguist historiographical aspect.

Вступ. В. Георгієв розділив історію порівняльно-історичного вивчення індоєвропейських мов на три періоди. Упродовж першого періоду (приблизно з 1816 по 1870 рік) за допомогою порівняльно-історичного методу (що виник на початку цього періоду) було встановлено спорідненість індоєвропейських мов та закладено основи їх порівняльно-історичного вивчення. У межах другого періоду (приблизно з 1870 по 1916 рік) «було уточнено порівняльно-історичний метод дослідження і були значною мірою вичерпані дані відомих на той час індоєвропейських мов, на базі яких було укладено порівняльно-історичну граматику цих мов» [1, с. 11]. Третій період, з погляду В. Георгієва, розпочався розшифруванням хетської мови (1915–1917), яке здійснив чеський лінгвіст Б. Грозний. Цей період характеризується «відкриттям і використанням низки невідомих до того часу індоєвропейських мов, що спричинилося до значного поглиблення й розширювання досліджень» [1, с. 11].

Погоджуючись із періодизацією В. Георгієва загалом, відзначимо певну умовність запропонованих дослідником хронологічних меж. Так (і ми це покажемо далі), перші написи фригійською мовою було опубліковано в 1820 і 1824 рр., а висновок А.Д. Мортмана щодо індоєвропейського характеру фригійської мови було зроблено в 1862 р.

Якщо, за В. Георгієвим, у межах другого періоду дослідники спиралися головним чином на матеріал давньоіндійської, давньогрецької та латинської мов, датовані пам'ятки яких належать до періоду не раніше першої половини I тисячоліття до н. е., то відкриття впродовж третього періоду реліктових індоєвропейських мов з текстами, датованими II тисячоліттям до н. е., значно розширило дослідницьку базу, що, своєю чергою, спричинилося до перегляду багатьох концепцій, які вважалися непорушними [1, с. 23].

Отже, у межах третього періоду об'єктом дослідження індоєвропейців стають ново-відкриті «мертві» мови. Уведення цих мов,

у тому числі венетської мови, у науковий обіг мало велике значення для розвитку індоєвропейістики. Звідси випливає необхідність студій з історії індоєвропейського мовознавства, у яких було б показано значення реліктових індоєвропейських мов для індоєвропейського мовознавства.

Серед студій останніх років, присвячених венетській мові, можна назвати невелику за обсягом узагальнювальну статтю О.В. Левка [2], яка, проте, не є власне лінгвістичним дослідженням. У лінгвістичному аспекті венетська мова не розглядалася.

Отже, констатуємо, що спеціальних праць лінгвістичного характеру, присвячених венетській мові, у лінгвістиці немає. Проте необхідність таких студій видається очевидною. Цим і зумовлена підготовка для публікації пропонованої статті.

Метою статті є розкриття особливостей дослідження реліктової венетської мови у її зв'язку з іншими індоєвропейськими в мовознавстві кінця XIX ст. – початку XXI ст.

Ця мета конкретизується в таких завданнях: 1) висвітлити обставини вивчення венетської мови наприкінці XIX ст. – на початку XX ст.; 2) показати місце венетської мови серед інших індоєвропейських і зв'язки венетської мови з мовами інших груп індоєвропейської сім'ї; 3) розкрити структурні особливості венетської мови; 4) виявити, які твердження лінгвістів минулого зберегли свою цінність для мовознавства початку XXI ст., дати оцінку дослідженням венетської мови у світлі завдань сучасної індоєвропейістики.

Матеріали та методи. Матеріалом дослідження стали праці індоєвропейців, присвячені венетській мові. Відповідно до поставленої мети й завдань дослідження у статті застосовано актуалістичний метод. Він є загальнонауковим методом теоретичного рівня наукового пізнання; без застосування цього методу неможливе існування історіографії будь-якої науки, у тому числі й історіографії лінгвістики [3]. Операційний компонент актуалістичного методу може бути

експлікований як сукупність таких прийомів і процедур, як: аналіз джерел (мовознавчих текстів) і синтез одержаних даних, порівняння, абстрагування та логічна історико-наукова реконструкція [3].

Результати. Аксиоматичною з урахуванням досягнень компаративістики починаючи з першої чверті XIX ст. є теза про те, що історично індоєвропейські мови виникли з праїндоєвропейської мови (мови-основи), яка існувала за кілька тисячоліть до н. е. як мова певної сукупності етнічно споріднених індоєвропейських племен. Поширившись на просторах Євразії, індоєвропейці неминуче мусили поділитися на велику кількість племен і племінних союзів. У зв'язку з цим у прамові поступово виникали місцеві відмінності, вирізнялися мовні ареали, на основі яких з часом створювалися окремі діалекти. Діалектне розчленування поступово поглиблювалося і впродовж тривалого періоду відбувалося перетворення мови-основи на цілу низку окремих споріднених мов. Вважають, що «розпад» праїндоєвропейської мови стався в другому тисячолітті до н. е.

В останній період свого існування праїндоєвропейська мова була вже досить розвинутою й мала порівняно складну будову. Ті індоєвропейські мови, які виділилися з прамови, успадкували її фонетичні та граматичні риси, а також досить значний спільний лексичний фонд. «Поділ» праїндоєвропейської мови на діалекти та створення на їх основі різних індоєвропейських мов були наслідком насамперед територіального відокремлення певних частин індоєвропейської етнічної спільності.

Праїндоєвропейська мова поділилася на дочірні прамови: прагерманську, праслов'янську, прабалтійську тощо (так в узагальненому вигляді, уникаючи деталей, можна інтерпретувати дивергентну модель «родовідного дерева» Августа Шлейхера).

А. Шлейхеру належить перше теоретичне обґрунтування моделі прамовного індоєвропейського стану та перша всебічна генеалогічна класифікація індоєвропейських мов. Упродовж другої половини XIX ст. шлейхерівська класифікація доповнюється й удосконалюється.

Наприкінці XIX – на початку XX ст. об'єктом дослідження стають деякі давні мертві мови Балкан і Малої Азії (іллірійська,

фракійська, фригійська, лікійська та ін.). Стануть відомими нововідкриті індоєвропейські мови – хетська (Б. Грозний), тохарська (Е. Зіг, В. Зіглінг, А. Мейє), венетська (К. Паулі). Це дало можливість моделювати хето-лувійську (анатолійську), тохарську, іллірійську групи індоєвропейських мов, а також виділяти «ізольовані» мови: фригійську, фракійську, венетську.

Венетською мовою називають мову стародавніх венетів Адріатики, дороманських племен, що населяли територію сучасної північно-східної Італії та прилеглих до неї областей Словенії та Австрії. Територія розселення венетів частково відповідає сучасній області Венето в Італії.

Матеріал венетської мови неповною мірою враховано в генеалогічній класифікації індоєвропейських мов. Не в усіх запропонованих класифікаціях вона представлена. У класифікації В.М. Топорова (1990) венетська мова кваліфікується як ізольована індоєвропейська.

Венетська мова засвідчена у коротких написах (понад 250 текстів) двох типів, присвятних та епітафіях (VI–I ст. до н. е.).

Основними місцями, де знайдені написи венетською мовою, є Есте, Віченца, Падуя, Спіна, Лаголе (Італія). Більшість написів виконано місцевим письмом у кількох варіантах (VI–II ст. до н. е.), яке є адаптацією північноетруської абетки з додаванням окремих грецьких знаків; інша частина – латинським письмом (II – початок I ст. до н. е.).

З погляду А.О. Корольова [4, с. 118], історію вивчення венетської мови можна розділити на кілька основних етапів.

Наприкінці XIX ст. усі відомі на той час дані було враховано одним із засновників венетської філології К. Паулі [5]. Лінгвістичну реконструкцію венетської мови поряд з К. Паулі здійснив П. Кречмер.

На початку XX ст. венетську мову досліджували Ф. Зоммер, Р.С. Конвей, Дж. Вотмоу, С.Е. Джонсон [6] та ін. У першому томі монументального корпусу Дж. Вотмоу та Р.С. Конвея «Праїталійські діалекти Стародавньої Італії» (1933) було підбито підсумки першого етапу роботи.

Починаючи з 40-х рр. XX ст. дослідження були продовжені Е. Феттером, Г. Крає, М.С. Білером, Ю. Унтерманном. Але особливий стимул роботи в цій галузі отримали після

численних знахідок (з 1949 р.) у Лаголі, де було розкопано венетське святилище IV–I ст. до н. е. Патронами цього святилища були різні венетські божества, мабуть, уже в II ст. до н. е. ототожені з Аполлоном [4, с. 118]. Усі написи (більше 70) вигравірувано на бронзових предметах: статуетках, ручках судин тощо. Нові матеріали були використані в численних публікаціях Дж.Б. Пеллегріні, А.Л. Просдочимі, М. Лежена [4, с. 118].

Особливо важливими були роботи М. Лежена, який детально вивчив локальні варіанти венетського алфавіту [7].

Результати другого етапу досліджень венетської мови отримали експланаторне завершення у двотомному корпусі Дж.Б. Пеллегріні та А.Л. Просдочимі «Венетська мова» (1967), де зібрані та критично розглянуті всі запропоновані на той час інтерпретації; наведено бібліографію, що стосується венетів та венетської мови; уміщено значний за обсягом матеріал археологічного та культурно-історичного характеру [8]. На підставі цього корпусу можна визначити місце венетської серед інших індоєвропейських [4, с. 118–119].

Починаючи з К. Паулі, більшість дослідників відносила венетську мову до іллірійської гілки. Можна назвати роботи Г. Крає, Е. Феттера та інших індоєвропейців.

Проте М.С. Білер у монографії «Венетська мова» (1949) відніс венетську мову до західного ареалу, далі не уточнюючи своєї позиції; М.С. Білер указував на тісні зв'язки венетської мови з італійськими, кельтськими, германськими мовами, відзначаючи також деякі паралелі в балтійських мовах, особливо в царині ономастики.

М. Лежен у своїх статтях 50-х–60-х рр. XX ст. був схильний зарахувати венетську мову до італійських мов. Пізніше таке трактування прийняв М.С. Білер.

На думку А.О. Корольова [4, с. 119], фонетичні й морфологічні факти, якими оперують ці дослідники, є досить доказовими. Джерелом фонетичних відповідностей виступає в основному ономастичний матеріал. Однак, як показав Ю. Унтерманн, венетська ономастика зазнала найсильнішого кельтського (галльського), пізніше римського впливу.

З одного боку, венетська мова впродовж усього I тисячоліття до н. е. знаходилася в тісних контактах з італійськими мовами (чим можна пояснити деякі випадки конвер-

гентного розвитку), а з іншого боку, значна частина епіграфічного матеріалу, що дійшов до нас, належить до кінця II–I ст. до н. е., тобто до епохи активної романізації місцевого населення [4, с. 119].

У студіях багатьох дослідників венетська мова була кваліфікована як ізолювана індоєвропейська мова. Лінгвісти констатували наявність низки ізоглос, що пов'язують венетську мову з італійськими, кельтськими, германськими та іллірійськими мовами.

Статус мертвої мови пов'язаний із тим, що венетська мова витіснена з уживання латиною.

Лексика венетської мови представлена обмежено. Відомо понад 300 власних назв (антропонімів, теонімів і етнонімів), частина з яких належить до запозичень, і близько 60 апеллативів.

У працях К. Паулі, П. Кречмера, Е. Феттера, Г. Крає, М.С. Білера, Ю. Унтерманна, А.О. Корольова, В.П. Нерознака та ін. було показано, що фонологічна структура венетської мови характеризувалася наявністю 22 фонем, у тому числі 5 голосних: <i>, <e>, <a>, <o>, <u> (вони, певно, відрізнялися за довготою/короткістю); подвійної системи дифтонгів (<ei>, <ai>, <oi>; <eu>, <au>, <ou>); 6 сонантів (<v>, <w>, <l>, <r>, <m>, <n>); 11 приголосних. Для консонантизму характерне перетворення трьох серій праіндоєвропейських зімкнених на дві (дзвінкі й глухі), із втратою дзвінких придихових; збереження праіндоєвропейського лабіовелярного <k^w>; поява нових приголосних <f>, <h>, <ts>, які були відсутні в праіндоєвропейській мові.

Морфологічні і синтаксичні особливості венетської мови розкрили К. Паулі, П. Кречмер, В. Пізані, Е. Полومه, Й.М. Тронський та інші дослідники. Було встановлено, що іменник венетської мови мав п'ять відмінків, три роди (чоловічий, жіночий, середній) та три числа (однина, множина, двоїна). Важливою особливістю відмінювання було існування основ на *-ī* у родовому відмінку однини першої відміни та закінчення *-bhos* у давальному-орудному відмінках множини другої відміни. Система дієслова об'єднувала чотири типи дієвідмінювання з протиставленням простого теперішнього та простого минулого часів, включала форми медіопасиву на *-r*, сигматичного аористу, дієприкметників на *-nt-* і *-mno-*.

Синтаксис венетської мови визначався жанром написів. Зокрема, присвятні тексти склалися за схемою: суб'єкт у називному відмінку, дієслово у третій особі однини (іноді множини), об'єкт у знахідному відмінку.

Висновки. 1. Матеріал венетської мови неповною мірою враховано в генеалогічній класифікації індоєвропейських мов. Не в усіх запропонованих класифікаціях вона представлена. У класифікації В.М. Топорова венетська мова кваліфікується як ізольована індоєвропейська. 2. Джерелом встановлених дослідниками фонетичних відповідностей виступає в основному ономастичний матеріал. При цьому лексика венетської мови

представлена обмежено. Відомо понад 300 власних назв (антропонімів, теонімів і етнонімів), частина з яких належить до запозичень, і близько 60 апелютивів. 3. Безперечним досягненням компаративістики стало розкриття зв'язків венетської мови з італійськими, кельтськими, германськими, балтійськими мовами. 4. Зусиллями індоєвропейців було реконструйовано венетську мову переважно на фонологічному, лексичному, морфологічному рівнях, меншою мірою – на синтаксичному.

Перспективи подальших лінгвістичних розвідок ми вбачаємо в поглибленому вивченні інших давніх «мертвих» мов індоєвропейської сім'ї.

Література:

1. Георгиев В.И. Исследования по сравнительно-историческому языкознанию (Родственные отношения индоевропейских языков). М. : Изд-во иностр. литературы, 1958. 318 с.
2. Левко О.В. Венетська мова. *Енциклопедичний словник класичних мов* / за ред. Л.Л. Звонської. Київ : Київський університет, 2017. С. 80.
3. Глущенко В.А., Роман В.В., Руденко М.Ю. До питання про актуалістичний метод як метод студій із лінгвістичної історіографії. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2020. № 45. Т. 1. С. 90–93.
4. Королев А.А. Новые данные о венетском языке. *Славянское и балканское языкознание: античная балканистика и сравнительная грамматика*. Вып. 3. М. : Наука, 1977. С. 118–130.
5. Pauli C. *Altitalische Forschungen. Die Veneter*. Leipzig : J.A. Barth, 1891. Bd. 3. 456 S.
6. Conway R., Whatmough J., Johnson S. *Prae-Italic dialects of Italy*. London : Harvard University Press, 1933. Vol. 1. 459 p.; Vol. 2. 505 p.; Vol. 3. 163 p.
7. Lejeune M. *Manuel de la langue vénète*. Heidelberg : Carl Winter, 1974. 341 S.
8. Pellegrini G.B., Prodocimi A.L. *La lingua venetica*. Padova : Istituto di Glottologia dell' Univ. di Padova, 1967. Vol. 1. 695 p.; Vol. 2. 338 p.

References:

1. Georgiev, V.I. (1958). *Issledovaniya po sravnitelno-istoricheskomu yazykoznaniiyu (Rodstvennyie otноsheniya indoeuropeyskikh yazykov)* [Research in comparative-historical linguistics (kinship relationships of Indo-European languages)]. Moskva: Izd-vo inostr. literatury. 318 s.
2. Levko, O.V. (2017). *Venetska mova* [Venetian language]. *Entsyklopedychnyi slovnyk klasychnykh mov* / za red. L.L. Zvonskoi. Kyiv: Kyivskiy universytet. S. 80.
3. Glushchenko, V.A., Roman, V.V., Rudenko, M.Yu. (2020). *Do pytannia pro aktualistychnyi metod yak metod studii iz lnhvistychnoi istoriohrafii* [The question of the actualist method as a method of studies on linguistic historiography]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia*. № 45. Т. 1. S. 90–93.
4. Korolev, A.A. (1977). *Novyie dannye o venetskom yazyike* [New data on the Venetian language]. *Slavyanskoe i balkanskoe yazykoznanie: antichnaya balkanistika i sravnitel'naya grammatika*. Vyip. 3. Moskva: Nauka. S. 118–130.
5. Pauli, C. (1891). *Altitalische Forschungen. Die Veneter*. Leipzig: J.A. Barth. Bd. 3. 456 S.
6. Conway, R., Whatmough, J., Johnson, S. (1933). *Prae-Italic dialects of Italy*. London: Harvard University Press. Vol. 1. 459 p.; Vol. 2. 505 p.; Vol. 3. 163 p.
7. Lejeune, M. (1974). *Manuel de la langue vénète*. Heidelberg: Carl Winter. 341 S.
8. Pellegrini, G.B., Prodocimi A.L. (1967). *La lingua venetica*. Padova: Istituto di Glottologia dell' Univ. di Padova. Vol. 1. 695 p.; Vol. 2. 338 p.

УДК 811.1:81'42-028.16:316.642.3-026.39(045)
DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2024.1.2>

ВЕРБАЛЬНА ДИСКРИМІНАЦІЯ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Жмаєва Наталя Сергіївна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Філологія»
Одеського національного морського університету
ORCID ID: 0000-0003-3382-0155

Юхимець Світлана Юріївна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Філологія»
Одеського національного морського університету
ORCID ID: 0000-0003-3350-7310

Петрикова Олександра Олександрівна,

магістр філології

У статті представлено результати лінгвістичного аналізу засобів маніфестації вербальної дискримінації в англomовному медіадискурсі. Основним орієнтиром у практиці медіадискурсу постає комунікативна категорія «свій-чужий», яка використовується у медіадискурсі з маніпулятивно-дискримінативною метою. З її допомогою виражається авторське схвалення чи осуд, об'єднання чи відчуження, підкреслюється єдність і створюється негативний образ опонента шляхом збільшення акцентування позитивних речей про «нас» і негативних про «них», зменшення акцентування негативних речей про «нас» та позитивних про «них». Майстерний підбір мовних засобів дозволяє змінити уявлення адресата про реальність за рахунок дискримінації опонентів.

Різномірні засоби репрезентації вербальної дискримінації у медіадискурсі підтверджують цей факт. Найбільш задіяним засобом є антитеза. Саме протиставлення є основою дискримінаційної спрямованості медіадискурсу, основна мета якого – розділити аудиторію на «своїх» та «чужих». Вельми поширеними є також декларативні твердження навішування ярликів та лексеми негативної оцінки опонентів. Всі інші мовні засоби (гіпербола, порівняння, алюзія, метафора, градація, повтор, питально-відповідні конструкції, риторичні питання, інверсія, лексеми позитивної оцінки, числівники, протиставлення займенників “we – they”, лексеми із генералізованою семантикою) постають додатковими на їхньому фоні. Всі перелічені мовні засоби вживаються як окремо, так і у комбінаціях різномірних засобів. Така взаємодія забезпечує більш ефективний вплив на реципієнта та сприяє досягненню максимального рівня дискримінаційного вербального впливу за рахунок притаманного їм імпліцитного та експліцитного змісту.

Ключові слова: вербальна дискримінація, лінгвістичні засоби маніфестації, медіадискурс.

Zhmayeva Natalya, Yukhymets Svetlana, Petrykova Oleksandra. Verbal discrimination in modern English media discourse: linguistic aspect

The article represents the results of the linguistic analysis of the means of the manifestation of verbal discrimination in English media discourse. The main guideline in the practice of media discourse proves to be the communicative category “friend or foe”, which is applied in media discourse for manipulative and discriminatory purposes. It is used to express the author’s approval or disapproval, unification or alienation, to emphasise unity and create a negative image of the opponent by increasing the emphasis on positive things about “us” and negative things about “them”, thus decreasing the emphasis on negative things about “us” and positive things about “them”. A skilful selection of language means allows to change the addressee’s perception of reality discriminating opponents.

Multilevel means of manifestation of verbal discrimination in media discourse confirm this fact. The most used means is antithesis. It is the opposition that builds the basis of the discriminatory orientation of media discourse, the main purpose of which is to divide the audience into “friends” and “foes”. Declarative

statements, labelling and lexemes of negative assessment of opponents are also very common. All other linguistic means (hyperbole, comparison, allusion, metaphor, gradation, repetition, question and answer structures, rhetorical questions, inversion, positive evaluation lexemes, numerals, opposition of pronouns “we – they”, lexemes with generalised semantics) prove to be additional. All of the aforementioned linguistic means are used both individually and in combinations of different levels. Such interaction provides a more effective impact on the recipient and helps to achieve the maximum level of discriminatory verbal impact due to the inherent implicit and explicit content.

Key words: *verbal discrimination, linguistic means of manifestation, media discourse.*

Вступ. Незважаючи на скасування дискримінаційного законодавства у багатьох країнах світу та подальші заходи суспільного та правового впливу на міжнародному рівні, дискримінація й досі залишається однією з найгостріших проблем суспільства.

Будучи засобом вираження основних ідеологічних та аксіологічних позицій, мова є потужним інструментом впливу на суспільну свідомість. Сучасний період розвитку людства характеризується активним розвитком інформаційно-комунікативних технологій, появою нових форматів та засобів медійної комунікації. Медіа постає головним культууроутворювальним чинником сучасного суспільства, медійної реальності та медійної картини світу, які він конструює та репрезентує.

Останніми роками дослідники констатують на ланах простору медіадискурсу зміщення фокусу комунікації до негативного полюсу [1] та навіть дають визначення цьому феномену – комунікація, заснована на упередженнях і дискримінації [2]. Комунікація, заснована на упередженнях і дискримінації, – це комунікація, що базується на стереотипних когнітивних схемах, негативних установках (упередженнях) та дискримінаційних інтенціях стосовно будь-яких груп людей або окремих індивідуумів як членів цих угруповань.

Дискримінація може здійснюватися вербально та невербально. Невербально дискримінація проявляється в уникненні, нерівних умовах та правах, у наданні переваг іншим без очевидної причини у професійному плані та навіть у фізичній розправі.

Дискримінація на вербальному рівні проявляється на рівні спілкування стосовно якоїсь людини, яку одні члени групи вважають належною до групи, яка не варта якісного та рівноправного відношення. У цьому сенсі це варіант дискримінації будь-якого міноритарію, будь-якої групи, яка прирівнюється до меншості.

Вербальна дискримінація (hate speech, мова ворожнечі, риторика ненависті, вер-

бальна агресія, дискримінаційна мова, упереджена мова) проявляється за допомогою певних лінгвістичних засобів з урахуванням позамовного контексту у межах конкретної комунікативної ситуації певного дискурсу.

Мета праці полягає у встановленні лінгвістичних засобів маніфестації дискримінації у сучасному англomовному медіадискурсі.

Матеріали та методи. Матеріалом дослідження слугували промови, звернення та дописи у Твіттері американського президента Дональда Трампа із середини 2015 року, коли він розпочав участь у президентських перегонах, до 2021 року, останнього року його перебування на чолі США. Тематика проаналізованого матеріалу присвячена питанням внутрішньої та зовнішньої політики, варіюючи від проблем мігрантів до контролю зброї. Джерелами інформації стали сервіс Rev, на якому розміщені скрипти виступів Дональда Трампа, та архіви твітер-дописів, розміщені на сайті Каліфорнійського університету у Санта Барбарі у рамках проекту The American Presidency Project. Загальна кількість матеріалу дослідження дорівнює 100 умовним аркушам, корпус слововживань – 62876 одиницям.

У роботі використано такі методи, як: лінгвістичний аналіз, метод суцільної вибірки, метод кількісних підрахунків, метод лінгвістичної інтерпретації одержаних даних.

Результати. Лінгвістичний аналіз дискримінації у сучасному англomовному медіадискурсі на прикладі дискримінаційного дискурсу Д. Трампа дозволив встановити основні фокусні групи, які зазнають вербальної дискримінації з його боку. Це представники радикальних ісламістських організацій, іммігранти, адміністрація його попередника президента Барака Обами, його політичний опонент під час президентської виборчої гонки від Демократичної партії США Гіларі Клінтон та низка медійних видань, які піддають критиці його дії та висловлювання – необґрунтовано з точки зору самого Д. Трампа.

Вербальна дискримінація у досліджуваному матеріалі базується на принципі спотворення інформації, яка реалізується варіативно за допомогою певних мовленнєвих прийомів, які своєю чергою виражаються через мовні засоби (лексичні, синтаксичні, стилістичні тощо).

Складність класифікації прийомів та засобів вербальної дискримінації полягає в тому, що часто одночасно використовуються кілька способів, одні прийоми накладаються на інші, та важко встановити межі між ними. Однак аналіз матеріалу показав, що можна говорити про існування та застосування типових прийомів маніпуляції інформацією, що лежить в основі вербальної дискримінації, за рахунок її спотворення.

До мовленнєвих прийомів спотворення інформації належить навішування ярликів, використання комунікативної категорії «свій-чужий» та засобів вираження мови у дискримінаційних цілях. За допомогою цих прийомів прикрашається або очорнюється дійсність, формується певне ставлення до явища, що повідомляється: схвалення, захоплення або, навпаки, несхвалення, зневага. Різноманітні номінації нерідко перетворюються на стереотипи, штампи чи ярлики.

Навішування ярликів – один із ефективних прийомів маніпуляції інформацією. Ярлик є неаргументованою, необ'єктивною характеристикою людини або явища, вираженою в емоційно забарвленій формі. При цьому адресант позиціонує себе вкрай позитивно, намагаючись досягти у адресатів виключно сприятливого враження себе. Цій меті сприяють прикметники позитивної оцінності стосовно адресанта, його дій та дій його партії як у позитивному ступені порівняння, так і у вищому та найвищому:

*“We are **free and independent** people, and we will make our own choices. We are here today to speak the truth, the **whole** truth, and nothing but the truth. I hear your demands, I hear your voices, and I promise you I will deliver. I promise that”.*

Об'єкти дискримінації, на противагу, описуються лексемами негативної оцінки, представленими іменниками негативної семантики, прикметниками негативної семантики у позитивній формі, у вищій та найвищій формах ступенів порівняння, прагматичний вплив яких здебільшого підсилено кількісними прислівниками граничного значення **totally, absolutely, virtually**:

*“**Fake News**”, “**Fake News**”, “**A real disgrace**.” “**Fake ABC News**”, “**Fake News**”, “**knowingly have a sick and biased AGENDA**”, “**Fakers**”, “**worried about the competition and quality of Sinclair Broadcast**”, “**have done so much dishonest reporting that they should only be allowed to get awards for fiction!**”, “**Fiction writers!**”, “**Fake News**”, “**Fake News**”, “**Fake News**”, “**fake news**”, “**totally wrong in General E.**”, “**totally biased**”, “**fake news**”, “**Such dishonesty!**”*

Найважливішим орієнтиром в осмисленні світу є комунікативна категорія «свій-чужий». Вона відбиває бінарність світоустрою, членування на «своє» (визнане, схвалюване, безпечне) і «чуже» (те, що відкидається, несхвалене, вороже). Маніпулятивний характер категорії «свій-чужий» впливає на побудову стереотипів, тактик та стратегій у медіадискурсі. Найчастіше категорія «свій-чужий» виражається за допомогою займенників «ми», «наш» та «вони», «не наш», «їхній». Як маркери чужинства використовуються займенники *they, other, she* на противагу *we, I, our* тощо:

*“**She** immediately – when **she** heard this, I questioned it, and I questioned NATO. Why aren't the NATO questioned – why aren't **they** paying? Because **they** weren't paying.*

Активно використовуються ярлики, які заміняють міркування і дають однозначну негативну оцінку подій та суб'єктів. Ярлик має звинувачувальну спрямованість. Використовувані ярлики, представлені прикметниками негативної семантики, спрямовані на звинувачення ЗМІ та демократів у брехні та підриві президентської діяльності. Аналогічні ярлики також використовують і стосовно однопартійців Д. Трампа. Наприклад, сенатор Техасу Тед Круз отримав прізвисько *Luin' Ted* після того, як відмовився підтримувати імміграційну політику Трампа.

Крім того, дискримінації за рахунок навішування ярликів зазнають і політики із партії демократів та всі, хто чимось, на думку Трампа, себе скомпрометував, наприклад, **Cryin' Chuck** (Чак Шумер, американський політик), **Nancy / Nervous** (Ненсі Пелосі, речник палати представників США), **Wild Bill** (Білл Клінтон).

Особливістю лексичного рівня дискримінаційного медіадискурсу виявляється вживання лексичних одиниць з генералізованою

семантикою, що дозволяє адресантові робити узагальнюючі висновки та дискримінувати більший шар людей.

У наступному прикладі Д. Трамп вживає визначення *Islamic* замість *radical Islamic*, таким чином імпліцитно звинувачуючи всіх ісламістів у тероризмі, що не відповідає дійсності:

*“This July, in the South of France, an **Islamic** terrorist turned his truck into an instrument of mass murder, plowing down and killing 85 men, women and children-and wounding another 308. Among the dead were 2 Americans – a Texas father, and his 11-year-old son”.*

Наявність числівників у риторичі Д. Трампа сприяє створенню надійності наведених фактів та їх незаперечності.

Аналіз емпіричного матеріалу дослідження демонструє превалювання тверджень, які не залишають сумнівів у тому, що опоненти Д. Трампа шкодять країні. Звинувачення реалізується за допомогою стверджувальних негативних/позитивних речень, які подають інформацію як факт, що не підлягає сумніву:

“Because it is a Rigged Democrat Con Game, and the Fake and Corrupt Media loves every minute of it!”

“The Obama Administration built the Cages...”

Вельми репрезентативним в аналізованому матеріалі виявляється повтор. Повторення тих самих тверджень закріплює у свідомості читача отриману інформацію. Тим самим, крім мовленнєвого впливу на адресатів, посилюється і психологічний тиск.

“I am the change agent. I am the change agent. And I will work for you and I will work for no one else. I will work for you. I will never lie to you. I will never put any other interests before you and I will never, ever stop fighting for you”.

Наведений вище приклад демонструє поєднання повтору окремих компонентів висловлювання та анафори – однотипного початкового положення повторюваних елементів. Виразний потенціал анафори проявляється у виділенні повторюваного елемента в підсилювально-логічному та емоційно-експресивному відношенні. Логічний потенціал анафори полягає у встановленні логічного зв'язку змістовних фрагментів тексту. У дискримінаційному плані анафора надає вислов-

люванню експресії, посилює змістову та емоційну ролі в тексті, сприяє створенню ефекту поступового нагнітання сенсу.

Наступний приклад демонструє поєднання повтора, анафори та антитези – *“**They’re rapists – some are good people**”*. Треба зазначити, що антитеза, заснована на протиставленні двох якостей, з яких позитивна приписується частині об’єкта дискримінації, у цьому випадку іммігрантам, є нетиповою для Д. Трампа:

*“It’s true, and these are the best and the finest. When Mexico sends its people, **they’re not sending their best. They’re not sending you. They’re not sending you. They’re sending people that have lots of problems, and they’re bringing those problems with us. They’re bringing drugs. They’re bringing crime. They’re rapists. And some, I assume, are good people**”.*

Наступний приклад демонструє поєднання повтора та антитези *“A real **change, not an Obama change**”* у більш категоричній формі, що є більш властивим дискримінаційній риторичі Д. Трампа. У будь-якому разі поєднання двох різнорівневих мовленнєвих засобів виразності різних рівнів у рамках одного висловлювання значно посилює прагматичний дискримінаційний ефект повідомлення:

*“It is time for a **change**. We need a **change**. A real **change, not an Obama change**. We don’t need **an Obama change**. We have had enough. It is time to change a rigged political system that works only for the insiders, and replace it with a government that serves the people”.*

Досить поширеним прийомом у дискримінаційному дискурсі Д. Трампа виявляється риторичне питання. Риторичне питання – це приховане твердження, яке не потребує відповіді. Ефективність риторичного питання постає в тому, що за його допомогою можна ненав’язливо висловити свою думку, невдоволення та підвести адресата до потрібних висновків:

“How stupid are our leaders? How stupid are these politicians to allow this to happen? How stupid are they?”

Наступний приклад демонструє поєднання повтору стверджувальних речень та риторичного питання, що посилює експресивність обох стилістичних засобів:

“They just built a hotel in Syria. Can you believe this? They built a hotel”.

У прикладі, наведеному нижче, риторичні питання мають анафоричну основу:

“Why would politicians want to change a system that’s totally rigged in order to keep them in power? That’s what they’re doing, folks. Why would politicians want to change a system that’s made them and their friends very, very wealthy?”

Більш поширеним у риторичі Д. Трампа виявляється питально-відповідні конструкції, у яких автор сам ставить питання і сам на нього відповідає. Таким чином адресант тримає під наглядом фокус свого повідомлення, адресат не має змоги самостійно міркувати, він отримує готову відповідь. Відповідь може нести для отримувача нову інформацію, роз’яснення, переконання тощо:

“When did we beat Japan at anything? They send their cars over by the millions, and what do we do? When was the last time you saw a Chevrolet in Tokyo? It doesn’t exist, folks. They beat us all the time”.

У наступному прикладі спостерігаємо поєднання питально-відповідних конструкцій з антитезою, що значно посилює дискримінаційний вплив висловлювання:

“Last quarter, it was just announced our gross domestic product – a sign of strength, right? But not for us. It was below zero. Whoever heard of this? It’s never below zero”.

Ще одним стилістичним прийомом синтаксичного рівня дискримінаційного дискурсу Д. Трампа є інверсія, яка виконує експресивно-стилістичну функцію:

“They’re not paying their bills. They’re not paying their bills. They have to help us. No longer are we chained down by the discredited approaches of the past. No longer must we listen to those who have nothing to brag about but failure. New circumstances demand new solutions”.

Найбільш частотним засобом вербальної дискримінації стилістичного рівня виявляється антитеза, яка застосовується з метою створення контрастної характеристики описуваного явища, це явище часто зіставляється з іншим, логічно протилежним йому. Таке зіставлення, антитеза, виявляє не спільні риси предметів і явищ, а протилежні, антагоністичні:

“Their goal is not a better America, their goal is to end America”.

Антитезу Д. Трамп вдало комбінує з іншими мовленнєвими засобами, напри-

клад, із градацією, яка полягає в наростанні смислової значущості слів чи виразів за рахунок синтаксичних повторів:

“We will use military, cyber, and financial warfare and work with any partner in the world and the Middle East that shares our goal in defeating terrorism. I have a message for the terrorists trying to kill our citizens. We will find you, we will destroy you and we will absolutely win and we will win soon”.

У дискримінаційній риторичі Д. Трампа бачимо вживання складної антитези, яка виражена у складному синтаксичному цілому:

“You know, when President Obama was elected, I said, “Well, the one thing, I think he’ll do well. I think he’ll be a great cheerleader for the country. I think he’d be a great spirit”.

He was vibrant. He was young. I really thought that he would be a great cheerleader.

But not a leader. He’s not a leader. That’s true. You’re right about that.

But he wasn’t a cheerleader. He’s actually a negative force. He’s been a negative force. He wasn’t a cheerleader; he was the opposite”.

У наведеному вище прикладі у межах одного акту висловлювання Д. Трампа спостерігаємо наявність двох протиставлень, одне з яких логічно виростає з іншого: “a cheerleader, but not a leader”, “not a cheerleader – the opposite”. Спочатку підтвердивши власні думки про те, що Б. Обама був гарним черлідером, а не лідером, Д. Трамп раптом змінює думку, загортаючи її в інше протиставлення.

Антитеза може виступати у комбінації з іншими стилістичними прийомами, що реалізують своє значення в рамках антитезного висловлювання, виступаючи його складниками.

У наступному прикладі спостерігаємо поєднання антитези “not Muslims” з метонімією “Islam hates” та гіперболою “tremendous hatred”:

“Islam hates us. There is a tremendous hatred there. We can’t allow people who have this hatred coming into the United States and of people who are not Muslims”.

Д. Трамп не диференціює радикальний іслам та основну практику релігії, поширюючи її дію на всіх ісламістів. За допомогою гіперболи посилюється характеристика слова *ненависть*, яка і без цього має значний нега-

тивний потенціал, антитеза виступає заключним акордом у цьому прикладі дискримінаційної вербальної практики.

Гіпербола є потужним засобом оцінності та активно використовується у риторичі Д. Трампа:

*“In June, 49 Americans were executed at the Pulse Nightclub in Orlando, and another 53 were injured. It was **the worst mass shooting** in our history, and **the worst attack** on the LGBTQ community in our history”.*

Зручним засобом маніпуляції інформацією є метафора, оскільки вона є готовим образом із закладеними в ньому асоціаціями. У дискурсі Д. Трампа метафора використовується у дискримінаційних цілях, приписуючи об'єктам дискримінації негативні дії та характеристики, наприклад:

*“What I’ve seen – what I’ve seen is so bad. First of all, the media is so dishonest and so corrupt, and the pile-on is so amazing. The New York Times actually wrote an article about it, but they don’t even care. It’s so dishonest. And they’ve **poisoned the mind** of the voters”.*

Ще одним мовним засобом стилістичного рівня постає порівняння. У наведених прикладах об'єктами порівняння постає сам Д. Трамп та його опоненти і попередники, порівняння націлене на суб'єктивному посиленні позитивних якостей джерела повідомлення та негативних якостей об'єктів дискримінаційної практики:

*“**Nobody can do that like me.** Believe me. It will be done on time, on budget, way below cost, way below what anyone ever thought”.*

Висновки. Основним орієнтиром у практиці медіадискурсу постає комунікативна категорія «свій-чужий», яка використовується у медіадискурсі з маніпулятивно-дискриміна-

тивною метою. З її допомогою виражається авторське схвалення чи осуд, об'єднання чи відчуження, підкреслюється єдність і створюється негативний образ опонента шляхом збільшення акцентування позитивних речей про «нас» і негативних про «них», зменшення акцентування негативних речей про «нас» та позитивних про «них». Майстерний підбір мовних засобів дозволяє змінити уявлення адресата про реальність за рахунок дискримінації опонентів.

Різномірні засоби репрезентації вербальної дискримінації у медіадискурсі підтверджують цей факт. Найбільш задіяним засобом є антитеза. Саме протиставлення є основою дискримінаційної спрямованості медіадискурсу, основна мета якого – розділити аудиторію на «своїх» та «чужих». Вельми поширеними є також декларативні твердження навішування ярликів та лексеми негативної оцінки опонентів. Всі інші мовні засоби (гіпербола, порівняння, алюзія, метафора, градація, повтор, питально-відповідні конструкції, риторичні питання, інверсія, лексеми позитивної оцінки, числівники, протиставлення займенників “we – they”, лексеми із генералізованою семантикою) постають додатковими на їхньому фоні. Усі перелічені мовні засоби вживаються як окремо, так і у комбінаціях різномірних засобів. Така взаємодія забезпечує більш ефективний вплив на реципієнта та сприяє досягненню максимального рівня дискримінаційного вербального впливу за рахунок притаманного їм імпліцитного та експліцитного змісту.

Перспективою подальших розвідок аналізу лінгвістичних проявів дискримінації розглядаємо розширення емпіричного матеріалу дослідження.

Література:

1. Гаврилів О. Актуальні тенденції дослідження мови як засобу насильства. *Мова і суспільство*. 2013. Випуск 4. С. 52–57. DOI: <http://doi.org/10.30970/ls.4.1828>.
2. Stangor C. The Study of Stereotyping, Prejudice, and Discrimination Within Social Psychology: A Quick History of Theory and Research. *Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination*. New York, 2009. Pp. 1–22.

References:

1. Havryliv, O. (2013). Aktualni tendentsii doslidzhennia movy yak zasobu nasylstva [Current trends in language research as a means of violence]. *Mova i suspilstvo*. Issue 4. P. 52–57. DOI: <http://doi.org/10.30970/ls.4.1828> [in Ukrainian].
2. Stangor, C. (2009). The Study of Stereotyping, Prejudice, and Discrimination Within Social Psychology: A Quick History of Theory and Research. *Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination*. New York. Pp. 1–22.

КАРИТИВНІСТЬ У ПРАСЛОВ'ЯНСЬКІЙ МОВІ

Гліаді Олександр Іванович,

доктор філологічних наук,

професор кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики

Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

ORCID ID: 0000-0001-5078-8316

Статтю присвячено розгляду мовного феномена каритивності (позбавності) у праслов'янській мові, де позбавність виражалася на рівні словотворення засобами дериваційної морфеміки. Зокрема, на матеріалі слов'янських *nomina personalia* та пов'язаних із ними іменників і прикметників описано фрагмент системи похідних із префіксами *bez- і *ne- як основних носіїв семантики 'який не має чогось', 'який позбавлений об'єкта володіння'. Схарактеризовано корелятивні пари утворень із *bez- і *ne-, які засвідчують взаємодію двох словотвірних типів: *bezbogъ(ь) VS *nebogъ(ь), *bezbojaznъ(ь) VS *nebojaznъ(ь), *bezčъstъ(ь) VS *nečъstъ(ь), *bezduxъ VS *neduxъ, *bezgolsъ VS *negolsъ, *bezgobъ VS *negobъ, *bezlędvъ(ь) VS *nelędvъ(ь), *bezmirъ VS *nemirъ, *bezmyslъ VS *nemyslъ, *bezokъ VS *neokъ, *bezpalъ(ь) VS *nepalъ(ь), *bezplodъ VS *neplodъ, *bezpōtъ(ь) VS *nepōtъ(ь), *bezpōkъ VS *nepōkъ, *bezsortъ VS *nesortъ, *bezsqdъ VS *nesqdъ, *bezstudъ VS *nestudъ, *bezstud-jъ, *bezstyd-jъ VS *nestyd-jъ, *bezudъ VS *neudъ, *bezuxъ VS *neuxъ, *bezukъ VS *neukъ, *bezvolsъ VS *nevolsъ.

Ключові слова: каритивність, праслов'янський, мовна категорія, дериват, етимологія.

Hiadi Alexander. The category of deprivation in the Proto-Slavonic language

The paper deals with the linguistic phenomenon of the deprivation as a semantic category in the Proto-Slavonic language in which caritive meaning was expressed with means of the word-forming morphemic. In particular, on the material of Slavonic *nomina personalia* and related to them substantives and adjectives a fragment of the system of derivatives with prefixes *bez- and *ne- is described. These prefixes are the main carriers of semantics 'the one who does not have something', 'one who is deprived of possession object'. Correlative pairs of derivatives with *bez- and *ne-, which evidence the interaction of both word-forming patterns are described: *bezbogъ(ь) VS *nebogъ(ь), *bezbojaznъ(ь) VS *nebojaznъ(ь), *bezčъstъ(ь) VS *nečъstъ(ь), *bezduxъ VS *neduxъ, *bezgolsъ VS *negolsъ, *bezgobъ VS *negobъ, *bezlędvъ(ь) VS *nelędvъ(ь), *bezmirъ VS *nemirъ, *bezmyslъ VS *nemyslъ, *bezokъ VS *neokъ, *bezpalъ(ь) VS *nepalъ(ь), *bezplodъ VS *neplodъ, *bezpōtъ(ь) VS *nepōtъ(ь), *bezpōkъ VS *nepōkъ, *bezsortъ VS *nesortъ, *bezsqdъ VS *nesqdъ, *bezstudъ VS *nestudъ, *bezstud-jъ, *bezstyd-jъ VS *nestyd-jъ, *bezudъ VS *neudъ, *bezuxъ VS *neuxъ, *bezukъ VS *neukъ, *bezvolsъ VS *nevolsъ.

Key words: deprivation, Proto-Slavonic, language category, derivative, etymology.

Вступ. Каритивність – мовна категорія, прямо протилежна посесивності. Посесивність (присвійність) передбачає граматичний і семантичний зв'язок між мовними одиницями на основі ідеї наділеності, належності однієї з них іншій (*Иванов починок, дедов портсигар*, англ. *Elaine's book*). На відміну від неї каритивність (позбавність) – виражена певними засобами вказівка на відсутність належності одного мовного об'єкта іншому чи наділеності його чимось (*без-лошадный, бес-сребреник*, гр. *ἀν-ἀργυροί*, англ. *shame-less*). Інакше кажучи, *посесивність* вказує на наявність об'єкта володіння, наділеність ним, тоді як *каритивність* підкреслює відсутність такого об'єкта чи позбавлення суб'єкта невідчужуваного об'єкта.

Із загальнолінгвістичного погляду слова чи синтаксичні конструкції зі значенням каритивності цікаві тим, що втілюють не заперечення всього висловлювання, а лише заперечення володіння, належності щодо предметів, позначених окремими локальними частинами висловлювання, що не впливають безпосередньо на істинність чи хибність твердження в цілому (В'яч. Вс. Иванов). Свого часу В'ячеслав Всеволодович Иванов відзначив, що категорія позбавності в одних мовах чи навіть мовних союзах має регулярне граматичне вираження, тоді як в інших виражається словотвірними засобами. У праслов'янських діалектах, відомих нам завдяки реконструк-

ції, ми бачимо як раз дериваційне маркування позбавності.

У праслов'янській мові каритивне значення діставало словотвірного оформлення префіксами **bez-* (власне каритивний), **e-/*o-*, *ne-*, **u-* (привативно-каритивні). Індоевропейські привативні синтаксичні конструкції із запереченням **en*, **on*, **au-*, **ne* (найбільша кількість) через зрощення перетворюються на похідні слова, а пізніше, у праслов'янській мові, сформувався новий префіксальний тип утворень, який поступово замінив давні привативні похідні. Ідеться про деривати із префіксом **bez-*, який у праслов'янській мові, а також у слов'янських діалектах історичної доби стає основним носієм ідеї каритивності (В'ячеслав Всеволодович Іванов). Ці слово (прийменник) і морфема (префікс) продукують нову лексику та нові каритивні конструкції, і під тиском інновацій зазнають переосмислення старі привативи з **ne-*, яке заступається прийменником-префіксом **bez*. Функціональна подібність двох словотвірних моделей призвела до семантичного дублювання в системі похідних, де до слів із **ne-* часто існує тотожний за значенням відповідник із **bez-* (**ne-mirъ* : **bez-mirъ*, **ne-studъ* : **bez-studъ*, **ne-udъjъ* : **bez-udъjъ* та ін., див. далі). Однак вона не стерла первісного привативного значення **ne-*, тому більшість слів із ним все-таки передає ідею заперечення, а не позбавності, або ж поєднує їх обидві. Щодо функціонування в праїндоевропейській мові та окремих мовах індоевропейської сім'ї привативних конструкцій з **ne* та іншими словами на позначення ідеї негативності, заперечення див. [1, с. 57–69; 2; 3], однак нас надалі цікавтимуть приклади набуття привативним **ne* власне каритивної семантики у слов'янських мовах, зокрема у праслов'янській, на тлі похідних із каритивним **bez*.

Найкращим чином каритивна семантика (як і посесивна) репрезентується словами, пов'язаними із характеристикою людини, з-поміж яких найбільше прикметників. Ця лексика очікувано часто переходить у розряд особових назв, чия функція – виділення особи серед інших завдяки підкресленню певної риси, якою могла бути відсутність чогось у зовнішньому вигляді носія антропоніма. Тож, давня антропонімія не лише постає матеріал для вивчення специфіки категорії позбавності, але й дозволяє відновити

елементи праслов'янського словника, втрачені в апеллятивному вокабулярії, або ж доповнити відповідні дефініції ЕССЯ та SP.

Матеріали та метод. З огляду на сказане матеріалом студії слугують: а) слов'янська антропонімія, лексико-словотвірний склад якої зумовлює семантику номінації 'позбавлений чогось', 'який не має чогось'; б) співвідносні з нею *potina prorgia* з аналогічними структурно-семантичними ознаками. Для їхнього аналізу використовуються такі методи, як: етимологічний метод, метод реконструкції, описовий метод, метод суцільної вибірки матеріалу з лексикографічних джерел.

Результати. Наведемо деякі попередні результати розгляду фактичного матеріалу (нижче лексика, яка не має спеціальної паспортизації, запозичена з широко відомого «Етимологічного словника слов'янських мов: Праслов'янський лексичний фонд» за редакцією О.М. Трубачова, А.Ф. Журавльова та Ж.Ж. Варбот).

1. Деривати від соматичних термінів, слів на позначення зовнішності загалом, а також похідних від них ад'єктивів

1.1. Деривати з **bez-*: **bezbokъjъ* 'безбокий', **bezbordъ(jъ)* 'безбородий', (похідне) **bezbordъnъ(jъ)* 'т. с.', **bezbrъxъjъ* 'безчеревий', **bezčelъnъjъ* 'який не має чола', **bezgolъ(jъ)* 'безголовий', (похідне) **bezgolъnъ(jъ)* 'т. с.', **bezgъbъ(jъ)* 'безгубий', **bezkostъjъ* 'безкостий', **bezkrъvъjъ* 'безкровний', **bezlędvъjъ* (: рос. діал. *безлядвий* 'ледачий, немоторний') – похідне від основи **lędv-* 'стегно', **bezmozgъjъ* 'який не має мізків, дурний', **beznogъ(jъ)* 'безногий', (похідне) **beznogъnъ(jъ)* 'т. с.', **beznosъ(jъ)* 'безносий', **bezočъjъ* (: пол. *bezoczy* 'безокий, сліпий'), (похідні) **bezočitъ* (: ст.-сл. *bezочитъ* 'безсоромний'), **bezočivъ(jъ)* (: ст.-сл. *bezочивъ* 'безсоромний'), **bezokъ(jъ)* (: болг. *безок* 'безокий, сліпий', пол. *bezoki* 'т. с.', рос., укр. *безокий*), **bezpalъjъ* 'у кого нема пальців', **bezprъstъjъ* (: чес. *bezprsty* adj. 'який не має пальців'), (похідне) **bezprъstъnъjъ*, **bezrъkъ(jъ)* 'безрукий', (похідне) **bezrъčъnъjъ* 'т. с.', **bezudъnъ(jъ)*, **bezuxъ(jъ)* (: болг. *безух* 'безвухий чи одновухий', рос. *безухий* 'який не має вуха, вух'), **bezušъjъ* (: чес. *bezuši* 'безвухий, без одного вуха').

Ми пропонуємо деякі доповнення до цього списку:

**bezmqđьjь*: укр. *Безмуди* – прізвище (с. Іванне Дубнівського р-ну Ровенської обл.). Іменний композит преф. **bez-* із соматичним терміном **mqđo/mqđь* [4, с. 31].

**bezpalьjь*: пол. *Bezpała, Bepała* [5, с. 548, 560] ~ рос. *беспáлый* ‘у кого нема одного чи більше пальців’ (ЭССЯ: лише рос. і укр. матеріал, а також явно інноваційні пол. *bezpalcy*, блр. *бяспáльцы*).

**bezpętaьjь*: ст.-рус. *Беспятый* Захар, XVI, *Беспятый* Андрей Захаровъ, Торопъ Михайловъ сынъ *Безпятаго*, XVII ~ рос. діал. арханг. *беспятый* ‘той, у кого п’ятки не випинаються назад’, ‘той, хто не вмє ходити належним чином’. Складний прикметник архаїчної структури, утворений преф. **bez-* і subst. **pęta* ‘п’ята, п’ятка’ [4, с. 32].

**bezudь*: пол. *Bezud* – прізвище. Префіксальний іменник (первісно – ад’єктив), утворений від соматичного терміна **udь* [4, с. 45]. Пор. в ЭССЯ префіксально-суфіксальний ад’єктив **bezudьньjь*).

Відзначимо також псл. **bezobrazьjь*, збережене в похідних формах, пор. пол. *Bezobrazow* [5, с. 560], ст.-рус. *Безобразов*, 1612, *Безобразовъ* Владимиръ Матвѣвичъ – прізвища. Субстантивований в ономастиці архаїчний прикметник (пор. відсутність суфікса *-ьн-*, уластивого пізнішим ад’єктивам на зразок рос. *безобразный*), утворений долученням преф. **bez-* до **obrazь*: пол. *obraz* ‘зображення, картина; різьба; образ, уявлення...’, д.-рус., рус.-ц.-слав. *образь* ‘вигляд, образ; зовнішність’ та ін. (ЭССЯ). Докладніше див. [4, с. 32].

1.2. Деривати з **ne-*: **negqbьjь* [16, с. 87], **neobrazьньjь* (: ц.-сл. *необразнь* ‘який не має форми’) (ЭССЯ), **neledva* (: укр. *Неледва* – прізвище < **Нелядва*), **neokьjь* (: рос. *Нео́ка* – прізвище), **nepalьjь* (: чes. *Nepala* – прізвище) [16, с. 93, 98, 99], **nepohodьjь* (: рос. *непохо́жий* ‘який не має схожості з кимось або чимось’), **nepostavь* (: ст.-рус. *Непоставь* – антропонім ~ рос. діал. *непостáвный* ‘негарний, непоставний’) ‘який не має постави’, **nerqka* (: пол. діал. *nieřka* ‘зздрісна, недобррозичлива людина’), **neudьjь* (: рос. діал. *неу́дый* ‘потворний, неповноцінний’, ‘скалічений’ ~ **udь* ‘частина тіла’) (ЭССЯ), **neuxьjь* [16, с. 112], **nevidь* (: д.-рус. *Невидь* – особове ім’я), **nevьzorь* (: д.-рус. *Невзорь* – особове ім’я ~ рос. діал. *невзора* ‘непоказна людина’).

Список праформ можна розширити завдяки таким словам, як:

**nekozь*: укр. *Неко́з* – прізвище [6, с. 16]. Якщо припустити, що в наведеному імені початкове *He-* є запереченням (псл. част. **ne*), то постає питання про генетичну атрибуцію кореневої частини, яку за відсутності в доступному матеріалі близьких апеллятивних відповідників імовірно тлумачити як можливий слід псл. **koz-*, тобто етимона, від якого шляхом подовження *o > ō (a)* була утворена добре відома форма **kazati (se)* ‘показувати(ся), здаватися’, ‘вчити, говорити, наказувати’ (ЭССЯ). Щоправда, введення в науковий обіг нового діалектного апеллятивного матеріалу може суттєво скоригувати запропоновану етимологічну версію. Значення – ‘непоказний’, ‘який не має [належного] вигляду’? В [16, с. 90] **nekoz* (на основі укр. *Неко́з*) дається без пояснення.

**nekrasь*: д.-рус. *Некрас*, XIII – особове ім’я. Граматичний варіант (*ŏ*-основа) до **nekrasa*, пор. ст.-рус. *Некраса*, 1565 (Суздаль), рос. діал. *некрáса* ‘некрасивий, непоказний (щодо людини чи тварини)’ (ЭССЯ). Див.: [4, с. 65].

**neobkazь*: макед. **Неоказ* – антропонім, реконструкція якого видається виправданою з урахуванням ойконіма *Неокази*, XVI – місцева назва як плуральна форма імені **Неоказ*, перенесена в топонімію. Відновлений таким чином архетип – дериват із запереченням **ne* від **obkazь*, пор. чes. *okaz* ‘вид, вигляд’, д.-чes. *okaza* ‘розкішність, блиск’ тощо (в ЭССЯ наведені лише західно- та східнослов’янські приклади). Докладніше, із джерелами, див.: [4, с. 69].

**nevel’a*: укр. *Невѐля* – прізвище [6, с. 86]. Іменний композит, який складається із заперечення **ne* та кореневої основи, представлені в **velьjь* ~ **velikь* ‘великий’. Пор. чes. стар. *nevel’a* ‘не багато’ [7, с. 1185].

2. Деривати від слів на позначення волосяного покриву

2.1. Деривати з **bez-*: **bezbrьvьjь* ‘безбровий’, **bezqьsьjь* ‘безвусий’, **bezvolsьjь* (: болг. *безв́лас* ‘безволосий’, рос. *безволосый* ‘лисий’, укр. *безволосий*), (похідне) **bezvolsьньjь* (: серб., хорв. *бѣзвласан* ‘безволосий’).

2.2. Деривати з **ne-*: **nevolьsь* (: ст.-чes. *Newlas* – особова назва), **neqьsь* (: укр. *Не́ус* – прізвище) [16, с. 99, 117].

3. Деривати від слів на позначення голосу, мовлення і похідних від них ад'єктивів

3.1. Деривати з *bez-: *bezgolsъ(jь) ‘безголосий’, (похідне) *bezgols-ьнь(jь) ‘т. с.’, *bezъlvъль(jь) (: ст.-сл. бєзмльвьнь ‘який не говорить’, ‘німий’).

3.2. Деривати з *ne-: *negolsъ (: пол. *Nieglos* – прізвище [5, с. 7714] ~ *ne głosić* [8, с. 182]; в ЭССЯ лише чес. і рос. діал.), *netъlvъ(jь) (: пол. стар. *niemowu* ‘німий’) (ЭССЯ).

Додамо ще, здається, відсутній в працях із реконструкції праслов'янської лексики прототип *negurъ: рос. діал. одес. *Негур* – прізвище ~ *негурый* ‘німий’, ‘неговіркий’ [4, с. 61]. Дериват із *ne від кореня *gur-, відомого (за ЭССЯ) в *bala-guriti (: рос. *балагурить* ‘весело говорити’) ~ лтс. *gaura* ‘базікання’, пор. ще у складі рос. діал. сарат. *гурліть* ‘п'ятакати, багатослівно розповідати про щось’ (СРНГ). Отже, маємо справу з ад'єктивом зі значенням ‘позбавлений голосу, мовлення’.

3.3. Деривати з *e-: *eъlvъ: укр. *Ямолва* – прізвище ~ діал. степ. *емолва* ‘німа людина’, ‘небагатослівна людина’. Дериват із каритивно-привативним префіксом *e- від subst. *ъlvъ ‘мова’, ‘мовлення’, ‘шум’. За цією ж моделлю утворено лат. *in-fāns* ‘німий’, ‘який не говорить’, ‘позбавлений здатності говорити’, тобто *in-* (< *en-) & *fāns* – part. praes. до *for* ‘говорити’. Див.: [4, с. 133].

4. Деривати від позначень фізичних якостей: *nemoga, *nemogъ (: серб., хорв. *Nemog*, XIII, словц. *Nemoga* – антропоніми ~ серб., хорв. *netoga* ‘неміч’, ‘хвороба’), *nemogъ'ь (: ст.-пол. *Niemoc*, *Niemocz* – особові імена ~ *niemoc* ‘неміч’, ‘безсилля’).

5. Деривати від слів зі значенням ‘дух, душа, дихати’

5.1. Деривати з *bez-: *bezduxъ(jь) (: чес. *bezduchý* ‘який не дихає’, ‘бездушний’, ‘нерозумний’), (похідне) *bezduъьнь(jь) ‘бездушний’, ‘який не дихає’.

5.2. Деривати з *ne-: *neduxa, *neduxъ [16, с. 85], *neduxъ: пол. *Nieduch* ~ *nie dychać* [8, с. 182].

6. Деривати від слів на позначення ментального стану, назв почуттів

6.1. Деривати з *bez-: *bezbojaznънь(jь) ‘безстрашний’, *bezgluzdъ(jь) ‘безглуздий’, *bezpatеътьнь(jь) ‘безпам'ятний’, *bezstraxъ(jь) (: чес. *bezstrachý* ‘безстрашний’), *bezstraъьнь(jь)

‘безстрашний’, *bezumъ(jь) (: ст.-сл. *безоумль* ‘нерозумний, який несповна розуму’), *bezumъ (: рос. *безум* ‘непосида (про дитину)’), *bezvęstъ (: серб., хорв. діал. *bęzvjest* ‘який несповна розуму’).

6.2. Деривати з *ne-: *nebojaznънь(jь), *nebojaznъньъ(jь) ‘безстрашний’ (в кого відсутня *bojaznъ ‘боязнь’), *nemodъrъ(jь) ‘безглуздий’, ‘легковажний’, ‘нерозумний’.

7. Деривати від слів зі значенням ‘вчення’, ‘досвід’, ‘знання’

7.1. Деривати з *bez-: *bezukъ (ЭССЯ).

7.2. Деривати з *ne-: *nenauka (: болг. *ненаука* ‘недосвідчена людина’), *neukъ(jь), *neuka (: болг. *неук* ‘неук’, ‘не навчений’, ст.-чес. *neuka* ‘т. с.’, пор. вище *bezukъ), *nevęda (: чес. *nevęda* ‘той, кого не довчили’, ‘невіглас’), *nevędja (: ц.-сл. *невъжда* ‘невіглас’, д.-рус. *невъжа* ‘неосвічена, недосвідчена людина’), *nevęđъ (: болг. *невъжий* ‘невіглас’, макед. *невешт* ‘невправний, незграбний’).

8. Деривати від термінів суспільного ладу.

8.1. Деривати від термінів спорідненості, свояцтва, назв роду, сім'ї, племені

8.1.1. Дериватиз *bez-: *bezčędънь(jь) (: рос. *бесчадный* ‘бездітний’), *bezdędъ ‘у кого нема діда’, *bezdęть ‘бездітний’, (похідне) *bezdęть-ьнь(jь) ‘т. с.’, *bezotъньъ (: рос. діал. *безотный* ‘сирота, що не має батька’), *bezplemenъньъ (: пол. стар. *bezplemienny* ‘безсімейний, безрідний, бездітний, самотній’), *bezrodъньъ(jь) ‘безрідний’, *bezstryjъ (: ст.-пол. *Biezstryi*, *Biestryi*) ‘у якого нема стрія, стрійка’, *bezuъjъ (: ст.-пол. *Biezuj*, *Biezwuj*) ‘у кого нема вуйка’.

8.1.2. Деривати з *ne-: *neroda, *nerodъ, *nerodъ (: болг. *нерода* ‘спотворена людина’, ст.-рус. *Нерода* – особове ім'я, укр. *нерода* ‘бездітна жінка’, блр. діал. *Нярод* – прізвище, рос. діал. *нєродъ* ‘безплідна жінка’).

8.2. Деривати від термінів правової культури, слів на позначення статусу члена суспільства

8.2.1. Деривати з *bez-: *bezbogъ(jь) [16, с. 25], *bezbirъ (: ст.-пол. *Bezbir* – антропонім ~ д.-серб. *биръ* ‘податок’), *bezčęstъньъ(jь) (: рус.-ц.-сл. *бесчастный* ‘несчастний’ (хто не має своєї частки, долі), *bezdarъ ‘хто не має дарів’, *bezdolъньъ (: рос. *бездольный* ‘бідар’, ‘нешаслива людина, якій не випало долі, щастя’), *bezdomъ(jь) (: чес. (рідкісне) *bezdomý* ‘безхатний’),

**bezdomovъjъ* ('безрідний', 'безхатний'), (похідне) **bezdomovъnjъ* (: рос. діал. *бездомовный* 'який не має господарства'), **bezmirъ* (: ст.-чес. **Bezmir* – особова назва > *Bezmirow* [9, с. 13], чес. *Bezmiř* – ойконім, тобто посесив на -jъ від антропоніма **Bezmirъ*; ЭССЯ), **bezъmъzd-ьnjъ* 'який не має зиску', **bezprokъjъ* (: рос. діал. *беспрокий* 'нікчемний, нездатний').

Вважаємо можливим доповнити цей список. Пор., зокрема, псл. **bezъmъzdъjъ*, реконструкція якого здійснюється завдяки рос. *Безмѣздый*, *Безмѣздый* – прізвиська. Отже, йдеться про ще один давній прикметник, утворений на базі прийменниково-відмінкової словоформи від **bezъmъzdu*. Тобто **bezъmъzdъjъ* 'який не має зиску' [4, с. 31]. Можливо, цей ад'єктив слугував твірною базою для суфіксального **bezъmъzd-ьnjъ*, відновленого в ЭССЯ, пор. тут ще рус.-ц.-сл. adj., adv. *безмѣздь* non mercenarius.

8.2.2. Деривати з *ne-: **nebogъ(jъ)* 'бідолашний' (= *несчастный*), 'бідний' (дослівно – 'позбавлений своєї долі спільного блага'), **nerędъ* (: серб. діал. *нѣред* 'чоловік, який порушує порядок на зборах', ст.-чес. *Neřad* – особова назва), **nesъdarъ*, **nesъdara* 'нездара', **neudatja* (: ст.-рус. *Неудача* – особова назва) 'відсутність успіху', **nevoldъ* (: блр. **Невалод* – особова назва) [16, с. 116].

9. Деривати від слів семантичного поля релігії, моралі, етики

9.1. Деривати з *bez-: **bezčъstъnjъ(jъ)* 'безчесний', **bezsortъnjъ(jъ)* 'безсоромний', **bezstudъ*, (похідне) **bezstud-jъ* (: д.-рус. *бестоужь* 'безсоромний').

9.2. Деривати з *ne-: **nelada* (: д.-рус. *Неладинъ*, XV – особове ім'я ~ **neladъ*, пор. рос. діал. *нѣлад* 'свара, відсутність злагоди'), **nestudъ*, **nestuda* (: серб., хорв. *nestud* 'безсоромна людина', слвн. *nestuda* 'огидна, мерзенна людина'), **nestyda* (: чес. *nestyda* 'безсоромна людина'), (похідне) **nestydъ(jъ)* (: блр. *нестыжый* 'безсоромний'), **nevěrъ* (: болг. *Невѣръ*, ст.-пол. *Niewier*, д.-рус. *Невѣръ* – особові назви ~ *невѣръ* 'який не має віри').

10. Дериватиз *ne- від слів інших лексико-семантичних груп: **netъrъ(jъ)* (: серб., хорв. *нѣтре* 'дуже стара людина, яка не може вмерти, хоча вже час'), **neplodъ* (: д.-рус., рус.-ц.-сл. *неплодъ* 'чоловік, у якого не може бути дітей'), **nepoтъ* (: рос. діал. *нѣпутъ*

'легковажна людина'), **neprokъ(jъ)* (: рос. діал. *непрокий*, *непрокъ* 'до жодної справи не придатний', 'безглуздий'), **neręxa*, **neręxъ* (: н.-луж. *ńeřech* 'нечупара', рос. *неряха* 'т. с.' ~ н.-луж. *řečh* 'чистота, порядок').

До похідних праслов'янського віку з високим ступенем імовірності можна зарахувати ще такі:

**nebagъ*: ст.-чес. **Nebah* > *Nebahow* – топонім [10: II, с. 525] ~ **bagati* (: слвц. діал. *bahac* 'здогадуватися', укр. *багати* 'бажати' (ЭССЯ). Отже, 'який не має бажання'.

**nebergъ*, **neberga*: д.-серб. **Небрѣгъ* – особове ім'я, твірне для ойконіма *Небрѣгово*, 1345–1346, ст.-пол. *Niebrzega* (: Jacob *Nebrzega*, 1480 [11: IV, с. 33; 4, с. 35]) ~ **nebergt'i*. Пор. ст.-сл. *небрѣци*, *-брѣгъ* 'не турбуватися, нехтувати' тощо (ЭССЯ: лише ст.-сл., болг., рус.-ц.-слав.).

**nebornъ*: пол. *Niebroń* [5, с. 7692]. Поєднання привативної частки **ne* з **bornъ*, пор. пол. *broń* 'зброя', ст.-сл. *брань* 'змагання, боротьба, бій, битва' та ін. (ЭССЯ).

**nebrojъ*: пол. *Nebroj*, *Niebroj* [5, с. 7657, 7692], укр. *Неброй* [12, с. 113] – прізвиська. Сполучення **ne* й основи **broj-* у **brojiti (se)*, пор. укр. *броїти* 'куролісити, бешкетувати' і под. (ЭССЯ).

**nebъda*: рос. **Небда* – антропонім, твірний для назви населеного пункту в кол. Вологодській губ. *Небдин* [13: VI, с. 109]. Утворення на базі словоформи **ne bъdęti*, пор. **bъdęti* 'не спати' (ЭССЯ). Теоретично ймовірна похідність уласне від імені **bъda*.

**negъrdъjъ*: ст.-пол. *Niegardy* (: Petrus *Nyegardi*, 1444) [11: IV, с. 40]. Аналогічно [16, с. 87].

**nemysъ*: *Nemuslo* – давнє слов'янське особове ім'я в одному латинському документі, ст.-чес. *Nemysl*, *Nemyšl* – антропонім, пор. також *Nemyslovici* ~ *nemysl* [10: II, с. 569]. Поєднання **ne* з **mysъ* (~ **mysliti*, **mysъ*), тобто йдеться про утворення, аналогічне **ne-milъ*, **ne-mirъ*, **ne-slavъ*, **ne-žirъ*, **ne-ordъ*/*ne-radъ* та ін. (див. ще: [4, с. 67]).

**nesormъ*: болг. *Несрам*, *Нестрам* – особове ім'я, стар. *Несрамъ* – населений пункт (див.: [4, с. 73]: із джерелами), *Нестрацілов* – місцева назва у слов'янській області Греції (Македонія, Флорина) [14, с. 194]. Поєднання **ne* & **sormъ* 'сором', пор. **bez-sormъ* (ЭССЯ: **bezsortъnjъ(jъ)*).

**nesqđь*: ст.-пол. *Niesqđ* [11: IV, с. 54], пол. *Niesqđ* – прізвище [5, с. 7734], рос. **Несуд* (із більш давнього **Несждь*) – особова назва, від якої за допомогою *-jь* був утворений ойконім *Несуж* (р-н Новгород) [13: VI, с. 148]. Сполучення **ne* & **sqđь* ~ **sqđiti* ‘судити’. Імовірний праслов’янський вік *Несуж* як **Nesqđjь*. Пор. ще ([16, с. 106]: лише ст.-пол. приклад).

**nesporь*: пол. *Niespor* – прізвище [5, с. 7736] ~ рос. діал. *неспóрко* ‘нешвидко, повільно’ (СРНГ). Сполучення привативного **ne* з adj. **sporь* ‘рясний’, ‘швидкий’.

nesuxyni*: д.-чес. *Nesuchyně*, 1316 – антропонім ([15, с. 29]: виводить безпосередньо від особового імені *Nesuch*). Похідне із запереченням **ne* від **suxyni*. Щодо **suxyni*/suxynь*: пол. *Suchynia* [5, с. 10855], ст.-укр. *Сухиня*, XVIII – особові імена ~ укр. діал. зах. *сухіння* ‘сухорлявий’ ([4, с. 81]: із джерелами).

**netelь*: пол. *Netel*, *Necel* – прізвища [5, с. 7657, 7672] ~ рос. діал. *нётель*, *-и* ‘про безплідну жінку’ (ЭССЯ: псл. **netelь* тут відновлюється винятково на сх.-слов’ян. діал. матеріалі).

**netixь*: укр. *Нетіх* – прізвище ~ рос. діал. пск., смол. *нетіхо* ‘неблагополучно’, ‘неспокійно’. Сполучення ад’єктива **tixь* із привативним **ne*. Див.: [4, с. 98].

Висновки. Спостереження за давньою слов’янською лексикою зі значенням каритивності (позбавності) спонукає до кількох висновків.

По-перше, архаїчні слов’янські поміна *personalia* суттєво деталізують наукові уявлення про діапазон слів, чия семантика містить указівку на відсутність чи позбавлення невідчужуваного об’єкта володіння. По-друге, взаємодія (можливо, з випадками субституції **ne-* на **bez-* у давніх формах) індоєвропейського каритивного приєднання-префікса **bez* із привативно-каритивним **ne* у праслов’янських діалектах призвела до утворення корелятивних лексичних пар, алодериватів (**bezbogь(jь)* VS **nebogь(jь)*, **bezbojaznьnjь* VS **nebojaznьnjь*, **bezčьstьnjь(jь)* VS **nečьstьnjь(jь)*, **bezduxь* VS **neduxь*, **bezgolsь* VS **negolsь*, **bezgobь* VS **negobь*, **bezlędvьjь* VS **nelędvьjь*, **bezmirь* VS **nemirь*, **bezmyslь* VS **nemyslь*, **bezokь* VS **neokь*, **bezpalьjь* VS **nepalьjь*, **bezplodь* VS **neplodь*, **bezpřotьnjь* VS **nepřotь*, **bezřokь* VS **nerokь*, **bezsortь* VS **nesortь*, **bezsqđь* VS **nesqđь*, **bezstudь* VS **nestudь*, **bezstud-jь*, **bezstyd-jь* VS **nestyd-jь*, **bezudь* VS **neudь*, **bezuxь* VS **neuxь*, **bezukь* VS **neukь*, **bezvolsь* VS **nevolsь*), які впорядковували лексико-семантичну та словотвірну системи, розвиваючи синонімію всередині різних лексико-семантичних груп і словотвірнотимологічних гнізд (у тому числі на рівні похідних утворень).

Література:

- Bernini G. Attempting to the Reconstruction of Negative Patterns in PIE. *Papers from the 7th International Conference on Historical Linguistics* / Ed. by A.G. Ramat, O. Carruba, G. Bernini. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1987. P. 57–69.
- Fowler Fr.H. *The Negatives of the Indo-European Languages*. Chicago : The University of Chicago Press, 1896. 40 p.
- Zimmer K.E. *Affixal Negation in English and Other Languages: An Investigation of Restricted Productivity*. *Word*. 1964. Vol. 20, No. 2, Supplement. 105 p.
- Pladi A.I. *Proto-Slavonic Reconstruction and Slavonic Anthroponymy*. Kirovograd (manuscript). 375 p.
- Słownik nazwisk używanych w Polsce na początku XXI wieku* / Oprac. K. Rymut. Kraków, 2003 (електронна версія).
- Горпинич В.О. Прізвища степової України: Словник. Дніпропетровськ : ДДУ, 2000. 404 с.
- Kott F.Št. *Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický*. Praha : Knihtiskárna Františka Šimáčka, 1890. D. 6. 1220 s.
- Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*. Cz. 1: Odapelatywne nazwy osobowe / Oprac. A. Cieślakowa. Kraków : DWN, 2000. 378 s.
- Codicis Diplomatici et epistolaris Moraviae. Index*. Brunae : Ex typographia Caroli Winikerii, 1850. 200 s.
- Gebauer J. *Slovník staročeský*. Praha : Česká grafická společnost Unie, 1903–1916. D. I–II.
- Taszycki W. (red.) *Słownik staropolskich nazw osobowych*. Wrocław etc. : PAN, 1965–1985. T. I–VII.
- Панцьо С.Є. Антропонімія Лемківщини. Тернопіль : Тернопіль, 1995. 128 с.
- Vasmer M. (ed.) *Russisches geographisches Namenbuch*. Wiesbaden : Harrassowitz, 1962–1980. Bd I–X.
- Vasmer M. *Die Slaven in Griechenland*. Berlin : VAW, 1941. 350 S.

15. Dickenmann E. Das slavische Suffix *-yni* (*-ynja*) unter Besonderer Berücksichtigung des Serbokroatischen. Ein Beitrag zur slavischen Wortbildung. Münster (Westfalen), 1978. 139 S.
16. Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. Київ : Довіра, 2008. 413 с.

References:

1. Bernini, G. (1987). Attempting to the Reconstruction of Negative Patterns in PIE. *Papers from the 7th International Conference on Historical Linguistics* / Ed. by A.G. Ramat, O. Carruba, G. Bernini. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, P. 57–69.
2. Fowler, Fr.H. (1896). *The Negatives of the Indo-European Languages*. Chicago: The University of Chicago Press. 40 p.
3. Zimmer, K.E. (1964). Affixal Negation in English and Other Languages: An Investigation of Restricted Productivity. *Word*. Vol. 20. No. 2, Supplement. 105 p.
4. Iliadi A.I. Proto-Slavonic Reconstruction and Slavonic Anthroponymy. Kirovograd (manuscript). 375 p.
5. Słownik nazwisk (2003) używanych w Polsce na początku XXI wieku / Oprac. K. Rymut. Kraków, 2003 (digital edition).
6. Gorpynych, V.O. (2000). Prizvyshcha stepovoyi Ukrayiny: Slovnyk [The Surnames of Steppe Ukraine]. Dnipropetrovs'k: DDU. 404 p. [in Ukrainian].
7. Kott, F.Št. (1890). Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický. Praha: Knihtiskárna Františka Šimáčka. D. 6. 1220 s.
8. Słownik (2000) etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych. Cz. 1: Odapelatywne nazwy osobowe / Oprac. A. Cieślíkowa. Kraków: DWN. 378 s.
9. Codicis (1850). *Diplomatici et epistolaris Moraviae*. Index. Brunae: Ex typographia Caroli Winikerii. 200 s.
10. Gebauer, J. (1903–1916). *Slovník staročeský*. Praha: Česká grafická společnost Unie. D. I–II.
11. Taszycki, W. (ed.) (1965–1985). *Słownik staropolskich nazw osobowych*. Wrocław etc.: PAN. T. I–VII.
12. Pantsio, S.Ye. (1995). *Antroponimia Lemkivshchyny* [Anthroponymy of Lemkovshchyna]. Ternopil: Ternopil. 128 p. [in Ukrainian].
13. Vasmer, M. (ed.) (1962–1980). *Russisches geographisches Namenbuch*. Wiesbaden: Harrassowitz. Bd I–X.
14. Vasmer, M. (1941). *Die Slaven in Griechenland*. Berlin: VAW. 350 S.
15. Dickenmann, E. (1978). Das slavische Suffix *-yni* (*-ynja*) unter Besonderer Berücksichtigung des Serbokroatischen. Ein Beitrag zur slavischen Wortbildung. Münster (Westfalen). 139 S.
16. Shulgach, V.P. (2008). *Narysy z praslav'âns'koyi antroponimiyi* [Essays on Proto-Slavonic Anthroponymy]. Kyiv: Dovira. 413 p.

UDC 811.111

DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2024.1.4>

A STUDY OF GRATITUDE RESPONSES (BASED ON MODERN ENGLISH FICTIONAL DISCOURSE)

Kivenko Inna Oleksandrivna,

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Philology Department
Odesa National Maritime University
ORCID ID: 0000-0003-2044-5456

The given article focuses on a contrastive study of illocutionary aims and perlocutionary effect of Gratitude Speech Act in Modern English Fictional Discourse. The speech episodes for the investigation have been chosen from modern English novels and make up 1600 communicative exchanges in which characters express different types of gratitude. Determination of the pragmatic properties of Gratitude Speech Act has been enabled due to appliance of the contextual-interpretational method. Furthermore, the article includes descriptions of communicative situations with gratitude expressed in order to reveal the speakers' implicit and explicit intentions, their background knowledge, presuppositions and frames of expressing thanks. The author of the article offers the definition of Gratitude Speech Act, referred to as the feeling of appreciation based on positive evaluation of addressee's actions. Gratitude Speech Act combines the features of behabitives (by J. Austin), expressives (by J. Searle) and convivials (by G. Leech). This allows to regard it as the illocutionarily syncretic speech act as it realizes several illocutions at the same time. Gratitude Speech Act illocutions can be major and minor which depends on extralinguistic conditions of communication. The present article also describes a row of illocutionary aims of Gratitude Speech Act. Moreover, the perlocutionary effect of gratitude is outlined. The author pays attention to felicity conditions of Gratitude Speech Act realization as well as to its impact upon the addressee. Taxonomy of gratitude responses is offered. According to the character of expression, speech acts-responses to gratitude can be verbal (86.8%), non-verbal (3.8%) and mixed (9.4%). According to the expressiveness degree, gratitude responses can be either of formal or of expressive-evaluative character. According to the functional-semantic criterion, we offer to single out the following speech acts-responses to gratitude: 1) acceptance of gratitude; 2) gratitude "rejection"; 3) gratitude devaluation; 4) non-acceptance of gratitude.

Key words: behabitive, expressive, gratitude, illocutionary aim, perlocutionary effect, Speech Act Theory, speech act.

Ківенко Інна. Дослідження реплік-реакцій на мовленнєвий акт подяки (на матеріалі сучасного англомовного художнього дискурсу)

Ця стаття являє собою порівняльне дослідження іллокутивних та перлокутивних цілей мовленнєвого акту подяки у сучасному англомовному художньому дискурсі. Матеріалом дослідження слугують мовленнєві епізоди, вибрані шляхом суцільної вибірки із сучасних англомовних романів, чисельність яких становить 1600 одиниць. Встановлення прагматичних властивостей мовленнєвого акту подяки виявляється можливим завдяки контекстуально-інтерпретаційному методу. Насамперед у статті описано комунікативні ситуації висловлення подяки з метою розкриття імпліцитних та експліцитних намірів комунікантів, їхніх фонових знань, пресупозицій та рамок вираження подяки. Далі запропоновано визначення мовленнєвого акту подяки як почуття вдячності, що виникає на основі позитивної оцінки дій адресата до адресанта подяки. Подяка вбирає у себе властивості бехабітивів (за Дж. Остіном), експресивів (за Дж. Сьорлем) та конвівіалів (за Дж. Лічем), що дозволяє розглядати його як іллокутивно синкретичний мовленнєвий акт, який одночасно реалізує кілька іллокутивних цілей. Останні поділяються на головні та другорядні залежно від екстралінгвістичних умов комунікації. Чітко окреслена дефініція мовленнєвого акту подяки дозволяє встановити його перлокутивний ефект. У статті також звертається увага на умови успіху реалізації мовленнєвого акту подяки та його вплив на адресата. Запропонована таксономія реплік-реакцій на мовленнєвий акт подяки. Залежно від характеру вираження репліки-реакції на подяку можуть бути вербальними (86,8%), невербальними (3,8%) та змішаними (9,4%). За ступенем експресивності вони поділяються на формальні та оцінно-експресивні. З точки зору функціонально-семантичного критерію репліки-реакції на подяку диференціюються на: 1) прийняття подяки; 2) «відхилення» подяки; 3) девальвація подяки; 4) неприйняття подяки.

Ключові слова: бехабітив, експресив, іллокутивна ціль, мовленнєвий акт, перлокутивний ефект, подяка, Теорія мовленнєвих актів.

Introduction. Gratitude speech act is considered to be one of the most commonly used speech acts in everyday interaction [1; 2]. We express gratitude through the words of *thanks*, *praise* or *appreciation* which we sometimes do not even notice pronouncing.

Recent studies show that gratitude is mainly regarded as the subject of numerous investigations in the field of positive psychology. Fostering gratitude in adolescents helps to reduce materialism and contributes to developing generosity and charity in them [3].

Gratitude as a life orientation towards noticing and appreciating the positive in life decreases the risk for developing mental disorders and depression [4].

Moreover, gratitude interventions employed in clinical-care have consistently shown benefits not only to psychological well-being of patients, but to their physical health as well. Improvements in sleep, blood pressure, asthma control and eating behaviour obviously demonstrate the efficacy of gratitude interventions on health outcomes.

Thus, gratitude can be regarded as a speech act of great social significance. Nevertheless, apart from psychologists, gratitude draws much attention of linguists as well.

In the context of foreign language learning, it is essential to acquire linguistic and pragmatic competence to avoid misunderstanding and use the language effectively. From the fact that thanking is implemented by means of standardized routines, learners should know the semantic formulas needed in thanking situations, and they have to understand the appropriate time to use these formulas [5].

In works on pragmatics, gratitude is referred to different classes of speech acts. In J. Austin's taxonomy it belongs to the group of behabitatives [6]. J. Searle [7] defines gratitude as an expressive, or the performance of an action by a speaker on a past act done by a hearer for whom it is beneficial. In G. Leech's classification [8], gratitude functions as a convivial, so its illocutionary goal is to create a friendly and polite atmosphere. From the point of view of Politeness Theory, gratitude is classified as a face threatening act in which the speaker feels obliged to acknowledge a debt to the hearer [9].

The importance of gratitude is undeniable: used appropriately, gratitude expressions provide feelings of warmth and solidarity among

interlocutors [2]. Nevertheless, the responses to gratitude have received relatively little sustained attention among scientists. This fact defines the *relevance* of our research.

Materials and methods. The *object* of our investigation is Gratitude Speech Act. The *subject* of the study includes the integral research into the illocutionary aims and perlocutionary effect of Gratitude Speech Act in Modern English fictional discourse.

The major *purpose* of the paper is to study speech acts-responses to gratitude and classify them.

To achieve the purpose of the study the following *tasks* have been resolved:

- to analyse the notions “illocution” and “perlocution”;
- to establish the difference between illocution and perlocution;
- to outline the illocutionary aims of Gratitude Speech Act;
- to draw up the perlocutionary aims of Gratitude Speech Act;
- to identify the felicity conditions of Gratitude Speech Act realization;
- to offer the classification of speech acts-responses to gratitude.

To meet the tasks identified above, the material under analysis has been chosen from the texts of modern English novels. It comprises 1600 speech episodes representing pragmalinguistic situations in which fictional discourse characters express different types of gratitude.

To fulfil the tasks and to achieve the purpose of our investigation, taking into consideration the theoretical background of the research and the pragmatic aspect of speech episodes containing Gratitude Speech Act, the general scientific and special linguistic methods have been used. Among **general scientific methods**, the following ones have been applied: *the method of synthesis and analysis* that contributed to the holistic research of the fictional discourse, as well as the investigation of certain communicative exchanges which include Gratitude Speech Act; *the method of observation* that promoted revealing special features of the data studied; *the descriptive method* helped to identify variant and invariant characteristics of the material researched. Such **special linguistic methods** have been used: *the contextual and interpretational method* that was helpful for identifying the pragmatic properties

of Gratitude Speech Act, the communicants' implicit and explicit intentions, presuppositions, their background knowledge and frames of expressing gratitude; *the method of component analysis* promoted establishing language means for expressing gratitude.

Discussion. The central place in speech acts investigations belongs to illocution. It is the illocution which serves the basis for speech acts taxonomies suggested by J. Austin, J. Searle and their followers. According to J. Austin's definition, "illocution is an act done in saying something" performed simultaneously with locution, i.e. "an act of saying something" [6, p. 122]. Illocutionary act is the initial stage of any speech act as it is related to the speaker's communicative intention. Moreover, it joins the speaker's purposefulness with the propositional content of a speech act, thus, influencing the addressee in a certain way [8, p. 58–60]. In other words, it is due to the illocution that the speech act becomes an action.

The essence of the illocutionary act is reflected in a speech act as its illocutionary force or illocutionary function (or illocutionary or pragmatic meaning according to L. Bezugla). Here belongs a row of components such as awareness, purposefulness (i.e. the presence of the illocutionary aim), conventionality (adequacy of generally accepted rules of using lingual signs), way of achieving the aim, intensity of the illocutionary force, conditions of normal entering and coming out, sincerity criterion for the speaker and the hearer, efficiency and felicity conditions [7, p. 162–167; 10, p. 132].

Illocutions cannot be true or false as propositions; they can be either felicitous or infelicitous [6]. If the addressee hasn't perceived the speaker's illocutionary aim adequately, then the illocutionary act of the latter turns out to be infelicitous. For the illocutionary act to be the act of this or that kind, it has to meet the felicity conditions [7, p. 151]. These conditions describe conventions according to which utterances belong to some certain illocutionary kind.

As for "perlocution" or "perlocutionary act", this notion is regarded as the most problematic among all speech act notions, because the role of perlocution has always been described superficially. Perlocution is often metaphorically referred to as "the Achilles' heel" in Speech Act Theory [11; 12, p. 89]. At the beginning of the so called "pragmatic boom" in linguistics

researchers emphasized the inconsistent definition of the "perlocutionary act" made by J. Austin himself [13]. Unclearness of this notion evoked numerous disputes which have been lasting until now.

To interpret "perlocutionary act" adequately, Ukrainian scientist L. Bezugla offers to study a speech act from the viewpoint of the observer after it has already been performed [10, p. 122]. Interesting observations are made by Eyer who emphasizes the existence of "the Speech Act Theory *in actu* and the Speech Act Theory *post festum*". The first one comes as the answer to the question "What is the speaker doing now?" whereas the second one results from the question "What has the speaker done?" [14, p. 16]. In case of *in actu* the observer doesn't know if there will be any influence; in the situation of *post festum* he certainly knows the impact result. The case *post festum* is relevant for perlocutionary analysis. Analysing the already performed speech act, the linguist can clearly evaluate the situation which gives the chance to study all the aspects of a speech act.

The performed speech act can be either felicitous or infelicitous. In the first case the perlocutionary aim is achieved (i.e. the speaker influences the addressee in this or that way), and then the perlocutionary act occurs which the speaker performs realizing certain locution and illocution. In case of infelicitous realization of a speech act, the perlocutionary aim is not achieved. Then we deal with a perlocutionary attempt of the speaker, not with the perlocutionary act [10, p. 139]. Success or failure of the realized Gratitude Speech Act can be judged by the perlocutionary effect which is reflected in the addressee's responses.

Thus, perlocution (or perlocutionary act) is the intentional felicitous influence of the speaker on thoughts, feelings and deeds of the addressee with the help of locutionary and illocutionary acts. Nevertheless, perlocution is not equal to the responsive speech act of the addressee. According to L. Bezugla, perlocutionary act is a part of the speaker's speech act [10, p. 122].

Performing speech actions, the speaker sets some certain goal which is related to expressing his intention and influencing his partner on communication, the so-called perlocutionary aim. According to this aim and taking into consideration the discourse context, the illocutionary aim of the speaker is formed.

Further, we make an attempt to outline the differences between the illocutionary aim and the perlocutionary aim.

Unlike the perlocutionary aim, the **illocutionary aim**:

- is restricted by the speaker;
- answers the question “What am I doing on pronouncing this utterance?”
- has the explicit performative formula: “By pronouncing this, I inquire / ask for / warn / congratulate...”;
- consists in the speaker’s attempt to perform certain speech action.

As for the **perlocutionary aim**, it:

- is targeted at the addressee and / or the third person;
- answers the question “What do I want to achieve by pronouncing this?”;
- has the explicit formula “By inquiring you / asking you for / warning you / congratulating you..., I want to surprise / delight / persuade / deceive you ...”;
- consists in the speaker’s attempt to influence the addressee somehow, or to weaken the possible impact on the hearer / the third person [10, p. 138].

Together the illocutionary aim and the perlocutionary aim make up the speaker’s intention. Intention and discourse context are essential for choosing lingual means which realise the locution that in its turn helps the speaker realise his ideas/thoughts.

To identify the illocutionary aims and the perlocutionary aims of Gratitude Speech Act, it is necessary to define the status of Gratitude Speech Act in different taxonomies of illocutionary act.

The **behabitive** essence of Gratitude Speech Act, outlined by J. Austin, means that the illocutionary aim of Gratitude Speech Act implies the response to the addressee’s behaviour or actions and revelation of a man’s personality and his attitude to other people. In this case, Gratitude Speech Act is regarded as a positive reaction to a person’s deeds: the addresser expresses gratitude to the addressee for his actions that the addresser considers useful for himself.

The illocutionary aim of gratitude as an **expressive** (according to J. Searle) or **satisfactive** (according to J. Wunderlich) consists in expressing the addresser’s positive emotional state specified in the sincerity condition about the addressee’s kindness towards him.

Gratitude Speech Act as a **convivial** (according to G. Leech) reveals its phatic nature. Thus, it is targeted at realization of such perlocutionary aims as establishing social contact, supporting harmonious and conflict-free communication, maintaining social balance. So, gratitude serves as a speech formula of social etiquette. Absence of gratitude is perceived painfully during interpersonal communication as there occurs devaluation (or depreciation) of the addressee’s kindness and benevolence which may provoke conflict.

The behabitive, expressive and phatic essence of Gratitude Speech Act is determined by some certain communicative situation of expressing gratitude. Gratitude Speech Act is considered to be a **syncretic** speech act as it simultaneously realizes several **illocutionary aims**, among which major and minor illocutions are distinguished that can be either foregrounded or backgrounded in a particular communicative exchange. So, the **illocutionary aims** of Gratitude speech act are:

- to express the speaker’s feeling of being grateful for the addressee’s kindness towards him;
- to give positive evaluation of the addressee’s actions / deeds as a reward or inducement;
- to reveal the addresser’s positive emotions induced by the addressee’s actions;
- to acknowledge the service received and to admit oneself to be a debtor;
- to pay off a debt for the addressee’s kindness or for the service received verbally or by means of actions.

The major **perlocutionary aims** of Gratitude Speech Act are as follows:

- to make the addressee feel comfortable with the speaker and set him for the harmonious flow of communication;
- to evoke positive emotions and good attitude towards the addresser in the addressee;
- to persuade the addressee of returning him the debt for his kind deeds / behaviour towards the addresser.

As a result, we come to the conclusion that gratitude is a feeling of being grateful which appears on the basis of positive evaluation of the action performed by the addressee. The addresser of Gratitude Speech Act performs a row of illocutionary aims: he expresses his gratitude to the addressee for his deeds and positively evaluates them; he reveals his own

positive emotional state; the speaker admits himself to be a debtor and he intends to pay off his debt either verbally or by means of actions. *Determination of the major illocutionary aim depends on the extralinguistic context whereas the perlocutionary aims of the speaker are always constant*: they are targeted at setting the addressee for the harmonious flow of communication and persuading him of returning the debt, i.e. gratitude for what he has done.

Our next task is to describe the perlocutionary effect of Gratitude Speech Act and determine the speech acts that justify felicity / infelicity of Gratitude Speech Act realization.

As Gratitude Speech Act belongs to ritual speech acts, it is performed within the frames of certain conventional procedure. The major felicity condition of its realization is the knowledge of relevant cultural factors for this procedure. The communicatively significant information of any kind that is related to the circumstances of expressing gratitude, implies the communicants' expectation standards which define strategies of their conversational behaviour in each situation of speech interaction.

Another felicity condition of Gratitude Speech Act realization implies the addressee's benefactive actions and the addresser's assurance about it [15].

Following these two conditions makes Gratitude Speech Act felicitous. But defining felicity or infelicity of the already performed speech act is possible due to the perlocutionary effect which is reflected in the addressee's responses.

In our investigation we offer the following classification of speech acts-responses to gratitude which is based on the following criteria:

- according to the character of expression: verbal / non-verbal / mixed;
- according to the degree of expressiveness: formal / evaluative expressive;
- from the viewpoint of the functional and semantic criterion.

According to the character of expression speech acts-responses to gratitude can be verbal, non-verbal and mixed.

Verbal response, which signifies acceptance / non-acceptance of gratitude turns out to be the most widespread and makes up 86.8% of our experimental material. Verbal reaction to gratitude is observed in the following example:

“Thanks,” she said, “for everything”.

“You’re welcome” [16, p. 39].

Non-verbal reaction to gratitude occurs only in 3.8% of the material researched. As a rule, non-verbal response is expressed either by kinesic (smile, closed eyes, tears, so on) or tactile (hugs, shaking hands, etc.) means. The examples below illustrate this:

– I got the Judy Bridgewater tape out from its little bag and gave it a good look-over. “Thanks for buying this for me”, I said.

Tommy smiled [17, p. 177] (kinesics).

– “Do you remember the way I was then?”, she asked, with a little grimace and looking, for the moment, just like her brother. <...> “Of course you do. You saved my life. I don’t think I’ll ever be able to repay you for all you did for me then.”

I squeezed her hand [18, p. 49] (palpability).

In the first example the response to gratitude is expressed by the smile; in the second one it is squeezing hands.

Combination of verbal and non-verbal means serves as a sign of intensified perlocutionary effect in 9.4% of the experimental data. Such a mixture reveals sincere feelings that the addressee experiences towards the addresser of gratitude.

According to the degree of expressiveness, the speech acts-responses to gratitude can be formal and expressive-evaluative.

The *formal character* of speech acts-responses to gratitude is observed in situations when gratitude is expressed for minor services, help to unknown people, informing as well as in answer to compliment, praise, approval, etc. Such reactions preserve the positive flow of communication.

The speech acts-responses to gratitude of *expressive-evaluative character* are observed in situations when the addresser expresses gratitude for the actions he considers beneficial for himself. The addressee's positive reaction contributes much to supporting social balance between the communicants and continuing harmonious speech interaction. The expressive-evaluative character of speech acts-responses to gratitude is achieved due to different lingual means that we divide into two groups.

The first group includes the negative particle *not*, negative and indefinite pronouns *no / nothing / anything* that devalue services rendered by the addressee as he either enjoyed

doing something for the addresser or his services did not require much strength on his part.

The second group of lingual means that form speech acts-responses to gratitude of expressive-evaluative character comprises evaluative adjectives *good, great, happy, kind, brave, big, little* (its superlative degree *the least*), adverbs *most* and *at all*.

According to the functional and semantic criterion, the speech acts-responses to gratitude are divided into:

- 1) responses that accept gratitude;
- 2) responses that “reject” gratitude;
- 3) responses that devalue the stimulus of gratitude;
- 4) responses that do not accept gratitude.

The first group of responses that testify acceptance of gratitude makes up 60.4% of the experimental material. The most widely used speech clichés of gratitude acceptance are *You’re (most) welcome, All right, Sure, Okay, It’s OK*.

Speech acts-responses that testify acceptance of gratitude can contain the so-called “*mirror*” *gratitude* or *encouragement* that implies further cooperation. According to our observations, such kind of gratitude is realized by speech formulae with the word *pleasure*: *My pleasure / The pleasure was all mine / It’s a pleasure / It was my pleasure / Always a pleasure / Thank you*. The use of the word *pleasure* indicates that the addressee of gratitude enjoys doing something good for the addresser.

Acceptance of gratitude can also be revealed by showing the addressee’s readiness to render further assistance to the addresser of gratitude by the speech formula *Any time*.

The second group of responses to gratitude express its “rejection” and makes up 27.4% of the experimental material. It should be noted that this kind of reaction doesn’t imply infelicitous gratitude as the addressee doesn’t refuse accepting gratitude expressed to him. This is one of the tactics of negative politeness: the addressee tries to preserve his own face, minimizing his deeds, and the face of the addresser, by not recognizing him as his debtor. To “reject” gratitude such speech clichés are used: *No problem, Not at all, No big deal, It’s no trouble, This is nothing, Let’s say no more*.

If the addressee doesn’t “reject” gratitude, then he tends to minimize the significance of his actions, thus, allowing to single out another group of responses to gratitude on the basis of

functional-semantic criterion – responses that *devalue the stimulus of gratitude* (10.4%). Such gratitude responses are widely used by intimate interlocutors, e.g. spouses, fiancés, bosom friends, as they allow to decrease the addresser’s uncomfortable feeling of debt before the addressee. This group of gratitude responses also includes the so-called *mild reproach* to gratitude addresser.

The fourth group of gratitude responses makes up only 1.8% of the research material and includes phrases that imply non-acceptance of gratitude. In this case Gratitude Speech Act turns out to be infelicitous: the addresser doesn’t achieve his illocutionary aims, his speech act doesn’t have a favourable impact on his partner. As a rule, non-acceptance of gratitude is caused due to the negative attitude of one of the interlocutors to the other.

Results. Thorough analysis of the notions “illocution” and “perlocution”, differentiation of the illocutionary and perlocutionary aims of Gratitude Speech Act as well as establishment the felicity conditions of Gratitude Speech Act realization have allowed to fulfil the main purpose of our investigation – classify speech acts-responses to gratitude. Three criteria have been taken as the basis:

- the character of expression: verbal / non-verbal / mixed;
- the degree of expressiveness: formal / evaluative expressive;
- the functional and semantic criterion.

According to the first criterion gratitude responses can be verbal (86.8%), non-verbal (3.8%) and mixed (9.4%). Combination of verbal and non-verbal means enhances the perlocutionary effect of gratitude.

According to the degree of expressiveness, responses to gratitude can be of formal or expressive-evaluative character.

According to the functional-semantic criterion responses to gratitude are as follows:

- 1) acceptance of gratitude, including mirror thanks, or encouragement, and readiness for further cooperation (60.4%);
- 2) “rejection” of gratitude (27.4%);
- 3) devaluation of gratitude which implies minimizing the stimulus for gratitude and mild reproach (10.4%);
- 4) non-acceptance of gratitude due to the negative attitude of the addressee towards the addresser (1.8%).

Literature:

1. Coulmas F. Poison to your soul: Thanks and apologies contrastively viewed. *Conversational Routine: Explorations in Standardized Communication Situations and Prepatterned Speech*. The Hague, the Netherlands : Mouton Publishers, 1981. P. 71–80.
2. Eisenstein M., Bodman J.W. “I very appreciate”: Expressions of gratitude by native and non-native speakers of American English. *Applied Linguistics*. 1986. Vol. 7. Issue 2. P. 167–185.
3. Chaplin L.N., John D.R., Rindfleisch A., Froh J.J. The impact of gratitude on adolescent materialism and generosity. *Journal of Positive Psychology*. 2019. Vol. 14. Issue 4. P. 502–511. URL: <https://doi.org/10.1080/17439760.2018.1497688> (Last accessed: 12.09.2023).
4. Bogdan T.T. *Procedia. Social and Behavioral Sciences*. 2015. Issue 187. P. 475–480.
5. Pishghadam R., Zarei S. Expressions of Gratitude: A Case of EFL Learners. *Review of European Studies*. 2011. Vol. 3. Issue 2. P. 140–149.
6. Austin J.L. *How to do things with words*. Oxford : Oxford University Press, 1962. 167 p.
7. Searle J.R. *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge : Cambridge University Press, 1969. 199 p.
8. Leech G. *Principles of Pragmatics*. London & New York : Longman, 1983. 250 p.
9. Brown P., Levinson S. *Politeness : Universals in Language Usage*. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 345 p.
10. Безугла Л.Р. Перлокуція у дискурсі (на матеріалі німецького діалогічного дискурсу). *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія. / під загальн. ред. Шевченко І.С. Харків : Константа, 2005. С. 118–144.*
11. Marku D. Perlocutions: The Archilles’ heel of speech act theory. *Journal of Pragmatics*. No. 32. Amsterdam, Netherlands : Elsevier, 2000. P. 1719–1741.
12. Wagner K.R. *Pragmatik der deutschen Sprache*. Frankfurt/M. : Lang, 2001. 495 p.
13. Kurson D. The speech act status of incitement: Perlocutionary acts revisited. *Journal of Pragmatics*. № 29. Amsterdam, Netherlands : Elsevier, 1998. P. 571–596.
14. Eyer P. *Perlokutionen*. Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 1987. 144 p.
15. Sander T. Expressive. *Studia culturologica series*. No. 18. Germany, 2003. S. 7–34.
16. Parsons T. *Man and Boy*. London : Harper Collins Publishers, 1999. 343 p.
17. Ishiguro K. *Never Let Me Go*. London : Faber and Faber, 2005. 282 p.
18. French N. *Killing Me Softly*. London : Penguin Books, 2008. 359 p.

References:

1. Coulmas, F. (1981). *Poison to your soul: Thanks and apologies contrastively viewed*. *Conversational Routine: Explorations in Standardized Communication Situations and Prepatterned Speech*. The Hague, the Netherlands: Mouton Publishers, pp. 71–80.
2. Eisenstein, M., Bodman, J.W. (1986). “I very appreciate”: Expressions of gratitude by native and non-native speakers of American English. *Applied Linguistics*. Vol. 7. Issue 2. P. 167–185.
3. Chaplin, L.N., John, D.R., Rindfleisch, A., Froh, J.J. (2019). The impact of gratitude on adolescent materialism and generosity. *Journal of Positive Psychology*. Vol. 14. Issue 4. P. 502–511. Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/17439760.2018.1497688> (Last accessed: 12.09.2023).
4. Bogdan, T.T. (2015). *Procedia. Social and Behavioral Sciences*. Issue 187, pp. 475–480.
5. Pishghadam, R., Zarei, S. (2011). Expressions of Gratitude: A Case of EFL Learners. *Review of European Studies*. Vol. 3. Issue 2. P. 140–149.
6. Austin, J.L. (1962). *How to do things with words*. Oxford: Oxford University Press, 167 p.
7. Searle, J.R. (1969). *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 199 p.
8. Leech, G. (1983). *Principles of Pragmatics*. London & New York: Longman, 250 p.
9. Brown, P., Levinson, S. (1987). *Politeness: Universals in Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press, 345 p.
10. Bezuhla, L.R. (2005). *Perlokutsiia u dyskursi (na materialii nimetskoho dialohichnoho dyskursu) [Perlocution in Discourse (on the material of the German Dialogue Discourse)]*. Kharkiv: Konstanta, s. 118–144. [In Ukrainian]
11. Marku, D. (2000). Perlocutions: The Archilles’ heel of speech act theory. *Journal of Pragmatics*. No. 32. Amsterdam, Netherlands: Elsevier, p. 1719–1741.
12. Wagner, K.R. (2001). *Pragmatik der deutschen Sprache*. Frankfurt/M.: Lang, 495 p.
13. Kurson, D. (1998). The speech act status of incitement: Perlocutionary acts revisited. *Journal of Pragmatics*. No. 29. Amsterdam, Netherlands: Elsevier, p. 571–596.
14. Eyer, P. (1987). *Perlokutionen*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 144 p.
15. Sander, T. (2003). Expressive. *Studia culturologica series*. No. 18. Germany, s. 7–34.
16. Parsons, T. (1999). *Man and Boy*. London: Harper Collins Publishers, 343 p.
17. Ishiguro, K. (2005). *Never Let Me Go*. London: Faber and Faber, 282 p.
18. French, N. (2008). *Killing Me Softly*. London: Penguin Books, 359 p.

УДК 811.161.2'373.45

DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2024.1.5>

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНСЬКОМОВНІЙ МОРСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Корольова Тетяна Михайлівна,

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри «Філологія»
Одеського національного морського університету
ORCID ID: 0000-0003-3441-196X

Смаглій Валерія Михайлівна,

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри «Філологія»
Одеського національного морського університету
ORCID ID: 0000-0002-6222-7652

Юхимець Світлана Юріївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри «Філологія»
Одеського національного морського університету
ORCID ID: 0000-0003-3350-7310

У статті розглянуто основні принципи проникнення запозичень в українську морську термінологію та особливості їхньої адаптації в дискурсі морської тематики.

Аналіз матеріалу дослідження дав можливість дійти таких висновків: іношомовні запозичення мають системний характер і можуть бути представлені в ієрархічній послідовності елементів – слово, словосполучення, речення; активізація одиниць різних структурно-семантичних особливостей залежить від функціональної завантаженості конкретної семіологічної одиниці; іношомовні слова в мові-реципієнті можуть бути представлені фонетичними, графічними і граматичними ознаками. З точки зору ступеня їх асиміляції виділяються неасимільовані, частково асимільовані, повністю асимільовані термінологічні одиниці. Більшість іношомовних термінів за своєю семантикою збігаються зі значенням аутентичної мови (63%), крім того, спостерігається розширення семантики – результат метонімічного перенесення, що проявляється у збільшенні семантичного обсягу слова за рахунок узагальнення або генералізації його значення у процесі історичного розвитку (21%) та її звуження – результат метонімічного перенесення, який проявляється у зменшенні семантичного обсягу слова за рахунок сем у процесі його історичного розвитку (16%).

Характеристика іношомовних одиниць морської тематики доводить правомірність виділення таких інтралінгвістичних причин втілення запозичення, як потреба в номінації нових предметів, понять і явищ та економія мовних засобів. При цьому залежно від часу розвитку суспільства та його міжнародних зв'язків інтенсивність проникнення іношомовних слів у лексичний фонд української мови неоднакова.

Вивчення питань рецепції одиниць морської тематики однієї лінгвокультури іношою продемонструвало, що взаємодія елементів різних кодових систем мови призводить до актуалізації нових смислів, сприяє активізації інформативного потенціалу науково-технічного дискурсу, дозволяє дати більш точні характеристики понять у морській сфері.

Ключові слова: морська термінологія, втілення запозичень, адаптація іношомовних лексем, україномовний морський дискурс.

Korolova Tetiana, Smahlii Valeriia, Yukhymets Svitlana. Borrowings' peculiarities in Ukrainian maritime discourse

The article examines the main principles of borrowings penetration into Ukrainian maritime terminology and the peculiarities of their adaptation in the discourse of maritime thematics.

The analysis of the experimental material made it possible to come to the following conclusions: foreign language borrowings have a systemic nature and can be presented in a hierarchical sequence of elements –

word, phrase, sentence; replication of various structural and semantic features of borrowed units depends on the functional load of a specific semitological element; foreign words in the recipient language can be represented by phonetic, graphic and grammatical signs. From the point of view of borrowed words assimilation unassimilated, partially assimilated, fully assimilated terminological units are distinguished. The majority of foreign language terms coincide in their semantics with the meaning they have in the authentic language (63%). It should be stated that broadening of semantics in Ukrainian is observed in the terminology under discussion; it is the result of metonymic transfer that manifests itself in growth of the semantic volume of the word due to the generalization of its meaning in the process of historical development (21%). Semantic narrowing of borrowed terms as the result of metonymic transfer, manifests itself in the reduction of the semantic volume of the word due to the process of historical development (16%).

The characteristics of foreign language units in maritime terminology prove the legitimacy of such intralinguistic reasons as the need to nominate new subjects, concepts or phenomena of economical character by language means of Ukrainian. Depending on the period of society development and its international activity, the intensity of penetration of foreign words into the lexical fund of the Ukrainian language is not the same. The study of the issues of linguistic intercultural maritime terms penetration into Ukrainian demonstrated that the interaction of elements of different code systems of the language leads to the appearance of new meanings, contributes to the activation of the informing potential of scientific and technical discourse, allows to obtain more accurate characteristics of concepts in the maritime sphere.

Key words: Ukrainian maritime discourse, maritime terminology, borrowings implementation, adaptation of foreign lexemes.

Вступ. Розвиток мови носить перманентний характер. Зміни, що відбуваються у функціонуючих мовах, пов'язані з інтеграційно-соціальними процесами, які породжують нові явища та поняття. Нині, у період євроінтеграції України, відбуваються нові процеси у суспільстві країни, пов'язані зі світовою глобалізацією та інтеграцією. Інтеграційні процеси збільшують різноманіття мовних контактів. Поширення контактів призводить до появи великої кількості запозичень у кодовій структурі сучасного дискурсу [1; 2].

Технічні новації, що мають місце у світовій науці та економіці, вплинули на зростання запозичень у сучасному вокабулярії усіх галузей життя суспільства загалом та формуванні фахової лексики в науково-технічному дискурсі зокрема. Сучасні активні процеси, що відбуваються в Україні, зумовлюють утворення неологізмів в усіх сферах фахової комунікації, висувають на передній край проблеми лінгвокультурної адаптації термінологічних одиниць в усіх сферах діяльності людини [23; 4; 5; 6].

Однією з таких галузей перманентного оновлення лексичного складу терміносистеми можна назвати простір морського дискурсу. Важливою проблемою лінгвістики є висвітлювання питання освоєння іншомовних одиниць українською мовою на матеріалі україномовного дискурсу морської тематики.

Незважаючи на те, що в останній період написано декілька робіт, присвячених дослідженню морської термінології, а саме фор-

муванню та семантиці військово-морської термінології [7, с. 12], проблемам функціонування морської термінології в українській мові [8], вербальному відображенню понять морської справи [9], проблеми втілення іншомовних слів в українську морську термінологічну систему та особливості їхньої адаптації потребують подальшого накопичення емпіричних даних та систематизації теоретичних положень [10]. З вищенаведеного зрозуміло, що зазначені проблеми є своєчасними та **актуальними** у сучасному мовознавстві.

Роботу присвячено аналізу інтегративних процесів адаптації іншомовних запозичень у сфері морського дискурсу. **Мета статті** – аналіз особливостей адаптації іншомовних лексичних одиниць у галузі морської термінології в українській мові, вивчення процесів асиміляції запозичених термінів на семантичному, граматичному, фонетичному рівнях.

Під час проведення дослідження були використані такі **методи і прийоми** дослідження: 1) метод компонентного аналізу у разі вивчення семантичного наповнення іншомовних одиниць; 2) дистрибутивний аналіз із метою визначення кореляції елементів різних мовних кодів (базового та іншомовного); 3) прийоми аналогових зіставлень у разі ідентифікації ступеня адаптації іншомовних елементів у чужомовному середовищі.

Матеріалом дослідження слугували наукові статті, підручники морських спеціальностей, електронні ресурси.

З огляду на специфічність матеріалу дослідження, треба зауважити, що сфера науково-технічної інформації є однією з галузей, в якій найбільш поширені запозичення. Це й зрозуміло, наука й техніка нині відображають багатогранні зв'язки між структурами різноманітних мов та світовим науковим прогресом. Мовна варіативність забезпечує мовця можливістю не тільки вільно виразити свої думки на такій мові, але й робити це різними способами, створюючи при цьому нові номінації [11; 12].

Результати. Нині розвиток техніки не залишає часу на тривалий асиміляційний процес нових термінів [13; 14; 15]. Фахівці повинні швидко співвідносити семантику неологізму зі значеннями наявних понять у певній галузі знань рідної мови. Крім того, дуже часто інтродукція запозичення потребує корекції формального боку іншомовного слова (граматичної форми, відображення писемного та усного варіантів). Такі особливості наукового мовлення, як комунікативна чіткість лексичних одиниць, згортання багатоконпонентних лексем, є необхідними умовами інтродукції іншомовних термінів [16].

Слід зазначити, що період втілення цих лексем в українську мову дуже різниться: англійські терміни потрапили головним чином у XIX столітті (цей феномен є результатом сьогоденній ситуації – англійська мова є мовою світового спілкування), тоді як голландські терміни соціалізувались у XVII столітті. Цікавим фактом є присутність термінології багатьох морських держав у морському лексиконі української мови, а саме: грецьких та італійських, які завдяки економічним зв'язкам країн та міжмовному контактуванню потрапили в українську мову з давніх часів (X–XII століття), німецьких та тюркських (XVI–XVIII століття), французьких та іспанських (XVIII–XIX століття) [17].

Наведемо приклади запозичених термінів морської тематики [18; 19]:

Грецькі: *бунаца*, *майстро*, *трамунтан*, *кадина*.

Італійські = *ліман* – *liman*, *демено* (*кормило*) – *timone*, *майна* – *maiare*, *віра* – *virare*, *бора* – *bora*, *маїстро* – *майстро*, *бонпассія* – *бонасія*.

Голландські: *Haven* – *пристань*, *zwaartour* – *швартоватися*, *steng* – *стеньга*, *roer* – *руль*, *roundhout* – *рангоут*, *stuur* – *корма*, *truim* –

трюм, *storm* – *шторм*, *bocht* – *бухта*, *werf* – *верф*, *ree* – *рея*, *knecht* – *кнехт*, *kombuis* – *кабуз*, *kajuit* – *каюта*, *galjoen* – *галюн*, *spiegat* – *шпигат*, *slang* – *шланг*, *dommekracht* – *домкрат*.

Французькі: *abordage* – *абордаж*, *cabote* – *каботаж*, *chaland* – *шаланда*, *ponton* – *понтон*, *equipage* – *екіпаж*, *tonnage* – *тонаж*, *descente* – *десант*, *garde marine* – *гардемарин*.

Іспанські: *pir* – *пірс*, *galeón* – *галеон*.

Англійські: *spardeck* – *спардек*, (*spar* – *брус*, *deck* – *палуба*), *whaleboat* (*whale* – *кит*, *boat* – *човен*), *liner* – *лайнер*, *dreadnought* – *дредноут*, *ring the beil* – *відбивати склянки*, *trawler* – *тралер*, *clipper* – *кліпер*, *brig* – *бриг*, *trawl* – *тралити*, *сейнер*, *трамп*, *reider* – *рейдер*, *squall* – *шквал*, *pier* – *пірс*, *order* – *ордер*, *raider* – *рейдер*, *master* – *мастер* (*капітан*).

Тюркські: *vitrola* – *вітроло*, *samala* – *смола*, *tayfa* – *тафа*, *torba* – *торба*, *temia* – *гемія*, *sala* – *сала*.

Румунські: *girila* – *гірло*, *cirma* – *корма*, *gard* – *гард*, *luntre* – *люнтра*, *torent* – *турунчук*.

Німецькі: *Segel* – *жагель*, *Mast* – *машт*, *Brustlatte* – *бушлат*.

Як бачимо з вищезазначеного, в українському дискурсі моря найбільш поширені терміни голландського та англійського походження.

Як уже було сказано в цій роботі, однією з головних причин вживання запозичень в українській морській термінології є необхідність найменування нові поняття: *ponton* – *понтон*, *equipage* – *екіпаж*, *tonnage* – *тонна* (фр. мова), *reider* – *рейдер*, *squall* – *шквал* (англ. мова). Слід сказати, що запозичення, розвиваючи лексичний фонд досліджуваної мови, пристосуються до особливостей словникового складу мови реципієнта, утворюючи так звані «слова-гібриди»: *ватерлінія*, *гідропланування*, *віцеадмірал*. Результат об'єднання іншомовного українського компонента полегшує іншомовному слову входження у систему відповідної мови.

Приступимо до розгляду лексико-семантичних особливостей асиміляції запозичень в українській мові. Слід відзначити, що більшість іншомовних термінів за своєю семантикою збігаються зі значенням аутентичної мови (63%), крім того, спостерігається розширення семантики – результат метонімічного перенесення, що проявляється у збільшенні семантичного обсягу слова за рахунок

узагальнення або генералізації його значення у процесі історичного розвитку (21%) та її звуження – результат метонімічного перенесення, який проявляється у зменшенні семантичного обсягу слова за рахунок сем у процесі його історичного розвитку (16%).

Наведемо приклади збереження в мові реципієнта семантики терміна мови донора:

Авангардний (від французького *avant-garde – передова охорона*) – передовий, той, що йде в перших лавах.

Бора (від італійського *bora – північний вітер*) – сильний холодний поривчастий вітер у приморських місцевостях, який дує взимку зі схилів гір.

Ботдек (від англійського *boatdeck*) – палуба пасажирського судна, на якій містяться рятувальні човни.

Баржа (від французького *barge*) – сталеве чи дерев'яне судно для перевезення вантажу.

Багермейстер (від німецького *Bagermeister*) – керівник морського днопоглиблювального снаряда.

Вельбот (від англійського *whaleboat – китобійний бот*) – веслова морська шлюпка із загостреними носом і кормою.

Розглянемо декілька прикладів розширення семантики, яке спостерігається на запозиченні лексеми «горизонт» (від грецького *horizont, обмежую*). В українській мові цей термін набув додаткові значення, крім семантики грецького терміна: 1. Лінія позірної перетину неба і земної поверхні (видимий горизонт). 2. Велике коло небесної сфери, площина якого перпендикулярна до прямої лінії на місці спостереження (істинний горизонт). 3. Рівень води в річках, озерах, морях. 4. Сукупність відкладів, що включає одновікові породи різного складу, іноді з певним комплексом викопної фауни геол. 5. Сукупність гірничих виробок, що лежать на одному рівні.

Термін *брандвахта* (від голландського – *сторожовий корабель*) також демонструє розширення семантики в українській мові: 1. Сторожове судно, поставлене біля входу на рейд, яке регулює рух кораблів, наглядає за виконанням судноплавних, карантинних та митних правил. 2. Несамохідне судно, на якому живе екіпаж земснарядів або яке є складом. 3. Пост на судні або на березі, звідки наглядають за пожежною безпекою в порту.

Розглянемо протилежний феномен адаптації запозичень морської галузі в українській мові – звуження семантики термінів. Одним з яскравих прикладів є диференціація лексеми «гальюн» (від голландського *galjoen – ніс корабля, а також місце для перевозки тварин та відхоже місце для екіпажу*), в українській мові запозичення зберегло тільки одне значення «відхоже місце для екіпажу».

Адміралтейство (від арабської мови, де термін мав два значення): 1. Місце будівництва, лагодження та озброєння кораблів. 2. Орган управління флотом; морське відомство. В українській мові залишилось тільки друге значення лексеми.

Вимпел (голландське походження). У голландській мові це полісемантичний термін, який мав такі значення: 1. Вузкий довгий прапор, який піднімають на військових судах. 2. Трикутний прапорець як знак шанування. 3. Футляр з довгою яскравою стрічкою для скидання з літаків пошти, донесень тощо. В українській мові залишилось лише перші два значення.

Деякі терміни, що залишаються в українській мові, втратили свою функційну значимість, зараз не застосовуються: «галеон» (від іспанського *galeón*) – велике багатопалубне вітрильне судно з артилерійським озброєнням, що використовувалося як військово-і торгове судно в XVI–XVIII століттях [19].

Ще однією з таких лексем є «дракар» (від норвезького *Drakkar, Drage – «дракон» і Kar – «корабель»*) – довгий (35–60 м) вузький дерев'яний корабель вікінгів з високо заломленим носом і кормою. Кораблі приводилися в рух веслами, а пізніше – рейковим вітрилом.

«Бушприт» (від голландського *Boegspriet*: *boeg – ніс, spriet – ніка*) – бугшприт; горизонтальний або похилий брус, що виступав перед форштевнем. Служить для підймання носових вітрил.

Абаб (від турецького *abab*) – в Османській Туреччині вільний матрос, взятий на службу для виконання функціональних обов'язків.

Дослідження україномовних запозичень показало, що найбільш поширеними на матеріалі дослідження є прямі запозичення (асимільована чи неасимільована іншомовна лексика).

1. Асимільована термінологія – графічне відтворення запозичення в українській мові

без будь-яких змін оригінального написання, цей спосіб стосується власних імен – назв компаній, законодавчих актів, корпорацій (часто у вигляді абrevіатур та акронімів). Наприклад: *master* – *мастер*, *horn* – *горн*, *klystron* – *клицтрон*.

Окремо слід зупинитися на інтернаціоналізмах у морському дискурсі, тобто термінах, що використовуються у декількох мовах без зміни семантики слів; прикладами вживання інтернаціоналізмів у морському українськомовному дискурсі є такі: *офшор*, *оверхед*, *плоттер*, *офіцер*. Абrevіатури є також одним з показників асиміляції запозичень. Наприклад: *АТА* (*actual time of arrival*), *С.О.* (*commanding officer*).

2. Неасимільованість на лексико-семантичному рівні, а саме в галузі словотвору, проявляється в тому, що основи слів однієї мови не відповідають нормам словотвору іншої. Прикладами таких змін є такі запозичення: *дайвер*, *багермайстер*, *брандер*, *бріджек*, *ваєр*, *вешляг*, *глісер*, *дрифтер*, *фокмашта*, *гротмашта*, *форбрамсель*, *форбромбрамсель*.

Неасиміляція на граматичному рівні виражається насамперед у тому, що різні частини мови в іншомовних лексемах не отримують граматичні категорії, характерні для приймаючої мови [20].

Отже, розглянемо особливості граматичних форм запозичень морської термінології на морфологічному та синтагматичному рівнях.

На морфемному рівні слід насамперед проаналізувати гібридні форми запозичень – мовне явище, у разі якого в похідному слові можуть сполучатися словотворчі елементи (корені та суфікси) різної етимології. У результаті подібної взаємодії зазвичай утворюються слова-гібриди: одні морфеми позичено із мови-реципієнта, а інші – із мови-донора. Наприклад: *вахтений*, *маневреність*, *термодинаміка*. Як бачимо з вищенаведеного, іншомовні лексеми можуть являти собою кореневі морфеми і цілі лексичні одиниці, які об'єднуються з морфемами приймаючої мови.

До низки активних словотворчих морфем належать різноманітні афіксальні морфеми – префікси і суфікси, що є нетиповими для українського словотвору. Достатньою словотворчою активністю відрізняються

суфікси: -ит, -яр, -ист, -ер. Наприклад: *тралити*, *галяр*, *лізинг*, *контейнер*, *машиніст*. Такі іншомовні префікси, як -абельн, -ер, -ейбл, -ист, найчастіше утворюють запозичені терміни морського дискурсу. Наприклад: *транспортбельний*.

Ще одним типовим випадком гібридного словотворення є з'єднання коренів або цілих слів мови-донора та мови-реципієнта, що утворюють відповідні композити. Наші спостереження показали, що подібні моделі гібридизації є в українській мові, можуть об'єднувати два й більше компонентів. При цьому творення гібридних композитів відбувається як за рахунок з'єднання українськомовних коренів з іншомовними, так і навпаки. Наприклад: *гакаборт*, *плавкран*.

Треба мати на увазі, що в українській мові багато запозичень негібридного походження; відсутність сполучної голосної між двома коренями найчастіше є ознакою запозичення іншомовного терміна цілком. Таке з'єднання між зіставними елементами композитів не є типовим для української мови: *мерчиндайзер*, *ватерлінія*, *шаутбейнахт*, *ахтерштевень*. Як свідчать результати аналізу, більшість іншомовних включень – це морфологічно самостійні одиниці, тобто межі включення співпадають із межами слова.

Синтагматичні відносини (від слова «синтагма») можна бачити у разі аналізу сполучень або зв'язку суміжних мовних одиниць, це особливо помітно, коли мова-донор аналітична, а мова-реципієнт синтетична: зв'язки між повнозначними словами в реченні здійснюються за допомогою зміни форм самих слів. Наприклад: *One register ton being equivalent to 2.83 cubic meters. Одна регістрова тонна еквівалентна 2,83 кубічного метра*. За результатами останніх досліджень характер розвитку синтагматичних відносин запозичених одиниць може відбуватися у тому ж напрямі, що й у відповідних словах-прототипах у мові-донорі. У сучасний період спостерігається збільшення числа повністю еквівалентних українськомовних словосполучень з відповідними словами-прототипами.

Ще однією поширеною групою іншомовних лексем у морському дискурсі є фонетичні запозичення (фонозапозичення), у цьому випадку застосовано метод транскрипції іншомовного слова, тобто термін мови-донора та мови-реципієнта мають однакове

звучання: *кіль* – *keel*; *лоцман* – *der Lotsmann*, *коффердам* – *der Kofferdam*.

Результати дослідження україномовних текстів морської тематики показали, що поряд із запозиченими словами, що складаються тільки з елементів іншої мови, вживаються складні слова, які складаються як з англійських, так і з власних або запозичених раніше, уже асимільованих елементів: *contraband* – *контрабанда*, *waterways* – *ватервейс*, *waterline* – *ватерлінія*.

Аналіз матеріалу дослідження продемонстрував, що українська морська термінологія представлена простими однокореновими термінами, похідними або афіксальними термінами (дериватами), складними термінами, або термінологічними композитами (конверсією), термінологічними сполученнями та абрєвіатурами.

Із вищенаведених прикладів стає очевидним, що іншомовні запозичення включаються в україномовний морський дискурс у вигляді слів, фраз і речень. З боку структурної форми більшість запозичень носять інвентарний характер, тобто в дискурсі мови-реципієнта виявляються лексеми мови-донора, які не мають еквівалентів у приймаючій мові. Результати дослідження показують, що для україномовного дискурсу морської тематики характерна кількісна перевага запозичень у вигляді окремих слів. Запозичені словосполучення були виявлені тільки в назвах міжнародної документації, установ тощо.

Як видно з вищесказаного, для іншомовних запозичень наявний розрив між формальною і функціональною асиміляціями (фонетичними, графічними і граматичними ознаками). Високий ступінь адаптації запозичень пояснюється формуванням у них стійких парадигматичних зв'язків із лексикою мови реципієнта. Характер іншомовних фахових запозичень носить номінативну функцію в науково-технічному дискурсі морської тематики.

Для визначення впливу мови-донора на функціонування запозичень у морській термінології в мові-реципієнті, можна, слідом за Л.О. Гончаренко, використати такі критерії [20]:

1) вживання іншомовних одиниць у дискурсі мови-оригіналу;

2) набуття запозиченою одиницею самостійного значення та його подальший розвиток на ґрунті мови-реципієнта.

Стосовно першого критерію слід сказати, що проаналізувати фіксацію іншомовних слів у лексикографічних джерелах неможливо, оскільки україно-англійські та англо-українські словники морської термінології відсутні. Експериментальний матеріал збирався з відповідних аутентичних документальних джерел.

Що ж стосується критерію набуття запозиченою одиницею самостійного значення та його подальший розвиток на ґрунті мови-реципієнта (семантичні зміни запозичених лексем): лексико-семантичні транспозиції, або лексико-семантичні трансформації, то з вищенаведеного стає очевидним, що такий розвиток семантики запозичених слів є досить поширеним.

Результати експериментального аналізу продемонстрували, що якісні зміни семантики термінології морської тематики – перетворення значень запозиченого слова у мові-реципієнті порівняно з відповідними значеннями слова-прототипу в мові-донорі, засновані на найбільш продуктивних способах семантичного перетворення термінів сфери морської термінології – метафоризації, метонімізації, розширенні і звуженні значення лексем, міжсистемних запозиченнях термінів. Найбільш поширеними прикладами процесу зміни семантики слова є метафоричний (переносне вживання слова або виразу на основі аналогії) або метонімічний (перенесення назви одного поняття на інше) перенос: *морська миля*, *стовп*, *перо руля*. В наведених прикладах переосмислення семантики терміна у разі метонімічного перетворення відображають часові, просторові або функціональні відношення.

Можна навести багато прикладів проникнення в терміносистему морської тематики термінології із суміжних галузей мови: термінологізації побутової лексики (*кожух вентиляційний*, *горловина*, *дудка морська*); сома-тичної лексики (*ребро*, *колiно фарватеру*, *око бурі*) та зоонімічної лексики (*кішка*, *крило*, *жало*) [21].

Слід зауважити, що у випадку дослідження морської термінології семантична характеристика запозичень тісно пов'язана з такими феноменами, як полісемія та омонімія (яка виникла в результаті розпаду полісемії). Наприклад, поширення семантики терміна в українській мові: бухта – 1 – невелика затока, відокремлена від моря або іншого основного

водного басейну мисами чи островами; 2 – трос, викладений кругами, циліндрами, або омоніми, які виникли в результаті розпаду полісемії [7].

Експериментальний матеріал аналізу кількісного збереження або зміни значень запозичених одиниць порівняно зі словами-прототипами дозволяє виділити такі групи: однозначні іншомовні одиниці і слова-прототипи – 63%; однозначні іншомовні одиниці та багатозначні слова-прототипи – 21%; багатозначні слова-прототипи і однозначні запозичення – 16%.

У першому випадку моносемантичні слова є характерними елементами групи, при цьому більша частина іншомовних слів представлена іменниками. У цьому випадку спостерігається семантичне зближення значення запозичення з відповідним словом-прототипом.

Другий та третій випадки є результатом метонімічного перенесення, яке проявляється в звеличенні чи зменшенні семантичного обсягу слова за рахунок варіації семи в процесі історичного розвитку. При цьому кількісні показники другої групи підтверджують загальноприйнятту думку про найменшу поширеність запозичень у вузькоспеціалізованих значеннях у мові-реципієнті.

Таким чином, характеристика іншомовних одиниць морської тематики доводить правомірність виділення таких інтралінгвістичних

причин втілення запозичення, як потреба в номінації нових предметів, понять і явищ та економія мовних засобів. При цьому залежно від часу інтенсивність проникнення іншомовних слів у лексичний фонд української мови неоднакова. Останні десятиліття серед усіх запозичень англіцизми становлять найчастотнішу запозичену лексику.

Дослідження особливостей вербальної адаптації запозичень, шляхів і способів відображення номінативного потенціалу нового слова у новому лінгвокультурному середовищі є одним зі шляхів визначення способів об'єктивації та вербалізації термінів у мові фахівців. Прагматична інформація про слово переплітається із семантичною, їх поєднання пояснюється прагненням адресантів використовувати потенціал, закладений у значенні запозичення, із максимальним ефектом.

Вивчення питань рецепції елементів однієї лінгвокультури іншою продемонструвало, що взаємодія елементів різних кодових систем мови призводить до актуалізації нових смислів, сприяє активізації інформативного потенціалу науково-технічного дискурсу, дозволяє дати більш точні характеристики понять.

Подальший розвиток теми дослідження передбачає наукові розвідки взаємодії різноманітних лінгвокультур у разі адаптації термінології морської тематики.

Література:

1. Кияк Т. Запозичення та інтернаціоналізми у фахових мовах. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2004. № 27. С. 245–249.
2. Малевич Л. Запозичення з класичних мов і проблеми інтернаціоналізації наукової термінології. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки. Збірник наукових праць*. 2009. Вип. 81 (1). С. 311–315.
3. Акуленко В.В. Запитання інтернаціонального словникового складу. Харків. 2002, 203 с.
4. Андрієвська О. Інтернаціоналізми та принципи їх класифікації. URL: http://infosources.at.ua/news/internacionalizmi_ta_principi_jikh_klasifikaciji/ 2010-05-15-92.
5. Д'яков А.С. Основи термінотворення. Семантичні та лінгвістичні аспекти. Київ : Видавничий дім, 2000. 217 с.
6. Іващишин О.М. Принципи диференціації термінологічних та нетермінологічних одиниць англomовного науково-технічного дискурсу. *Мова і культура*. Т. II: *Культурологічний підхід до викладання мови і літератури*. Київ. 2004. Вип. 7. С. 170–176.
7. Андріянова О.Я. Військово-морська термінологія української мови: етапи формування та семантика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.01. Запоріжжя, 2011. 21 с.
8. Корнодудова Н. Походження, склад і функціонування морської термінології в українській літературній мові. *Мовознавчий вісник*. 2010. Вип. 10. С. 280–284.
9. Полупанова Н.В. Вербальне відображення понять морської справи як особливість національного мислення. 2002. № 32. С. 107–109.
10. Колоїз Ж.В. Семантичні неологізми як результат семантичної деривації. *Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2005. № 659. Вип. 44. С. 6–11.
11. Ткаченко О.Б. Мова і національна ментальність. Київ : Наукова думка, 2007. С. 240.

12. Sutherland E. Sinking about and Working with Maritime Language and Terminology. Leiden, 2014. 111 p. URL: <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/28329/Sinking%20about%20and%20Working%20with%20Maritime%20Language%20and%20Terminology.pdf?sequence=1>.
13. Семчинський С. До питання про сучасне засвоєння українською мовою англіцизмів. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії*. 2015. С. 137–140.
14. Дьолог О. Сучасне українське термінотворення: Традиції та новаторство. *Актуальні наукові дослідження у сучасному світі*. Переяслав-Хмельницький. 2018. Вип. 2(34), ч. 5. С. 16–21.
15. Снісаренко Я.С. Вплив лінгвальних і екстралінгвальних чинників на розвиток суспільно-політичної лексики та суспільно-політичної термінології. *Термінологічний вісник* : збірник наукових праць. Київ : Інститут української мови НАНУ, 2013. Вип. 2 (2). 207 с.
16. Іващишин О. Проблема доцільності використання запозичень та інтернаціоналізмів у науково-технічній термінології. *Тези I Міжнародної наукової конференції*. Львів, 1992. С. 114–116.
17. Ehlich K. Greek and Latin as a Permanent Source of Scientific Terminology: the German Case. *Language Adaptation (edited by Florian Columas)*. Cambridge : Cambridge University Press, 2009. P. 135–137.
18. Словник термінів. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/slovník-terminiv>.
19. Морське судноплавство. Глосарій / Словник. URL: <https://marine-charts.com/uk/marine-navigation/maritime-shipping-glossary>.
20. Гончаренко Л.О. Лінгвокогнітивні, функціонально-прагматичні та адапційні ознаки лексичних запозичень у сучасній німецькомовній та україномовній пресі : канд. дис. на соиск. наук. ступ. канд. філол. наук; спец. : 10.02.15 «Загальне мовознавство». Миколаїв, 2010. 205 с.
21. Hoffmann L. Fachwissen und Fachkommunikation. Zur Dialektik von Systematik und Linearität in den Fachsprachen. In *Bungarten, Frachsprachentheorie*. Band 2 Tostedt: Attikon. 1993. S. 595–617.

References:

1. Kiyak, T. (2004). Zapozichennya ta internacionalizmi u fahovih movah. *Visnik Zhitomirskogo derzhavnogo universitetu imeni Ivana Franka*. No. 27. S. 245–249.
2. Malevich, L. (2009). Zapozichennya z klasichnih mov i problemi internacionalizaciyi naukovoyi terminologiyi. *Naukovi zapiski. Seriya: Filologichni nauki. Zbirnik naukovih prac*. 2009. Vip. 81 (1). S. 311–315.
3. Akulenko, V.V. (2002). Zapitannya internacionalnogo slovníkovogo skladu. Harkiv, 203 p.
4. Andriyevska O. Internacionalizmi ta principy yih klasifikaciyi. Retrieved from: http://infosources.at.ua/news/internationalizmi_ta_principy_jikh_klasifikac_iji/2010-05-15-92.
5. D'yakov, A.S. (2000). *Osnovi terminotvorennya. Semantichni ta lingvistichni aspekti*. Kyiv: Vidavnychij dim, 2000. 217 s.
6. Ivaschishin, O.M. (2004). Principy diferenciaciyi terminologichnih ta neterminologichnih odinic anglo-movnogo naukovno-tehnichnogo diskursu. *Mova i kultura*. T. II: Kulturologichnij pidhid do vikladannya movi i literaturi. Kyiv. Vip. 7. S. 170–176.
7. Andriyanova, O.Ya. (2011). *Vijskovo-morska terminologiya ukrayinskoyi movi: etapi formuvannya ta semantika: avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. fil. nauk: spec. 10.02.01. Zaporizhzhya*. 21 s.
8. Kornodudova, N. (2010). Pohodzhennya, sklad i funkcionuvannya morskoyi terminologiyi v ukrayinskij literaturnij movi. *Movoznavchij visnik*. Vip. 10. S. 280–284.
9. Polupanova, N.V. (2002). Verbalne vidobrazhennya ponyat morskoyi spravi yak osoblivist nacionalnogo mislennya. № 32. S. 107–109.
10. Koloyiz, Zh.V. (2005). Semantichni neologizmi yak rezultat semantichnoyi derivaciyi. *Visnik Harkivskogo nac. un-tu im. V.N. Karazina. Seriya: Filologiya*. No. 659. Vip. 44. S. 6–11.
11. Tkachenko, O.B. (2007). *Mova i nacionalna mentalnist*. Kyiv: Naukova dumka. S. 240.
12. Sutherland, E. (2014). Sinking about and Working with Maritime Language and Terminology. Leiden, 111 p. Retrieved from: <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/28329/Sinking%20about%20and%20Working%20with%20Maritime%20Language%20and%20Terminology.pdf?sequence=1>.
13. Semchinskij, S. (2015). Do pitannya pro suchasne zasvoyennya ukrayinskoyu movoyu anglicizmiv. *Problemi ta perspektivi rozvitku nauki na pochatku tretogo tisyacholittya u krayinah Yevropi ta Aziyi*. P. 137–140.
14. Dolog, O. (2018). Suchasne ukrayinske terminotvorennya: Tradiciji ta novatorstvo. *Aktualni naukovi doslidzhennia u suchasnomu sviti*. Pereyaslav-Hmelnickij. Vip. 2(34), ch. 5. S. 16–21.

15. Snisarenko, Ya.S. (2013). Vpliv lingvalnih i ekstralingvalnih chinnikov na rozvitok suspilno-politichnoyi leksiki ta suspilno-politichnoyi terminologiyi. Terminologichnij visnik: zb. nauk. prac. Kyiv: Institut ukrayinskoyi movi NANU, Vip. 2 (2). 207 s.
16. Ivaschishin, O. (1992). Problema docilnosti vikoristannya zapozichen ta internacionalizmiv u naukovotekhnichnij terminologiyi. Tezi I Mizhnarodnoyi naukovoyi konferenciyi. Lviv. S. 114-116.
17. Ehlich, K. (2019). Greek and Latin as a Permanent Source of Scientific Terminology: the German Case. Language Adaptation (edited by Florian Columas). Cambridge: Cambridge University Press. S. 135–137.
18. Slovník terminiv. Retrieved from: <https://dpsu.gov.ua/ua/slovník-terminiv>
19. Morske sudnoplavstvo. Glosarij / Slovník. Retrieved from: <https://marine-charts.com/uk/marine-navigation/maritime-shipping-glossary>.
20. Goncharenko, L.O. (2010). Lingvokognitivni, funkcionalno-pragmaticzni ta adapcijni oznaki leksichnih zapozichen u suchasnij nimeckomovnij ta ukrayinomovnij presi: Kand. dis. na soisk. nauk. stup. kand. filol. nauk; spec. 10.02.15 “Zagalne movoznavstvo”. Mikolayiv, 205 s.
21. Hoffmann, L. (1993). Fachwissen und Fachkommunikation. Zur Dialektik von Systematik und Linearitat in den Fachsprachen. In Bungarten, Frachsprachentheorie. Band 2 Tostedt: Attikon. S. 595–617.

УДК 81'161.2'367

DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2024.1.6>

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ (НА МАТЕРІАЛІ ІНАВГУРАЦІЙНИХ ВИСТУПІВ СУЧАСНИХ АМЕРИКАНСЬКИХ ПРЕЗИДЕНТІВ)

Москалюк Олена Вікторівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри філології

Одеського національного морського університету

ORCID ID: 0000-0003-4956-7238

В умовах сучасної лінгвістичної глобалізації спостерігається особливий інтерес до вивчення специфіки англомовних публічних виступів. У зв'язку з цим студіювання виступів посадових осіб, зокрема, президентів, прем'єр-міністрів, політиків викликає неабияку зацікавленість серед науковців, у тому числі й інавгураційних промов. Саме питання щодо їх особливостей набуває все більшого значення і детального огляду.

У статті висвітлюється поняття англійського публічного мовлення. Зазначаємо, що це здатність аналізувати політичні події та явища, що відбуваються як у нашій країні, так і за кордоном, прогнозувати можливі соціально-політичні події та конфлікти засобами англійської мови в риторико-емоційній формі: чітко, доречно, логічно, переконливо. Ознакою інавгураційних промов є наявність топосів, що розвивають думку політика й роблять промови більш доступними для аудиторії. Виходячи з аналізу вибраних промов, було виокремлено такі топоси: топос вступу на посаду, топос добродісного лідера країни, топос законслухняності.

В інавгураційних промовах наявні експресивно-стилістичні засоби, що роблять промову емоційно забарвленою. Вибір того чи іншого стилістичного засобу зумовлений метою проголошення політичного тексту. В зазначених політичних промовах виявлено стилістичні засоби, а саме: метафору, алітерацію, епітет, антитезу, анафору, риторичне питання, еліпс, паремії, персоніфікацію.

Визначено, що стилістичні прийоми є невід'ємною частиною інавгураційних промов американських політиків, вони несуть у собі певні функції, привертають увагу аудиторії до промови, надають емоційне забарвлення, що є однією з важливих складових частин авторської стратегії та функцій мовленнєвого повідомлення.

Ключові слова: стилістичні особливості, англомовна політична промова, інавгураційні виступи, топоси, політичні діячі.

Moskaliuk Olena. Stylistic peculiarities of public speeches on the basis of modern American presidents' inaugural texts

There is a special interest in studying the peculiarities of English public speeches, especially in the conditions of modern linguistic globalization. The research of the political speeches (including inaugural speeches) arouses great interest among scientists. Within this context, the necessity to foster the development and expansion of this issue is very vital.

The given article is devoted to the analysis of stylistic peculiarities based on the material of the inaugural speeches of modern American presidents. It should be mentioned that public speech is the ability to analyze political events and phenomena occurring both in our country and abroad, to predict possible social and political events, conflicts in a rhetorical and emotional form: clearly, appropriately, logically, convincingly. A feature of inaugural speeches is the presence of topics that develop the politician's opinion and make speeches more accessible to the audience. Based on the analysis of the selected speeches, the essential topics have been highlighted. They are the topic of taking office, the topic of virtuous leader of the country, and the topic of law-abidingness.

In the inaugural speeches, the expressive and stylistic means have been defined that make the speech emotionally colored. The choice of one or another stylistic means is determined by the purpose of promulgating a political text. The following stylistic devices have been found in the mentioned political speeches: metaphor, alliteration, epithet, antithesis, anaphora, rhetorical question, ellipsis, paremia, and personification.

It has been determined that stylistic peculiarities are an integral part of the inaugural speeches of American politicians. They carry certain functions, draw the attention of the audience, provide emotional coloring. This is one of the important components of the author's strategy and functions of the speech message.

Key words: *stylistic peculiarities, American political speeches, inaugural speeches, topics, political figures.*

Вступ. Відомо, що XXI століття характеризується не тільки інтенсивним розвитком міжнародного співробітництва та особистісних контактів представників різних культур, але й зростанням нестабільності у певних геополітичних регіонах, що пов'язано із загальною світовою економічною кризою. У зв'язку з цим зростає потреба у науковому осмисленні, прогнозуванні розвитку політичних процесів та можливих кризових ситуацій як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях.

У сучасних реаліях життя президенти високорозвинених держав звертаються до народу, несучи ідею демократії і відкритості суспільства, тому не можна оминати той факт, що політика нерозривно пов'язана з мовою. Вибори президента Америки є важливою подією не лише для цієї країни, але й для всього світу, оскільки вона є однією з найвпливовіших країн. Зміна відповідного політичного лідера означає перехід до нового курсу розвитку країни. Важливу роль у підготовці публічного виступу президента відіграє саме імідж політичного діяча.

Роль мови в політиці привертає увагу не лише лінгвістів, але й багатьох філософів, журналістів, політологів і соціологів. Сфера політики невід'ємно пов'язана з мовознавчою наукою, адже саме від вибору лінгвістичних, у тому числі і стилістичних прийомів залежить ефективність сприйняття промови цільовою аудиторією, а саме суспільством.

Інавгураційні промови насичені низкою стилістичних особливостей, які несуть у собі певну функцію, адже від змістовної насиченості тексту та використання певних стилістичних засобів залежить сприйняття промови аудиторією. Промова посідає особливе місце в жанровій структурі політичного дискурсу. Цей жанр уперше був започаткований і розвивався у США, дослідженням промов американських президентів активно займалися такі зарубіжні вчені, як К. Campbell та К. Jamieson. В українській лінгвістиці поняття «інавгураційна промова» досліджено досить мало, однак над вивченням цього феномену активно працювали такі мово-

знавці, як Л. Мацько, Л. Кравець, С. Романюк та інші.

Метою наукового дослідження є аналіз специфіки політичних промов, визначення їх основних топосів, висвітлення стилістичних особливостей на матеріалі текстів інавгураційних виступів американських президентів сьогодення.

Матеріали та методи. Матеріалом дослідження слугували політичні промови президентів, а саме: Дж. Буша, Дж. Байдена, Р. Рейгана, Б. Клінтона, Б. Обама, Дж. Картера, Д. Трампа, Дж. Форда та Р. Ніксона. За допомогою політичної промови майбутні лідери держави звертаються до суспільства та ведуть комунікацію з іншими країнами. Проаналізовані оригінали текстів промов були взяті з офіційного сайту американського уряду "The White House Government".

Результати. У статті І. Самойлової подається таке визначення цього феномену: «Політична промова – це підготовлений гострополітичний виступ із позитивними чи негативними оцінками, обґрунтуванням, конкретними фактами, з накресленими планами, перспективою політичних змін. Політичні промови майже завжди є гостро публіцистичними, тому що в них є ствердження певної ідеї, погляду, напряму, ідеології, а це неминуче означає відсторонення інших поглядів, якщо навіть вони й не називаються. Як правило, політична промова вдається тоді, коли вона не прочитана і навіть не виголошена, а з розумом сказана» [4, с. 235].

У дослідженні О. Падалки пропонується така класифікація політичних промов: парламентські промови (основний критерій – протиставлення «корисно-шкідливо», з'ясування «правильності-неправильності» будь-якої дії); передвиборчі промови (головна мета – утримання влади, схилення на свій бік виборців); партійні промови (висування власних ідей та цілей, їх пропаганда); дипломатичні промови (проголошуються під час офіційних зустрічей, але вони не спрямовані на створення заперечень із боку аудиторії); вітальні промови (вважаються однією з прерогатив

представників влади; формально присвячені тематиці заходу, але ж насправді слугують популяризації промовцем своїх цілей і завдань); святкові промови (мають ритуальний характер та виражають загальні цінності й погляди) [3, с. 67].

Для того щоб політичний виступ вийшов впливовим та успішним, президенту необхідно вміти використовувати арсенал засобів таких наук, як лінгвістика, риторика та психологія. Знання цих основ дає змогу скласти яскравий цікавий текст, правильно підготуватися до публічного виступу, проголосити вимову та отримати необхідний результат.

Отже, англійське публічне мовлення – це здатність аналізувати політичні події та явища, що відбуваються як у нашій країні, так і за кордоном, прогнозувати можливі соціально-політичні події та конфлікти засобами англійської мови в риторико-емоційній формі: чітко, доречно, логічно, переконливо.

Успіх політичної промови визначається специфікою конкретного виступу, відповідними стильовими та жанровими особливостями, а також задумом автора промови теми (топоса).

Виходячи з аналізу вибраних промов, можна виокремити такі топоси:

1. *Топос вступу на посаду* – зазвичай кожна інавгураційна промова розпочинається зі слів подяки президента його попередникам, а також їх вшанування.

На прикладі промови Джорджа Буша є можливість побачити, що для реалізації цього топосу президенти вживають урочисту, піднесену лексику: “As I begin, I thank President Clinton for his service to our nation. And I thank Vice President Gore for a contest conducted with spirit and ended with grace. I am honored and humbled to stand here, where so many of America’s leaders have come before me, and so many will follow” [2]. Як видно з промови, аби звеличити цю подію, президент уживає такі лексеми, як “service”, “nation”, “spirit”, “honoured”, “humbled”, “grace”.

Почуття вдячності Джозеф Байден під час своєї промови виражає, використовуючи прийом анафори, повторюючи фразу “I thank”, тим самим підкреслюючи свої щирі почуття: “I thank my predecessors of both parties for their presence here. I thank them from the bottom of my heart [7].

2. *Топос достойного, добродесного лідера країни.* Інавгураційна промова президентів

повинна переконати американський народ у тому, що вони не помилились із вибором політичного лідера країни, більш того, новообраний президент має достатній багаж знань та досвіду, є мудрим політиком, а також бачить низку перспектив, що допоможуть привести країну до щасливого та успішного майбутнього.

Особливо помітно топос лідера країни реалізується у промові 45-го президента США Дональда Трампа: “We are one nation, and their pain is our pain. Their dreams are our dreams. And their success will be our success. We share one heart, one home, and one glorious destiny” [7].

3. *Топос законслухняності.* У кожному новому лідері країни американський народ очікує побачити повагу та покірність перед народом і Богом. Топос законслухняності можна яскраво помітити у промові Дональда Трампа: “And now, each in our way, and with God’s help, we must answer the call. Thank you, and God bless you all” [7].

Новообраний президент США Джозеф Байден у своїй інавгураційній промові від 21 січня 2021 року наголошує на додержанні багатолітньої традиції передачі влади під Божим керівництвом: “So now, on this hallowed ground where just days ago violence sought to shake this Capitol’s very foundation, we come together as one nation, under God, indivisible, to carry out the peaceful transfer of power as we have for more than two centuries” [7].

Виконавши аналіз промов, вибраних нами, можна виділити *три основні топоси*: топос вступу на посаду, топос добродесного лідера країни, топос законслухняності. Реалізація кожного топосу здійснюється шляхом вибору відповідних лінгвістичних засобів, що надають особливе емоційне забарвлення промові.

Головна мета проголошення політичної (а саме інавгураційної промови) – скерувати почуття, емоції та мислення народу, до якого звертається новообраний президент держави. Інавгураційні промови американських політиків несуть у собі експресивне забарвлення, що є однією з важливих складових частин авторської стратегії та функцій мовленнєвого повідомлення.

Згідно з визначенням лінгвістів, експресивністю називають сукупність семантико-стилістичних ознак одиниці мови, що забезпечують її здатність виступати у комунікативному акті як засіб суб’єктивного вираження

ставлення мовця до змісту або адресату мовлення [1, с. 34]. Явище експресивності у політичних промовах реалізується через вживання відповідних стилістичних засобів.

Пропонуємо ознайомитись із основними, на нашу думку, стилістичними засобами, що використовують американські політики у своїх промовах. Метафора у політичних промовах є досить виразним засобом акцентування, а тому і привернення уваги, оскільки цей троп уводить у текст поняття, віддалені від політичного світу, задля ілюстрації того чи іншого предмета/явища шляхом їхнього зіставлення. Таким чином, зважаючи на наміри автора, метафора може викликати у свідомості аудиторії різні картини реальності, що й робить цей художній засіб у наведеному дискурсі політичним елементом впливу [5].

Вживання метафори простежується у промові 43-го президента США Джорджа Буша під час його інавгураційного виступу: “Through much of the last century, America’s faith in freedom and democracy was *a rock in a raging sea*”. “Now it is *a seed upon the wind, taking root in many nations*” [7]. Президент використав метафору, аби підсилити ефект від сказаного і як засіб привернення уваги аудиторії до тексту промови.

Алітерація – стилістичний прийом, який полягає в доборі слів з повторюваними однаковими приголосними звуками [1]. Як приклад використання цього стилістичного прийому служать фрагменти із промови Джорджа Буша під час його виступу: “Our national courage has been clear in times of *depression and war, when defeating common dangers defined our common good*”; “We are bound by ideals that move us *beyond our backgrounds*, lift us above our interests and teach us what it means to be citizens” [7].

Наступним стилістичним засобом, що використовують політики у своїх інавгураційних промовах, є *паралелізм*, що являє собою стилістичну фігуру, яка ґрунтується на паралельному зображенні явищ із різних сфер життя, також це аналогія, уподібнення, спільність характерних рис, ознак тощо [1].

Цей стилістичний засіб часто використовується у промові Біла Клінтона: “But *when most people are working harder for less; when others cannot work at all; when the cost of health care devastates families and threatens to bankrupt*

many of our enterprises, great and small; *when fear of crime robs law-abiding citizens of their freedom; and when millions of poor children cannot even imagine the lives we are calling them to lead, we have not made change our friend*” [7].

Нерідко спостерігається використання такого стилістичного прийому, як *енімет*, що являє собою художнє означення, яке підкреслює характерну рису, визначальну якість явища, предмета, поняття, дії [1]. Головне призначення епітета у політичних промовах – надати мовленню президента емоційності та насиченості. Президент Біл Клінтон у своїй промові використовує епітети, щоб підкреслити, що Америка має всі можливості для розквіту та відновлення економіки: “Communications and commerce are *global*; investment is *mobile*; technology is almost *magical*; and ambition for a better life is now *universal*” [7].

Частотним є вживання такого стилістичного засобу, як *гіпербола*, що являє собою словесний зворот, у якому ознаки описуваного явища подаються в надмірно перебільшеному вигляді, щоб звернути до них особливу увагу читача [5]. Президент Барак Обама під час свого виступу використав прийом гіперболи для утвердження сили та могутності американського народу: “Through *blood drawn by lash and blood drawn by sword*, we learned that no union founded on the principles of liberty and equality could survive half-slave and half-free” [6]. Гіперболи “*blood drawn by lash*” та “*blood drawn by sword*” використовуються для позначення того, що американському народу довелося пройти надто важкий шлях, проливши кров, аби відстояти своє право на існування.

В інавгураційній промові Дональд Трамп активно використовував різні стилістичні прийоми. Наприклад, для підняття морального духу громадян він використовував метафори, епітети, а також прийом градації. Наприклад: they fill their heart with the same dreams (метафора), the breath of life (епітет), young and beautiful students, glorious destiny (епітет) [7].

Персоніфікація: ...that a nation exists to serve its citizens /... країна служить своєму народові; America will start winning again [7].

Еліпс. Поданий стилістичний прийом надає промові динамічність і ритм, робить виступ більш виразним: Washington flourished – but the people did not share in

its wealth; There should be no fear – we are protected [7].

Для того щоб краще донести свої уявлення до слухачів, Обама використовує такий стилістичний прийом, як синтаксичний паралелізм. Цей мовний засіб допомагає Бараку Обамі намалювати у свідомості слухачів сумну картину навколишньої дійсності за рахунок використання однакової структури: *Homes have been lost, jobs shed, businesses shuttered* [7].

Стилістично яскравим і виразним роблять виступ колишнього президента паремії: *It has not been the path for the faint-hearted*. Під час другої інавгураційної промови Обама звертається до прецедентних феноменів, що робить його мову більш переконливою. Наприклад: *The patriots of 1776 did not fight to replace the tyranny of a king with the privileges of a few or the rule of a mob* [6].

Згідно з аналізом, у політичних промовах було виявлено низку стилістичних прийомів, а саме: алітерацію, метафору, епітет, антитезу, анафору, еліпс, паремії, риторичне питання, персоніфікацію. Слід відзначити про вживання вставних слів і особових займенників. Вважаємо за доцільне висвітлити один із етапів проведення дослідження, а саме пропо-

нуємо використання відповідних стилістичних засобів у вигляді таблиць (на прикладі декількох американських політичних діячів).

З огляду на вищезазначене, слід відзначити, що підбір стилістично забарвлених мовних одиниць необхідно здійснювати з урахуванням тематики, цілей і завдань публічного виступу, а також з опорою на ситуацію і одержувачів мовленнєвої взаємодії. Для цього слід виділяти стилістично марковані мовні одиниці в потоці мовлення, відрізняючи їх від нейтральних.

Вважаємо за доцільне представити частотність уживання стилістичних прийомів. Найбільш уживаними стилістичними засобами є метафора (23,8%), алітерація (21,2%), епітет (20,1%), антитеза (11,3%), анафора (6,4%), риторичне питання (5,1%), еліпс (5,4%), паремії (4,2%), персоніфікація (2,5%).

Висновки. Отже, стилістичні прийоми є невід’ємною частиною інавгураційних промов американських політиків, вони несуть у собі певні функції, привертають увагу аудиторії до промови, надають емоційне забарвлення. Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо у компаративному аналізі лінгвістичних особливостей промов американських і британських політичних діячів.

Таблиця 1

Джордж Буш	
Стилістичний прийом	Приклад уживання
Алітерація	“I am <i>honored and humbled</i> to stand <i>here</i> , where so many of America’s leaders <i>have</i> come before me, and so many will follow”. “We are <i>bound</i> by ideals that move us <i>beyond</i> our <i>backgrounds</i> , lift us above our interests and teach us what it means to <i>be</i> citizens”. “Today we affirm a new <i>commitment</i> to live out our nation’s promise through <i>civility, courage, compassion, and character</i> ”.
Метафора	“Through much of the last century, America’s faith in freedom and democracy was <i>a rock in a raging sea</i> ”. “Now it is <i>a seed upon the wind</i> , taking root in many nations”. “And an angel still rides in the whirlwind and directs this storm”.
Вставні слова	“America, <i>at its best</i> , is also courageous”. “America, <i>at its best</i> , is compassionate”. “ <i>Well</i> , I believe we, the Americans of today, are ready to act worthy of ourselves, ready to do... ”. “ <i>Above all</i> , we must realize that no arsenal, or no weapon in the arsenals of the world, is so formidable as the will and moral courage of free men and women”.
Антитеза	“Americans in need are not <i>strangers</i> ; they are <i>citizens, not problems, but priorities</i> ”.
Уживання особових займенників	“ <i>We</i> do not accept this, and <i>we</i> will not allow it. <i>Our</i> unity, <i>our</i> union, is the serious work of leaders and citizens in every generation”. “ <i>We</i> will defend our allies and our interests. <i>We</i> will show purpose without arrogance. <i>We</i> will meet aggression and bad faith with resolve and strength.”

Таблиця 2

Барак Обама	
Стилістичний прийом	Приклади уживання
Епітет	“Our journey is not complete until we find a better way to welcome the <i>striving, hopeful</i> immigrants who still see America as a land of opportunity”. “Some may still deny the <i>overwhelming</i> judgment of science, but none can avoid the <i>devastating</i> impact of <i>raging</i> fires and <i>crippling</i> drought and more <i>powerful</i> storms”.
Цитування з декларації	“We hold these truths to be self-evident, that all men are created equal; that they are endowed by their Creator with certain unalienable rights; that among these are life, liberty, and the pursuit of happiness”.
Метафора	“The words have been spoken during rising tides of prosperity and the still <i>waters of peace</i> ”. “Yet, every so often, the oath is taken amidst <i>gathering clouds</i> and <i>raging storms</i> ”. “In the face of our common dangers, <i>in this winter of our hardship</i> , let us remember these timeless words”.
Риторичне питання	“ <i>The question we ask</i> today is not whether our government is too big or too small, but whether it works – whether it helps families find jobs at a decent wage, care they can afford, a retirement that is dignified. Where <i>the answer is yes</i> , we intend to move forward”.

Таблиця 3

Дональд Трамп	
Стилістичний прийом	Приклади уживання
Епітет	“Americans want <i>great</i> schools for their children, <i>safe</i> neighborhoods for their families and <i>good</i> jobs for themselves. These are just and <i>reasonable</i> demands of <i>righteous</i> people and a <i>righteous</i> public”.
Цитування з Біблії	“The Bible tells us, “How good and pleasant it is when God’s people live together in unity.” We must speak our minds openly, debate our disagreements honestly, but always pursue solidarity. When America is united, America is totally unstoppable”.
Анафора	“ <i>We will</i> bring back our jobs. <i>We will</i> bring back our borders. <i>We will</i> bring back our wealth. And <i>we will</i> bring back our dreams”. “ <i>We will</i> build new roads, and highways, and bridges, and airports, and tunnels, and railways all across our ... ”.
Паремія	It has not been the <i>path for the faint-hearted</i>

Таблиця 4

Джозеф Байден	
Стилістичний прийом	Приклад уживання
Алітерація	“The will of the people <i>has</i> been heard and the will of the people <i>has</i> been heeded”. “And each of us has a duty and responsibility, as citizens, as Americans, and especially as leaders – leaders who have <i>pledged</i> to honor our Constitution and <i>protect</i> our nation – to <i>defend</i> the truth and to <i>defeat</i> the lies.
Антитеза	“Over the centuries <i>through storm and strife, in peace and in war, we</i> have come so far”. “We can see each other <i>not as adversaries but as neighbors</i> ” “For without unity, there is no <i>peace</i> , only <i>bitterness</i> and <i>fury</i> ”. “No <i>progress</i> , only <i>exhausting outrage</i> ”. “There is <i>truth</i> and there are <i>lies</i> ”. “Not of <i>personal interest</i> , but of the <i>public good</i> ”. “And together, we shall write an American story of <i>hope</i> , not <i>fear</i> ”. “Of <i>unity</i> , not <i>division</i> ”.
Риторичне питання	“ <i>What are the common objects we love that define us as Americans?</i> I think I know. Opportunity. Security. Liberty”. “ <i>Will we rise to the occasion? Will we master this rare and difficult hour? Will we meet our obligations and pass along a new and better world for our children?</i> I believe we must...”
Анафора	“ <i>Here we stand</i> , in the shadow of a Capitol dome that was completed amid the Civil War, when the Union itself hung in the balance”. “ <i>Here we stand</i> looking out to the great Mall where Dr. King spoke of his dream”.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. / Голов. ред. В.Т. Бусел. Київ, Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Нагорна Л.П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. Київ : Світогляд, 2006. С. 315.
3. Падалка О.В. Політична промова та її просодичні характеристики. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. 2012. С. 67–68.
4. Самойлова І.В. Лексичні особливості політичних промов. *Філологічні науки*. 2016. С. 235–236.
5. Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/word/discourse>.
6. Second Inaugural Address by President Barack Obama. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/01/21/inaugural-address-president-barack-obama>.
7. The White House Government. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions>

References:

1. Busel, V.T. (2005). Velykyy tлумachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayinskoyi movy [The large explanatory dictionary of the modern Ukrainian]. Kyiv, Irpin: VTF «Perun». 1728 s. [in Ukrainian].
2. Nahorna, L.P. (2006). Politychna mova i movna polityka: diapazon mozhlyvostey politychnoyi lnhvistyky [Political language and language policy: the range of possibilities of political linguistics]. Kyiv: Svitohlyad. P. 315 [in Ukrainian].
3. Padalka, O.V. (2012). Politychna promova ta yiyi prosodychni kharakterystyky [Political speech and its prosodic characteristics]. *Naukovyy visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrayinky. Filolohichni nauky. Movoznavstvo*. P. 67–68 [in Ukrainian].
4. Samoylova, I.V. (2012). Leksychni osoblyvosti politychnykh promov [Lexical peculiarities of political speeches]. *Filolohichni nauky*. Knyha 1. P. 235–236 [in Ukrainian].
5. Etymology Dictionary. Retrieved from: <https://www.etymonline.com/word/discourse>.
6. Second Inaugural Address by President Barack Obama. Retrieved from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/01/21/inaugural-address-president-barack-obama>.
7. The White House Government. Retrieved from: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions>.

UDC 82'255.2:62:811.581=111=161.2
DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2024.1.7>

EXPRESSION OF THE SEME “MALE” IN ENGLISH, GERMAN AND CHINESE

Popova Oleksandra Volodymyrivna,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Dean of the Foreign Languages Department

South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky

ORCID ID: 0000-0002-6244-5473

The article deals with some linguistic and phonetic means of transmitting the concepts “man” and “woman” in English, German, and Chinese. The study shows that many gender-marked neologisms appear due to women’s unity, like-mindedness and solidarity within the women’s liberation movement alongside its supporters who tend to demonstrate their emotional-evaluative attitude to the masculine sex through expressive lexical and phonetic means. It was determined that the other reason for appearing the lexicon under study is the factor that the fair (weaker / softer) sex do not want to be weak any more. The author presents a four-group classification of the words expressing “male” / “female” characteristics of men and women according to people’s appearance, character traits, behaviour model, the temperament: 1) the presence of feminine outer traits in men’s characteristics – “an effeminate man”; 2) the presence of masculine features in women’s characteristics – “a mannish woman”; 3) the words describing both men and women with untypical appearance of their gender; 4) the words rendering double features of a man’s / woman’s appearance / behaviour.

It has been proved that the colloquial level is the most productive one in generation neologisms of the semantics under study, especially slang which embodies lexical units with emotional and attitudinal characteristics. Phonetic means perform a gender-differentiating function in the communication process.

The researcher sees the perspectives of further research in the study of the educative function of a male / female speech behaviour in the modes: a teacher (a man / a woman) – a pupil / a student (a boy / a girl); a he-boss / a she-boss – a person under his / her supervision; an acquaintance (a male / a female) – a person he / she is not familiar with; a husband – a wife.

Key words: *speech neologisms, slang, thematic group / row, intersection of sems, universal definitions, emotional and evaluative characteristics, male and female, English, German, Chinese.*

Попова Олександра. Відображення семи «чоловік» в англійській, німецькій та китайській мовах

У цій статті розглядаються деякі лінгвістичні і фонетичні засоби передачі семи “чоловік” у поняттях “чоловік” та “жінка” в англійській, німецькій і китайській мовах. Дослідження показує, що багато гендерно маркованих неологізмів виникають на користь жіночої єдності, однодумства та солідарності в рамках жіночого визвольного руху, а також його прихильників, які схильні демонструвати своє емоційно-оцінне ставлення до чоловічої статі через експресивні лексико-фонетичні засоби. Визначено, що іншою причиною появи досліджуваного лексикону є те, що представниці прекрасної (слабкої/ніжної) статі більше не хочуть бути слабкими. Авторка репрезентує класифікацію слів, що виражають «чоловічі»/«жіночі» ознаки чоловіків і жінок за зовнішністю людей, рисами характеру, моделлю поведінки, темпераментом: 1) наявність жіночих зовнішніх рис у характеристиках чоловіків – «жінкоподібний чоловік»; 2) наявність маскулітних рис у характеристиці жінки – «чоловікоподібна жінка»; 3) слова, що описують як чоловіків, так і жінок з нетиповою для своєї статі зовнішністю; 4) слова, що передають подвійні риси зовнішності/ поведінки чоловіка/жінки.

Доведено, що найбільш продуктивним в утворюванні неологізмів такої семантики є розмовний рівень, особливо сленг, який наділяє лексичні одиниці емоційно-оцінювальними характеристиками. Фонетичні засоби виконують гендерно-розрізняльну функцію в процесі комунікації.

Перспективи подальших досліджень авторка вбачає у вивченні виховної функції мовленнєвої поведінки чоловіка/жінки в модусах: викладач (чоловік/жінка) – учень/студент (хлопець/дівчина); начальник/начальниця – особа, яка перебуває під його/її керівництвом; знайомий (чоловік/жінка) – особа, з якою він/вона не знайомий/знайома; чоловік – дружина.

Ключові слова: *мовленнєві неологізми, сленг, тематична група/ряд, пересічення сем, універсальні визначення, емоційно-оцінювальні характеристики, чоловіки та жінки, англійська мова, німецька мова, китайська мова.*

Introduction. For the recent decades, the role of a woman has achieved a top status in the surrounding environment (as the result of our rapid life, growth and development of industry, commerce, expansion of the international relationship and many other factors). A woman may occupy a commander-in-chief position equally with a man; the most significant fact is that she is able to cope with arising tasks and problems. Nowadays, by virtue of current circumstances, the majority of women fulfil masculine work (heads of different establishments, business ladies, political leaders, military women, police servants...). They gain unintentionally male character traits: strength, endurance, analytical mind, courage, intrepidity, organizing skills. Thus, such phenomena reflect on our everyday life. They cause changes not only in spoken language but in its written form as well.

It is not an easy task to keep pace with the processes going on around us, especially if it concerns the spheres of linguistics. Language is constantly developing and evolving and it is topped up with new lexical units, which substantiates the **aim** of our investigation – to trace the process of appearing neologisms related to the theme “male” in English, German and Chinese. The aim of the study stipulates the **goals** to be considered:

1) to define the reasons and sources causing the appearance of neologisms related to the theme “male”;

2) to find out the most productive variant of English and Chinese in the domain of colloquial and slang neologisms. It is conditioned by the fact that nowadays the problem of peculiarity of the word meaning structure and investigation of the word functioning regularities in the process of communication come on the first plan in linguistics.

The emergence process of English, German and Chinese gender-marked vocabulary is **the object** of the study.

The morphological structure; semantic content; stylistic, etymological and culture-related peculiarities of the words expressing “male”/“female” characteristics of men and women according to people’s appearance, character traits, behaviour model and their temperament are **the subject** of the study.

Materials and methodology. The method of complete selection of words (word combinations,

phraseological units, set expressions) from different kinds of dictionaries (slang, colloquialisms, taboo lexicon and euphemisms), printed press and belles-lettres was used to achieve the aim. Interviewing native speakers (the British English and Americans, Chinese) helped us to clarify both cultural and linguistic aspects of the problem under investigation. Consultations with psychologists made us pay a greater attention to the differences of genders (male and female) and to understand the main reasons of their behaviour patterns. Analysing their historical backgrounds, we can classify the reasons of appearing new words as well as group these words and word combinations. The semantic-stylistic and comparing analyses makes it possible to determine the morphological structure; semantic content; stylistic, etymological and culture-related peculiarities of the words under focus.

Results and discussions. This work deals with the intersection of these semes: “*masculine*” in a woman and “*feminine*” in a man. Consequently, all possible means of expressing the seme “male” in the notions “*man*” and “*woman*” are represented in this work. Having analysed the above-mentioned material on the topic, we’ve come to a conclusion that the most frequent “actualization” of the seme “*male*” according to the greater reveal of this or that character peculiarity has its reflection in these spheres: a person’s appearance, a character type, the temperament, the behaviour pattern, the speech behaviour (conducting a conversation), his/her occupation.

The occurrence of new words started with arising women’s suppositions that “men underestimate women’s abilities, mistrust them and demonstrate their superiority over women”. Such status quo spurred the weaker sex to prove their capabilities and to “implement” their self-realization. Thus, a very popular women’s movement started its existence called “feminism” where all women are able to rank with men in many social, everyday life and scientific spheres.

This movement gained a great popularity in the USA. As a result of women’s unity, like-mindedness and solidarity, many American neologisms appear in the lexicon expressing the attitude of fervent women’s liberation movement supporters to the masculine sex which is very frequent of a negative character. For example,

macho (Spanish word) – an energetic man, strong, possessing male “qualities”. (Compare: machismo – masculinity, male origin, arrogant indulgence to a woman; Chinese 猛汉 / *měnghàn* – мачо, справжній чоловік). But this meaning has undergone changes and acquired emotional-evaluative colouring of some scornful and mocking character “Hiaasen seems to be uneasy about satirizing dumb, *macho*, red neck attitudes” (Sunday Correspondent, 10 June 1990).

In the 60–70th of the XX century, the fair (weaker/softer) sex didn’t want to be weak any more (= to be / wear a petticoat). (That was the second reason, and perhaps the most significant one, of appearing not only new words concerning the “male” subject-matter but also of further more decisive measures from the women’s side). The representatives of the women’s movement call their supporters bra-burners (those who burn bras) and they gave a name “*Aunt Tabby*” (=Aunt Thomasing – amer. jarg. scorn.) to those who do not support feminism. Women didn’t want to put up with the biased and derogatory attitude of men to the opposite sex. Such an attitude got a name male chauvinism or supremacism. They were not inclined to bear so-called women’s segregation either or to live in the society like that (Jane Crow society). They even pretend to serve/work in the military forces of their country. (Americans refer to a military woman as *Jane* – amer. mil. jarg.; compare: Tommy Atkins = an English soldier) [4].

On the other hand, the typical women’s characteristics such as femininity, weakness, subordination to men etc., so called “eternal feminine” (= das ewig-weibliche) [6] lose their actuality. Though it’s not the news that the regime known as “matriarchy” occupied a firm position in history for a long time. Women realized men’s functions: government, control, establishment and maintenance of the living conditions, provided the evolution of the society they lived in, while men had to assist them in “female” duties and even fulfilled their orders. All this influenced the vocabulary used both by men and women, adjectives describing them and words expressing their specific traits and the choice of tone by the representatives of male and female sexes.

Nowadays, a “woman” is a complicated complex of femininity and, indeed, male constituents of her character, which lately has

found its reflection not only in America but in other Asian and European countries. It is because of women that great changes in men’s life have taken place. They are forced to carry out the work that used to be exclusively female. A good example to it is mastering by men such “professions” as a “househusband” (家庭主夫 / *jiāting zhǔfū*), a *baby-sitter*, a *nurse* and other ones. It should be noted that in Chinese the word “*baby-sitter*” can be used only when speaking about women: 月嫂 / *yuèsǎo* – woman hired to take care of a newborn child and his/her mother in the month after childbirth. The word “*nurse*” is gender-marked and can be referred both to women and men: 病房女护理人员 / *bìngfáng nǚ hùlǐyuán* – hospital ward, *female*, medical orderly; 病房男人护理人员 / *bìngfáng nánrén hùlǐyuán* – hospital ward, *male*, medical orderly.

If we compare “the thematic group/rows” of words defining young men and girls (or young women), we may assume that the semantic field variation is not typical of them. Here are some examples of the words defining young men:

- (man) – English: *cove*, *Johnny* – amer. sl., *bloke* – amer. sl., *fellow*, *guy* – amer. coll., *chap*;
- (der Mann) – German: *Kerl*, *Mannsstück*, *Männeken*, *Bulle* [8];
- (男人 / *nánrén*) – Chinese: 爷们儿 / *yéménr* (хлопец, мужик) – Chinese sl., 小伙子 / *xiǎohuǒzi* (малий, хлопец) – Chinese sl., 哥们儿 / *gēménr* (in male conversations) (хлопец, хлопчина, чувак, друже, друг, бро; брат (про хорошего друга), 硬柿子 / *yìngshìzi* (крутий хлопец, крутий пацан) – Chinese slang [1].

See some examples of the words defining girls and young women:

- English: *girl* – styl. neut., *lass* (*lassie* -emot., dial), *crumpet*, *maiden*, *chick*, *baby*;
- German: *Mädel*, *Mädchen*, *Weibsbild*;
- Chinese: 年轻的姑娘 / *niánqīng de gūniáng* (дівчина, панночка; coll. дочка), 姑娘 / *gūniang* (jarg. чикса; дівчина), 妞 / *niū* (coll. дівчина, дівчинка (often dismissively)), 时髦女郎 / *shímáo nǚláng* (молоденька дівчина, модниця, дівчина вільної моралі, “емансіпе”).

In English and German, similar denotative meanings can name one and the same person but the usage of a word referring to the given rows will be defined not necessarily by man’s (fellow’s)/woman’s (girl’s) qualities but by the speaker’s attitude to the everyday life situation. In Chinese, such meaning are obtained by adding an epithet.

In American English in order not to offend a woman possessing the same privileges as a man does (social status, position occupied, some traits of character), the Americans use different epithets: *commanding* – for men, *domineering* – for women; *strong*, *decisive* – for men, *bossy*, *overly authoritarian*, *dictating* – for women. One of the meanings of the word “*madam*” is “a woman who is inclined to be dictatorial”: “Mrs. Sharp is not exactly popular with the other members of the society; she is such a *madam*!” [5]. Charles Dickens in his novel “David Copperfield” calls Betsy Trotwood “*battle-axe*”, that denotes “a middle-aged or elderly woman of a somewhat masculine character, and rather sharp-tongued and domineering”: Our landlady’s real old *battle-axe*”.

Frequently notions become degenderized. They avoid “heaving” a certain representative of a male / female sex, addressing them *they*, for a concrete one, phrases like *he-boss* or *she-boss* will do (compare with Chinese 女上司 / *nǚ shàngsī* – жінка-начальниця, жінка-начальник, жінка-бос; German die *Cheffrau*, *weibliche Chefin*). It is conditioned by cultural, national and political peculiarities or a country where all women struggle for equal rights. One can insult a woman if he / she renders her “essence” by addressing her using, for example, a word corresponding to male realities. The results turn against men (court examinations and a like).

The actualization of the domineering meaning “male/a man” is possible if an object is given some additional modifying-evaluative connotations. The connotative component contains “an emotional filling”, an evaluative aspect or stylistic colouring of a word. The essence of a word is usually determined by its correlation with the surrounding world, some extralinguistic reality which reveals denotative components in the semantic structure of a word. The cognitive mode, idea and the notion formation of a subject and its connections in the real world, consolidation of the notion with this or that lexical unit are the essential attributes of the first nomination.

To distinguish themselves, very often men and women use subconsciously definite terminal tones: “the falling tones dominate in men’s speech, but women tend to precede the falling tones by the rising ones. Men usually operate with the main, basic scales (falling, descending, rising), whereas women are apt

to change them using the combinations of the elements of different scale types (descending + “straight”, falling-stepping + descending etc.)” [4, p. 85–89]. Still in the process of becoming a respectful, qualified and strong personality much depends upon a person’s voice no matter if it is a man or a woman. That’s why women pay a great attention to their voice and speech training and rhetoric if they are going to occupy a high post. The most important attribute of a successful person in his/her prestigious career is not only *what* he/she says, but *how* he/she says it [9].

Having analysed a great deal of lexical units on the investigating problem, it was discovered that the prevailing characteristic to describe men and women is their “appearance”. Moreover, a very interesting fact is that the two semes “*a mannish woman*” and “*an effeminate man*” intersect. The presence of feminine outer traits in men’s characteristics caused the occurrence of the following words: *dykey mod* sl., *gal-boy* amer. sl., *butch* sl., *pelican* sl., *dike* sl. and other words (compare: German – *femininer Mann*, *weiblicher Mann*, *Weichei*; Chinese – 奶油蛋糕 / *nǎiyóu dàngāo* and 奶油 / *nǎiyóu* (sl. «жіночий» чоловік, гомосексуаліст)). All these words denote “*an effeminate man*”. The colloquial level is the most productive one. However, strange as it may seem, men may possess female character traits and even appearance, so people call “*a mannish woman*”: *yoo-hoo* amer. sl., *duckie* amer. sl., *Ethel* sl., *fag* sl., *milquetoast* sl., *pood low*, *spurge* sl. and other words (compare: German – *männliche Frau*, *Androgynie*, *eine schwule Frau* associated with *Zwitterhaftigkeit*, *Doppelgeschlechtigkeit*; Chinese – 不男不女 / *bù nán bù nǚ* (людина, що виглядає як чоловік, і як жінка; чоловікоподібна жінка, женоподібний чоловік), 女汉子 / *nǚhànzi* (пацанка, бій-баба, чоловікоподібна дівчина, дівчина з чоловічими манерами)). Articles of clothes women prefer to wear have also found their reflection in men’s description with “an effeminate appearance” and character by means of the words “*collar and cuff*” sl., “*panty-waist*” sl. [3].

There is the whole row of words, universal definitions, reflecting the intersections of the enumerated semes that can describe both men and women with untypical appearance of both representatives. Thus, in the words “*buttercup*” sl., “*fairy*” sl., “*fluff*” sl., “*goody*” sl., “*geranium*” sl. and other words both semes “*an effeminate*

man” and “*a mannish woman*” interact. These words are emotionally coloured. The people who possess such characteristics are likely to get offended being addressed this way.

The words rendering double features of a man’s/woman’s appearance and behaviour pattern draw more attention and interest. The “representatives” of this people group have much in common. For example, neutral gender sl., hesh(e) sl. = he + she, gentlemiss sl. = gentleman + miss (compare: German: *Herr Fräulein*, Chinese: 不男不女 / *bù nán bù nǚ*, 二椅子 / *èryǐzi* (dial. груба людина, що виглядає і як чоловік, і як жінка, людина, яка зробила операцію щодо зміни статі; гермафродит), she-man slang. These words are also interesting from the viewpoint of word-building (a composition type). Using them, a speaker expresses his / her negative and diminutive attitude to a person who has an exceptional appearance. The words of this category [7] are highly emotional and have evaluating features.

Modern English, slang in particular, has “absorbed” a great number of American slangy words and expressions including the ones that existed in England many centuries ago and were “reserved” only in American slang: *guy* – amer. fellow from amer. *yuck* – “*friend, fellow*”, this word was formed on the basis of inverted reading of the word (compare: “*vegg*”) *gazabo* – amer. *fellow*.

Dialectically coloured word formation can penetrate into colloquial speech free from territorial attachment. For example, *guy* – USA coll. = *a chap, a fellow*. “I don’t like your *guy*. He is too self-assured.”; *lad* – dial. or coll. = *a boy or a young fellow*. “Look at this *lad*. He’s so funny”. However, one and the same word can be used with different semantic structures existing in different variants of the English language. In this connection, let’s investigate some instances of Australian and American slang. The essence is identical but it is expressed by different means: “A bonzer *sheila* and a dinkum *bloke* got squashed by a push before the Johns mooched along. It was a fair cow” (Australian slang.)

“A knock out sketch of a hot *baby* and an ace-high *sport* got beat by some tough eggs before the cops woke up. It was a dirty meal” (American slang.) In literary language it will sound: “A fine *girl* and a nice *boy* were attacked by ruffians and severely beaten before the police arrived at the scene. The assault was an outrage”. Though a word “*sport*” taken separately from the others in the American variant of English denotes “a good natured and obliged person” (more often used of a man than of a woman).

Sometimes it turns to be very difficult to find a universal, common notion to characterize simultaneously both a man and a woman. For example, a word *cuss* (compare: German – *der Kauz*, Chinese – 人疍 / *rénkē* (дивна (дивакувата) людина)) denotes a person without any concentration on his/her sex belonging (an awkward *cuss*, an odd *cuss*). Moreover, its usage is more frequent while speaking about a man than about a woman; still both variants are possible. This factor causes the necessity to broaden the classifications of lexical units reflecting male and female attributes in the nomination “*man*” and “*woman*”.

The presence of directly evaluating attribute with the corresponding noun “endows” the latter with some additional connotation. On the other hand, idioms and phraseological units alongside colloquial words are emotive themselves. Prosodic elements intensify their meaning. It depends upon who speaks (a man or a woman), in the change of pitch contrasting, the duration of pronouncing, loudness, acceleration or slowing down, speech tempo, break in pronouncing, pausing, marking semantic and emphatic stresses more or less prominent [9]; though intonation depends on a speaker comparatively less. Sounds and prosodic elements remain in unity with their meaning.

To this group we would like to refer the phraseological units possessing nominative characteristics (they contain male and female names as their components). They have elements of idiomacy: in German – *Suse* (umg. abwert.) possible to use describing both men and women, = langsamer träger und weinerlicher Mensch; in Chinese – 美 / *měi* (= a beautiful girl), 詹吉 / *zhānji* (a handsome man, an outstanding person); in British English – *John Thomson’s man* (obs.) = a husband who obeys any order of his wife, he is afraid of her (*John* is a distorted variant of *Joan*), it can be compared with the word *hen-pecked husband*. Female names are also met equally with male’s names. Their usage is conditioned by typical traits of character, appearance, behaviour etc. of a person: *big Bertha* (amer.sl.) = a very strong masculine woman. Often proper nouns gradually become common ones.

Conclusions. The results of the study are as follows:

1. This investigation enabled us to classify the words expressing “*male*”/ “*female*” characteristics of men and women according to people’s appearance, character traits, behaviour model, the temperament into four groups: 1) the presence of feminine outer traits in men’s characteristics – “*an effeminate man*”; 2) the presence of masculine features in women’s characteristics – “*a mannish*

woman”; 3) the words describing both men and women with untypical appearance of their gender; 4) the words rendering double features of a man’s/woman’s appearance/behaviour. American English makes a great contribution into spoken language.

2. The study shows that many gender-marked neologisms appear due to women’s unity, like-mindedness and solidarity within the women’s liberation movement alongside its supporters who tend to demonstrate their emotional-evaluative attitude to the masculine sex through expressive lexical and phonetic means. It has been determined that the level of phraseology on the investigating subject matter needs a further examination, as it is constantly replenishing. We are to follow the processes of their occurrence and principles of their formation. The domain of people’s names attracts our attention as well.

Perspectives of research. It would be of educational value to combine the study of

prosodic elements with the lexical material on the topic “male/female” because such phenomena as voice, stresses of all kinds, nuclear tones, pausing, inner state and mood of a person (no matter if it is a man or a woman), tempo and other ones may reflect on the meaning of words (connotative and denotative).

The perspectives of further research are seen in the study of the educative function of gender-related issues, a male/female speech behaviour in situations to be more precise, in the modes:

1) a teacher (a man/a woman) – a pupil/a student (a boy/a girl);

2) a he-boss/a she-boss – a person under his/her supervision;

3) an acquaintance (a male/a female) – a person he/she is not familiar with;

4) a husband – a wife.

Emotional-evaluative factors alongside the abilities to operate speaker’s voice and intonation will play an important role in them.

Literature:

1. Большой китайско-русский словарь. URL: <https://bkrs.info/>.
2. Калита А.А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання : монографія. Київ : Видавничий центр КДЛУ. 2001. 351 с.
3. Кудрявцев А.Ю., Куропаткин Г.Д. Англо-русский словарь-справочник табуизированной лексики и эвфемизмов. М. : КОМТ. 1993. 304 с.
4. Силинский С.В. Речевая вариативность слова (на материале англ. имен лица). С.: Изд. ун-та. 1995. 128 с.
5. Спирер Ричард. А. Словарь американского слэнга. М. 1991. 302 с.
6. Goethe J.W. (1774–1831). Faust, ch. II, act. V.
7. Hornby A.S., Gatenby E.V., Wakefield H. The Advanced Learner’s Dictionary of Current English. 1–3 Volumes. С. : СПИИП «Сенгилей». 1992.
8. Kupper Heinz. Pons-Wörterbuch der deutschen Umgangssprache. Volume XII. Stuttgart; Dresden : Klett. 1993. 959 p.
9. Mayer Lyle V. Fundamentals of voice and articulation. Boston : Mc Graw-Hill. 1996. 322 p.

References:

1. *Bolshoy kitaysko-russkiy slovar*. Retrieved from: <https://bkrs.info/>.
2. Kalyta, A.A. (2001). *Fonetychni zasoby aktualizatsii smyslu anhliskoho emotsiinoho vyslovliuvannia: monohrafiia [Phonetic means for actualizing the meaning of English emotional expressions: Monograph]*. Kyiv: Vydavnychiy tsentr KDLU. 351 p.
3. Kudryavtsev, A.Yu. & Kuropatkin, G.D. (1993). *Anglo-russkiy slovar-spravochnik tabuizirovannoy leksiki i evfemizmov [English-Russian Dictionary-Handbook of taboo vocabulary and euphemisms]*. М. : КОМТ, 304 p.
4. Silinskiy, S.V. (1995). *Rehevaya variativnost slova (na materiale angl. imen litsa) [Speech variability of the word (on the material of the English names of a person)]*. S.: Izd. un-ta, 128 p.
5. Spears, Richard A. (1991). *Slovar amerikanskogo slenga [Dictionary of Americal slang]*. Moskva. 302 p.
6. Goethe, J.W. (1774–1831). *Faust*, ch. II, act.V.
7. Hornby, A.S., Gatenby, E.V., & Wakefield H. (1992). *The Advanced Learner’s Dictionary of Current English*. 1–3 Volumes. S. : SPIIP “Sengiley”.
8. Kupper, Heinz (1993). *Pons-Wörterbuch der deutschen Umgangssprache*. Volume XII. Stuttgart; Dresden: Klett. 959 p.
9. Mayer, Lyle V. (1996). *Fundamentals of voice and articulation*. Boston: Mc Graw-Hill, 322 p.

УДК 811.111

DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2024.1.8>

АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОЇ ПРОМОВИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ В.О. ЗЕЛЕНСЬКОГО ВІД 6 ЖОВТНЯ 2022 РОКУ

Пшоняк Валентина Олександрівна,

старший викладач кафедри філології
Одеського національного морського університету,
аспірант кафедри світової літератури
Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID ID: 0000-0003-0535-9947

Владимирова Валерія Віталіївна,

магістрант другого року навчання
кафедри філології
Одеського національного морського університету

Ця стаття присвячена емпіричному аналізу виступу Президента України Володимира Зеленського англійською мовою на міжнародному заході з якісної та кількісної точок зору. Вибрана промова характеризується визначеними часовими рамками, а отже, і окремим соціо-політичним контекстом. У сучасному світі риторика та ораторське мистецтво набуває нових форм та способів вираження, які підлягають ретельному вивченню та аналізу. Пропонований аналіз виступів передбачає вивчення п'яти різних категорій з якісної та кількісної точок зору: 1) аналіз змісту, у якому ми хочемо глибше дослідити питання, висвітлені у виступах, для аналітики еволюції промов у контексті змінних часових рамок та розвитку ситуації в Україні; 2) аналіз суб'єктів, принципово важливих для розуміння, на кого направлені виступи та які комунікативні функції вони виконують у кожен окремий часовий проміжок; 3) аналіз вживання першої особи множини, у якому вживання інклюзивного "we" порівнюється з використанням виключного "we" з кількісним та репрезентативним аналізом вживання займенника першої особи множини; 4) розбір словесних форм, осіб, способів і часу, ужитих для характеристики дії; 5) ступінь залученості слухачів через ефекти привернення уваги, пафосу та використання інклюзивного «ми».

Ключові слова: промова, інклюзивне «ми», контекстуальний аналіз.

Pshoniak Valentyna, Vladymyrova Valeriia. Analysis of political discourse based on the English-language speech of President of Ukraine V.O. Zelensky as of October 6, 2022

This article is devoted to an empirical analysis of the speech of the President of Ukraine Volodymyr Zelensky in English at an international event from a qualitative and quantitative point of view. The chosen speech is characterised by a certain timeframe and, therefore, a separate socio-political context. In today's world, rhetoric and oratory are acquiring new forms and ways of expression that are subject to careful study and analysis. The proposed analysis of speeches involves the study of five different categories from a qualitative and quantitative point of view: 1) content analysis, in which we want to explore in more depth the issues covered in the speeches to analyse the evolution of the speeches in the context of changing time frames and the development of the situation in Ukraine; 2) analysis of the subjects, which is fundamentally important for understanding who the speeches are directed at and what communicative functions they perform in each time period; 3) analysis of the use of the first person plural, in which the use of the inclusive "we" is compared with the use of the exclusive "we" with quantitative and representational analysis of the use of the first person plural pronoun; 4) analysis of verbal forms, persons, modes and tenses used to characterise the action; 5) the degree of involvement of listeners, through the effects of attention-grabbing, pathos and the use of the inclusive "we".

Key words: speech, inclusive "we", contextual analysis.

Вступ. У сучасному світі риторика та ораторське мистецтво набувають нових форм та способів вираження, які підлягають ретельному вивченню та аналізу. Пропонований ана-

ліз виступів передбачає вивчення п'яти різних категорій з якісної та кількісної точок зору:

– аналіз змісту, у якому ми хочемо глибше дослідити питання, висвітлені у виступах,

для аналітики еволюції промов у контексті змінних часових рамок та розвитку ситуації в Україні [3, с. 94];

- аналіз суб'єктів, принципово важливих для розуміння, на кого спрямовані виступи та які комунікативні функції вони виконують у кожен окремий часовий проміжок;

- аналіз вживання першої особи множини, у якому вживання інклюзивного “we” порівнюється з використанням виключного “we” з кількісним та репрезентативним аналізом вживання займенника першої особи множини [5, с. 201];

- розбір словесних форм, осіб, способів і часу, ужитих для характеристики дії;

- ступінь залученості слухачів через ефекти привернення уваги, пафосу та використання інклюзивного “ми” [7, с. 32].

Матеріали та методи. Промова, виголошена Президентом України під час конференції на першому засіданні «Європейської політичної спільноти», яке відбулося у Празі 6 жовтня 2022 року, перед неформальним засіданням Європейської ради. Зустріч мала на меті провести обговорення лідерами ЄС стратегічних питань, спільних для Європи. Основними питаннями до дискусії стали війна Росії проти України, стан європейської економіки та енергетична криза.

Мета роботи. Стаття присвячена емпіричному аналізу виступу Президента України Володимира Зеленського англійською мовою на міжнародному заході з якісної та кількісної точок зору. Вибрана промова характеризується визначеними часовими рамками, а отже, і окремим соціо-політичним контекстом.

Контекстуальний аналіз. Промова, виголошена під час конференції 6 жовтня 2022 року Президентом України, є першою заявою про таку нову політичну ініціативу (“*the establishment of our new political initiative*”). Зеленський пояснив, що новий формат співпраці сприятиме відновленню та підтриманню миру в європейському середовищі.

Далі Володимир Олександрович сказав про партнерів України, які роблять посильний вклад у встановлення миру в нашій державі. Він також підкреслив, що на зустрічі відсутні представники Росії – країни, яка географічно знаходиться в Європі, проте не поділяє європейських цінностей та поглядів (“*a state that geographically seems to belong to Europe, but*

from the point of view of its values and behavior is the most anti-European state in the world”).

На думку Президента України, новий формат співпраці має всі можливості для сприяння закінченню війни, відновленню та гарантуванню миру на континенті. Зеленський підкреслив, що Україна намагалася переконати Росію мирним шляхом, що у війні немає потреби. І зауважив, що багато хто з присутніх також брав участь у таких перемовинах (“*Many of you personally participated in these efforts*”).

Далі Володимир Олександрович заявив, що Росія не тільки вбиває, а і саботує різні види діяльності в Європі (“*sabotage in Europe – against warehouses with weapons, against factories, and now against gas pipelines*”), використовує продовольчу кризу як засіб шантажу, вдається до ядерного терору з метою дестабілізації поточної ситуації. Росія прагне поділити світ на зони впливу, використовує корупцію, залякує, знищує (“*Russia wants to ... divide the world into zones of influence*”, “*It corrupts with the billions it earns*”, “*This is the Russian formula for war: kill, intimidate...*”).

Президент України з упевненістю заявляє, що всі ці дії абсолютно протирічать європейським цінностям (“*And each of these elements is anti-European*”). Для боротьби потрібно разом напрацювати нову робочу формулу, де першим кроком буде покарання агресора (“*The first is to punish the aggressor*”) – санкції, припинення співпраці з російськими компаніями, виключення зі складу міжнародних організацій або хоча б відсторонення на певний час (“*or at least suspend its membership*”). Також Зеленський говорить про необхідність створення спеціального трибуналу для розслідування злочинів Росії проти України.

Другим кроком Зеленський визначив допомогу Україні як завдання для покращення ситуації у всій Європі (“*By helping us, each of your states is helping itself*”), бо йдеться про унеможливлення блокування російським флотом чорноморських портів (“*that the Russian fleet cannot block other ports in the Black Sea*”), недопущення атак на Польщу, Чехію, країни Балтії. Адже це може трапитись (“*Such a threat exists*”).

Третім елементом формули миру Президент Зеленський вбачає відновлення безпеки та територіальної цілісності нашої дер-

жави (“*third point of our peace formula is the restoration of security and territorial integrity*”). Далі йдуть гарантії безпеки та рішучість.

Пан Президент інформує європейську спільноту про нові атаки загарбників на міста та об’єкти України та про постраждалих та загиблих (“*In Zaporizhzhia, after the first missile strike today, ... Russia launched a second missile strike...*”). На завершення своєї промови Володимир Олександрович Зеленський закликає європейських лідерів згуртуватися навколо спільної мети – встановлення миру (“*I urge you to make a basic decision*”). Президент завершає свій виступ словами подяки та незламним символічним гаслом «Слава Україні!» (“*Glory to Ukraine!*”).

Аналіз суб’єктів, принципово важливих для розуміння. Основними суб’єктами, до яких звернена промова Зеленського, є всі європейці, а також лідери та представники європейських країн, яких пан Президент щиро закликає стати єдиним фронтом у боротьбі проти агресора.

Семантичний елемент «всі» стосовно народів та націй Європи трапляється в тексті 26 разів (“*All*”, “*Each of you*”, “*all your countries*”, “*each state here*”). А семантичний елемент “*you/your*” 51 раз (31 та 20 випадків відповідно).

Втручання спрямоване, зокрема, на певні категорії людей: окремі народи, спільноти, нації, які живуть у цій частині світу, у чийх місцях були випадки диверсійної активності росіян, чий економічні константи послаблюються через маніпуляцію Росії енергоресурсами, зерновою ініціативою, газогонями. Окрема думка адресована всім “*leaders of the European Political Community*”, адже вони приймають рішення та вибирають політичний курс для своїх держав. У промові Президента України 57 разів вживається концепт “*Europe/European*” (40 і 17 випадків відповідно).

У промові за допомогою персоніфікації окреслюється ще один важливий учасник – народ України: Зеленський впродовж всієї промови вживає власну назву “*Ukraine*”. Цікавим фактом стало те, що Президент України взагалі не використовує інших термінів для позначення семантичного елементу “*Ukraine*”, на кшталт термінів «нація», «батьківщина», «державна» або «країна». Загалом, слово “*Ukraine*” було використано під час виступу 45 разів без жодної заміни на сино-

німічний елемент, за виключенням *інклюзивного ми*. Ще 17 разів вживається присвійний займенник “*Ukrainian*”.

Третім суб’єктом звернення виступає країна-загарбник. Президент України Володимир Зеленський 30 разів вживає у своєму виступі сему «*Russia*» та 78 разів замінює назву країни-терориста на займенник “*it*”, таким чином дистанціюючи її від кола європейської спільноти.

Загальний статистичний аналіз виявив такі результати:

	Кількість одиниць	%
Європа та споріднені семантичні елементи (Europe, you, each state)	108	38,7%
Україна (Ukraine/Ukrainian)	63	22,6%
Росія (Russia + it)	108	38,7%

Отже, у підсумку ми бачимо два головні суб’єкти промови – європейську спільноту та Україну, звернення до яких підкреслюється через вживання власних назв та визначених семантичних детермінант. При цьому Зеленський не протиставляє їх у своєму виступі, а навпаки, споріднює та об’єднує, що, своєю чергою, є комунікативною метою промови та стратегії. Третім суб’єктом виступає Росія, яку часто спікер замінює на нейтральний займенник “*it*”.

Кількісно-статистичний аналіз показав у рівних долях звернення до Європи та згадки про Росію, що демонструє майже однакову потужність цих сторін (38,7% кожна), тоді як Україна згадувалась 63 рази, що становить 22,6%, і свідчить про меншу міць у протистоянні та ще раз підкреслює необхідність звернення по допомогу до Європи.

Аналіз вживання першої особи множини. У цьому абзаці ми маємо намір зосередити увагу на кількості випадків і відсотках використання першої особи множини в інклюзивній або винятковій формі. Як згадувалося раніше, *інклюзивне ми* відповідає значенню «я + ви», тоді як *ексклюзивне ми* відповідає значенню «я + вони». Крім того, існує також випадок двозначності, коли незрозуміло, чи *ми* є інклюзивним чи ексклюзивним. Під час аналізу інклюзивності чи ексклюзивності ми враховували також форму присвійного прикметника від першої особи множини «*наш/a/i*».

В інклюзивній формі, як показано в таблиці, виявлено 128 випадків *інклюзивної форми ми* (57 випадків “we” та 71 випадок “our”), наприклад:

– “Here with **us** are those who”. Повторювана інверсія з різноманітними продовженнями такої конструкції тричі вживається у тексті промови, що слугує засобом емпізи та підкреслення того факту, що всі лідери європейської спільноти – єдині у своїх прагненнях, цілях та цінностях.

– “But **we** must admit the obvious: **we** are forced to deal with a state that does not want peace”. Тут Зеленський підкреслює, що ми – це європейські країни, до яких належить і Україна. І всі наші зусилля є спільними, так само як і виклики. З цього речення випливає те, що війна Росії проти України виходить за рамки двостороннього конфлікту і стосується всього континенту і світу.

– “**Our** common values of freedom, democracy and the right of nations to live freely”. У цьому реченні спікер вживає присвійний займенник “our” для позначення спільних цінностей України та Європи.

– “Of course, in order to punish the aggressor, **we** need a Special Tribunal for the crime”. Тут знову бачимо чітку вказівку на об’єднання зусиль та спільні дії України та Європи як єдиної спільноти.

Щодо ексклюзивної форми ми, у цій промові було виявлено загалом 51 випадок (24 випадки саме “we” та 27 випадків присвійного займенника “our”).

– “Many of you personally participated in these efforts and helped us”. Вперше виключну форму ми президент України вживає наприкінці першої чверті виступу. Тут він демонструє зусилля європейських країн допомогти саме Україні та ототожнює себе з народом України. Синтагма “helped us” вживається ще раз у наступному еліптичному реченні та має емпатичну функцію.

– “We reduce such a threat every day when **we** destroy the occupiers in Ukraine”. Тут чітка відсилка до всього українського народу – цивільного населення, збройних сил, які боронять нашу державу, політичних лідерів, які звертаються до міжнародних партнерів у пошуках підтримки.

– “We do it. **We** do it together with you. With your help”. Ексклюзивне ми в цьому відрізку посилюється еліптичним набором речень.

Нижче подана таблиця статистичних даних.

	Кількість випадків	%
Інклюзивне ми	128	71,5%
Ексклюзивне ми	51	28,5%
Амбівалентне ми	–	

Із загальної кількості 179 одиниць застосування першої особи множини в інклюзивній та ексклюзивній формі абсолютна більшість, а саме 71,5% випадків, відноситься до *інклюзивного ми*. І тільки в 28,5% форма ми вжита в ексклюзивній формі. Випадків амбівалентного вживання першої особи множини в цій промові не виявлено.

Розбір словесних форм, осіб, способів і часів. Промова характеризується майже повною відсутністю вживання модальності, що може діяти як безпечна стратегія інформування та рівної комунікації, а не вимагання чи спонукання до певних дій. Таким чином, спікер не лише уникає покладання відповідальності щодо твердження на адресата повідомлення, а навпаки, підкреслює зміст висловлювання через своєрідну емпізу. За всю промову тільки тричі звучать модальні дієслова. Нижче наведені приклади:

– “But we **must** admit the obvious: we are forced to deal with a state that does not want peace”. У цьому реченні модальне дієслово “must” вживається як фігура мовлення і не несе суб’єктивної модальності.

– “We **must** implement our peace formula”. Тут ми бачимо єдиний однозначний випадок застосування модальності як заклик до спільних дій.

– “But now – all together – we **must** ensure that the formula”. Ще одне модальне дієслово, що вжите у прямому значенні за основною первинною функцією.

– “And that is why this war **must** be won now – in Ukraine”. У цьому реченні модальність розсіюється через вживання пасивного стану дієслова і не сприймається як спонукання до дії.

Отже, аналізуючи приклади, ми виявили тільки два випадки прямого застосування модальності.

Ще одна стратегія, яка використовується для звільнення мовця від відповідальності, полягає у застосуванні пасивного стану дієслів. У синтаксичному плані фактично пасив має властивість ставити за підмет

той елемент, що в активному відповіднику є об'єктним додатком, фактично усуваючи активного агента, який виконує дію в активному реченні. Останній (підмет активного речення) можна навіть опустити в пасивній структурі: отже, ця стратегія дозволяє перемістити фокус на тему (або об'єкт) дії. Наприклад:

– “...we must ensure that the formula for war is completely blocked and the formula for peace is fully implemented”. Тут зміщені акценти з агента дії на мету, яку потрібно досягнути.

– “It used Iranian drones again. By the way, they are used every day...”. У цьому відрізку говориться про іранські дрони – пасив зміщує комунікативний центр висловлювання на їх застосування, відвертаючи увагу від їх постачальника, адже основним користувачем є Росія, а не Іран.

– “Our proposals for security guarantees are presented to partners”. Для політкоректності спікер фокусується на об'єкті та дії, а не на виконавчих агентах.

– “we are forced to deal with a state that does not want peace”. Це випадок подвійного зняття відповідальності, що дається не лише пасивним станом, а й вибором лексичного дієслова «примусити». З одного боку, Президент України, використовуючи це дієслово, делегує відповідальність за прийняті рішення не на себе, а на обставини, які через формажор підкріплюють його вибір. З іншого боку, втручання прямої дії мовця ще більше послаблюється використанням пасивного стану.

Значних прикладів цієї стратегії в аналізованому тексті немає.

Що стосується майбутнього, то воно використовується в дискурсі в інклюзивній спосіб, щоб дати відчуття спільності та співпраці. Крім того, це має мотиваційний ефект для громадськості: звертаючись до часу, який ще не окреслено, Зеленський проголошує можливість повернення до нормального життя, щоб європейці мали стимул дотримуватися нових заходів, вжитих для уникнення просування країни-загарбника на окупованих територіях України. Ми знаходимо такі фрази, як “joint effort will be successfully implemented”, у яких вибір дієслова з обставиною “successfully implemented” означає позитивність майбутнього порівняно з негативністю теперішнього часу.

Ступінь залученості слухачів. Ступінь залучення слухачів відбувається через пряме звернення до аудиторії «європейців» та «політичних лідерів Європи», до яких звернена вся промова. Крім того, громадськість залучається через поширене використання *інклюзивного ми* (71,5% випадків), що вимагає активного та поточного слухання.

Використання інклюзивної форми дозволяє Президентіві України підкреслити той факт, що цей виступ має на меті об'єднати всю Європу і підвищити обізнаність про те, що війна в Україні може вийти за її межі і вже впливає на країни Європи та світу, незважаючи на їх рівень розвитку, стать або економічний статус.

Залучення публіки також створюється через наявність прямих звертань до аудиторії, які трапляються в тексті тричі – на початку промови, у середині виступу та наприкінці: “Dear hosts of our meeting and inspirators of the idea of our meeting!”, “Dear Prime Minister Fiala!”, “Dear President Michel!”, “Dear Mr. President Macron!”, “Dear leaders of Europe!”, “Ladies and Gentlemen!”, “Colleagues!”.

На високий ступінь залученості аудиторії впливає також фактор не частотного вживання особового займенника «I», котрий застосовується лише тричі-двічі на початку і один раз наприкінці промови:

– “I would like to congratulate you on the establishment of our new political initiative. I would like to congratulate you on the fact that”.

– “I urge you to make a basic decision”.

Висновки та перспективи. Кількісно-статистичний аналіз показав у рівних долях звернення до Європи та згадки про Росію, що демонструє майже однакову потужність цих сторін (38,7% кожна), тоді як Україна згадувалась 63 рази, що становить 22,6%, і свідчить про меншу міць у протистоянні та ще раз підкреслює необхідність звернення по допомогу до Європи. Із загальної кількості 179 одиниць застосування першої особи множини в інклюзивній та ексклюзивній формі абсолютна більшість, а саме 71,5% випадків, належить до *інклюзивного ми*. І тільки в 28,5% форма *ми* вжита в ексклюзивній формі. Випадків амбівалентного вживання першої особи множини в цій промові не виявлено.

Література:

1. Бехта І.А. Перформативність наративу в англomовному постмодерністському тексті. *Наукові записки. Сер. «Філологічна»*. Острого : НУОА, 2013. С. 41–42.
2. Ільченко М.Л. Тактики ініціації говоріння в англomовному електоральному дискурсі (на матеріалі передвиборчих теледебатів). *Вісник ХНУ*. № 1003. 2012. С. 34–40.
3. Кобзева О.О. Особливості організації сучасного електорального дискурсу. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 9. Том 1. 2019. С. 93–98.
4. Коваль І.О. Президентський дискурс: сутність, структура, функції, цілі. *Стратегічні пріоритети*. 2012. № 3 (24). С. 158–163.
5. Лосева І.В. Мовностилістичні особливості політичної полеміки кандидатів у президенти США (на матеріалі інтернет-дискурсу) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2016. 261 с.
6. Серажим К.С. Засоби впливу агресії в політичному медійному дискурсі України. *Scientific Journal "Science Rise"*. 2015. № 1/1(6). С. 61–64.
7. Філінський А.В. Комунікація і текст: Базові основи дискурс-аналізу. Харків, 2010. 47 с.
8. Юмрукуз А.А. Тактики ініціації говоріння в англійськомовному дискурсі президентських теледебатів. *Актуальні питання філологічних наук: Наукові дискусії : праці міжнародної конференції (Одеса, 21–22 вересня 2018 р.)*. Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень». С. 80–83.
9. Witkin H.A. Cognitive Style: Essence and Origins / H.A. Witkin, D.R. Goodenough. New York : International Universities Press, 1981. P. 1–141.

References:

1. Byekhtha, I.A. (2013). Performatyvnist' naratyvu v anhlomovnomu postmodernists'komu teksti. *Naukovi zapysky. Ser. «Filolohichna»*. Ostroh: NUOA, S. 41–42.
2. Il'chenko, M.L. (2012). Taktyky initsiatsiyi hovorinnya v anhlomovnomu elektoral'nomu dyskursi (na materialy peredyvborchykh teledebativ). *Visnyk KHNU*. № 1003. S. 34–40.
3. Kobzyeva, O.O. (2019). Osoblyvosti orhanizatsiyi suchasnoho elektoral'noho dyskursu. *Zakarpats'ki filolohichni studiyi*. Vyp. 9. Tom 1. S. 93–98.
4. Koval', I.O. (2012). Prezydents'kyy dyskurs: sutnist', struktura, funktsiyi, tsili. *Stratehichni priorytety*. № 3 (24). S. 158–163.
5. Losyeva, I.V. (2016). Mownostylistychni osoblyvosti politychnoyi polemiky kandydativ u prezydenty SSHA (na materialy internet-dyskursu): dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04. Zaporizhzhya. 261 s.
6. Serazhym, K.S. (2015). Zasoby vplyvu ahresiyi v politychnomu mediynomu dyskursi Ukrayiny. *Scientific Journal "Science Rise"*. № 1/1(6). S. 61–64.
7. Filins'kyy, A.V. (2010). Komunikatsiya i tekst: Bazovi osnovy dyskursanalizu. Kharkiv, 47 s.
8. Yumrukuz, A.A. (2018). Taktyky initsiatsiyi hovorinnya v anhliys'komovnomu dyskursi prezydents'kykh teledebativ. *Aktual'ni pytannya filolohichnykh nauk: Naukovi dyskusiyyi: pratsi Mizhnarodnoyi konferentsiyi (Odesa, 21–22 veresnya 2018 r.)*. Odesa: Pivdenoukrayins'ka orhanizatsiya «Tsentr filolohichnykh doslidzhen'». S. 80–83.
9. Witkin, H.A. (1981). Cognitive Style: Essence and Origins / H.A. Witkin, D.R. Goodenough. New York: International Universities Press. P. 1–141.

УДК 811.111

DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2024.1.9>

ЗАСОБИ ПЕРЕКЛАДУ КОМПЛІМЕНТАРНИХ ВИСЛОВЛЮВАНЬ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ Ф.С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ» (“THE GREAT GATSBY”) І «НІЧ ЛАГІДНА» (“TENDER IS THE NIGHT”))

Тищенко Олег Володимирович,

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземних мов та перекладознавства
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
ORCID ID: 0000-0001-7255-2742

Бугрій-Турко Яна,

магістр кафедри іноземних мов та перекладознавства
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

У статті розглянуто компліментарні висловлювання та їх комунікативно-прагматичну організацію у художньому дискурсі (на матеріалі творів Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі» (“The Great Gatsby”) і «Ніч Лагідна» (“Tender Is the Night”).

Комунікативно-прагматична організація компліментарних висловлювань у досліджуваних творах дала змогу виокремити особливості англомовного американського етико-символічного простору, його відтворення засобами української мови як цільової мови перекладу.

З’ясовано специфіку вживання компліментарних висловлювань у художньому дискурсі, їх лексико-граматичні та синтаксичні особливості та основні перекладознавчі трансформації, відтворено національно-культурну специфіку реалій, звернуто увагу на ідіоетнічні граматичні та лексичні маркери.

Отримані результати виявляються суттєвими для з’ясування специфіки компліментарних висловлювань англомовної культури і з’ясування типів їх українських відповідників.

Намір комплексного відтворення лексико-граматичних, номінативних та прагматичних засобів, що функціонують у компліментах, є суттєвим для реконструкції авторського ідіостилу, смаків та уподобань перекладача, його перекладацької та культурної компетенції.

Ключові слова: компліментарні висловлювання, мовленнєвий акт, художній текст, перекладацькі трансформації, аналог, реалія.

Tyshchenko Oleh, Buhrii-Turko Yana. Means of complimentary expressions translation in literary text (based on the works of F. Scott Fitzgerald “The Great Gatsby” and “Tender Is the Night”)

Complimentary expressions and their communicative and pragmatic organization in literary discourse are examined in the article (based on the works of F. Scott Fitzgerald “The Great Gatsby” and “Tender Is the Night”). The communicative-pragmatic organization of complimentary expressions in the researched works made it possible to single out the peculiarities of the English-speaking American ethical-symbolic space, its reproduction by means of the Ukrainian language as the target language of translation.

The specifics of the use of complimentary expressions in literary discourse, their lexical-grammatical and syntactic features and the main translation-scientific transformations have been clarified, the national-cultural specificity of realia has been reproduced, and attention has been paid to idio-ethnic grammatical and lexical markers.

The obtained results are essential for clarifying the specifics of complimentary expressions of English-speaking culture and clarifying the types of their Ukrainian equivalents.

The intention of complex reproduction of lexical-grammatical, nominative and pragmatic means functioning in compliments is essential for reconstructing the author’s idiostyle, tastes and preferences of the translator, his translating and cultural competence.

Key words: complimentary expressions, speech act, literary text, translation transformations, analogue, realia.

Вступ. Сучасна лінгвістична генологія характеризується тенденцією до вивчення співвідношення мовленнєвих жанрів з іншими категоріями комунікації і дискурсу (Ф. Бацевич, В. Гольдін, В. Дементьєв, М. Кожина, Т. Dobrzynska, S. Eggins, St. Gajda, A. Wierzbicka), їх типології (М. Бахтін, А. Габідуліна, К. Сєдов, М. Федосюк, Т. Шмельова, Т. Яхонтова, А. Wilkon) та з'ясування прагмасемантичної специфіки окремих мовленнєвих жанрів у різних функціональних стилях та дискурсивних практиках.

Особливої значущості у цьому плані набувають компліментарні висловлювання в художньому тексті з точки зору їх перекладу різними цільовими мовами та лінгвокультурними засобами.

Компліментарні висловлювання реалізуються у художньому дискурсі за допомогою низки мовних засобів і структур, що вимагають, на нашу думку, більш пильної уваги, позаяк відмінності між семантичною та граматичною, зокрема і синтаксичною структурами обох мов, можуть викликати значні труднощі у процесі перекладу.

Тому відтворення змісту та прагматичної мети компліменту під час перекладу українською мовою вимагають від перекладача застосування певних стратегій і тактик задля успішного відтворення мови оригіналу у цільовій інтерпретативній версії.

Творчий спадок Френсіса Скота Фіцджеральда як одного з найвидатніших класиків американської літератури ХХ ст. слугує багатим, різноманітним і цікавим матеріалом. Його твори вважаються класикою американської літератури та відображають основні особливості культурно-історичної доби («епоха джазу», «ревучі двадцяті»). Відомо, що прозаїк писав у притаманному лише йому стилі, який втілює художню картину світу, наповнену індивідуально-авторськими мовними засобами, серед яких на особливу увагу заслуговує емотивна категоризація лексики та концептуалізація морально-етичних цінностей того чи того етносу та загалом оцінка людини (її зовнішніх та внутрішніх якостей, стереотипів поведінки, міжособистісних взаємин між героями роману), які і становлять предмет нашого дослідження у пропонованій розвідці.

Усі складники мовленнєвого акту компліменту, зокрема його вербальне та невербальне

вираження, суб'єктивність оцінки, висока емоційність та експресивність, а також спрямованість компліменту на формування позитивної емоційної реакції від співрозмовника або, навпаки, маніпуляції адресатом повідомлення – усе це є передумовою для адекватного перекладу, зв'язаного з ним процесу адаптації і трансферу культурних форм.

Актуальність дослідження. У сучасній лінгвістиці та у сучасному перекладознавстві інтерес до вивчення мовленнєвих актів і засобів їх вираження у різних мовах (українській та англійській) не згасає. Оскільки будь-який мовленнєвий акт – це динамічне явище, що відображає особливості певної мовленнєвої поведінки та характеризується національно-культурною специфікою.

З точки зору прагматики комплімент становить особливий мовленнєвий акт, що виражає дискурсивну стратегію схвалення, ввічливості та похвали, зокрема й прояв захоплення людиною, її зовнішністю, рисами характеру або ж манерами поведінки, уподобаннями тощо.

Зауважимо, що в межах **фатичних мовленнєвих актів** (далі ФМА) (див.: [5, с. 199–204]) комплімент спрямований на позитивну тональність комунікативної інтеракції, зняття емоційного напруження та відстані між комунікантами, що часто-густо передається різноманітними інтимізованими конструкціями.

У цьому разі іллокутивна сила компліменту полягає у вираженні інтенції, бажання та прагнення принести задоволення адресатові та позитивного ставлення до нього [8, с. 21–26].

У такий спосіб він втілює тактику схвалення, оскільки більшість із них є стереотипними та ритуалізованими формулами встановлення контакту і наявні в мовленнєвому арсеналі представників різних лінгвокультур.

З компліментом тісно зв'язані такі одиниці, як звертання, стереотипні формули привітання, темпоральні та прагматичні маркери+звертання, ФМА-експресиви, запитання, інформативи, вигуки, компліменти, жарти (див.: [14, с. 4]). Дослідниця уважає їх складними ФМА завершення контакту, поєднані ритуалізованими формулами прощання зі звертанням, благословенням, подякою, побажанням, запрошенням, радості зустрічі тощо.

Уживання «таких різновидів фатичних мовленнєвих актів свідчить про бажання

адресанта не просто розімкнути вербальний контакт, але й дотриматися прагматичних принципів кооперації та ввічливості. Такі одиниці спрямовані на регулювання емоційної тональності та виражають сподівання на спілкування в майбутньому» [14, с. 5].

Наголосимо, що вживання компліментів у художньому дискурсі, а особливо у творах Ф.С. Фіцджеральда, є досить поширеним, проте не досить вивченим з точки зору перекладознавства, відображає специфіку мовної і концептуальної моделі світу представників англійської та української культури.

Огляд проблематики дослідження. Комплімент як об'єкт лінгвістичного аналізу привертая увагу багатьох дослідників, зокрема Ф. Бацевича [1], В. Міщенко [12], Н. Вулфсон і Дж. Мейнз [22], Л. Кокойло [5] та ін.

Варто зазначити, що дослідження, проведені Л. Кокойло, вважаються найбільш ґрунтовними, оскільки у них виявлено сутність компліменту як оцінного судження та вираження позитивного значення. Крім того, у роботах Л. Кокойло представлено типологію компліментарних висловлювань [5, с. 199–204].

Згідно з теорією мовленнєвих актів, запропонованих свого часу Дж.Л. Остіном та Джоном Р. Сьорлем, комплімент входить до класу **експресивів** і належить до неінформативних мовленнєвих дій, виявляючи при цьому регулятивну, індексальну та емоційно-оцінювальну функції.

У перекладознавчому аспекті компліменти були висвітлені у працях В. Карабана [4] І. Литвин [9], І. Шахновської [18].

Мета та завдання дослідження – з'ясувати специфіку компліментарних висловлювань у художньому дискурсі, простежити стратегії їх перекладу українською мовою в інтерпретації М. Пінчевського. З огляду на сказане основними завданнями у пропонованій розвідці є:

розгляд лексико-граматичної та синтаксичної організації компліментарних висловлювань з точки зору їх перекладних еквівалентів у вихідній та цільовій мовах;

з'ясування типології, функцій та категоріальних ознак компліментів як особливого типу експресивів з огляду на їх комунікативно-прагматичну спрямованість, наявні пресупозиції та конотації у художньому тексті;

визначення різновидів перекладацьких трансформацій цих прагматичних одиниць з огляду на їхні національно-культурні особливості, засоби передачі реалій, типологію зображувально-виражальних засобів – метафор, порівнянь, фразем і т.ін.

Матеріал та методи дослідження. Матеріалом дослідження слугували романи Френсіса Скота Фіцджеральда «Великий Гетсбі» (“The Great Gatsby”) і «Ніч лагідна» (“Tender Is the Night”) та їх відтворення українською мовою Мара Пінчевського.

Результати. Комплімент як частина комунікативного процесу посідає вагоме місце в кожній лінгвокультурі та сприяє встановленню комунікативної рівноваги. Комунікативно-прагматична організація компліментарних висловлювань у досліджуваних мовах дає добру нагоду виокремити особливості англійського американського художнього семіотичного простору та простежити засоби його категоризації та відтворення у цільовій мові [2, с. 125].

Наявні різні класифікації компліменту як мовленнєвого акту, особливого типу прагматичної структури.

Найкращим засобом передачі компліментів українською мовою є застосування перекладацьких трансформацій в оперті на праці В. Карабана [4, с. 122], І. Литвин [9, с. 14] та ін.

За способом репрезентації комунікативного наміру компліменти бувають прямими і непрямими. У аналізованих творах переважають непрямі компліменти, які характерні для мови оригіналу – англійської, наприклад: “*My house looks well, doesn't it?*” *he demanded. “See how the whole front of it catches the light.”* – “*Не будинок, а лялечка, правда?* – сказав Гетсбі, кивнувши на свій дім. – *Дивіться, як сонце виграє на фасаді*”. Комплімент виражений синтаксичною конструкцією за такою структурою: іменник + дієслово + прислівник *house looks well*, вжитою розділовим запитанням у мові оригіналу *My house looks well, doesn't it?*

Прямі компліменти реалізують комунікативні цілі мовця позитивного спрямування, наприклад: “*You dream, you. You absolute little dream.*” “*Yes,*” *admitted the child calmly. – Tu moє чудо! Tu moє справжнісіньке маленьке чудо! – Так, – спокійно погодилася дитина.*

За рівнем оригінальності компліменти у творах Ф.С. Фіцджеральда можна поділити

на: авторські та клішовані. «Авторські» компліменти, або оригінальні – це ті компліменти, що повністю відтворюють стилістичне, а також лінгвістичне багатство автора-мовця, варто навести приклад із твору: *He saw me looking with admiration at his car. "It's pretty, isn't it, old sport?"*. Він помітив, що я милуюся його машиною. – *Гарна, правда?* «Клішовані» – ті, що створені за допомогою готових і загальноновизнаних літературних чи етикетних формул.

З фактичного погляду ця група одиниць містить стверджувальні та окличні конструкції, перепитування, спонукування співбесідника до згоди та фразеологізовані парцелятивні конструкції і т.ін. на зразок: *I like/love your... "I like your dress, remarked Mrs. McKee. – I think it's adorable"*. – «Мені так подобається ваша сукня, – сказала місіс Маккі. – Від неї очей не відірвеш».

Іноді комплімент може поєднуватися іншими супровідними ілокутивними ефектами (іронічним ставленням, висміюванням і под.).

При цьому під час перекладу вживаються різні метафори антропоморфного типу, які відбивають звукові асоціації. Наприклад, у творі «Великий Гетсбі» комплімент, що характеризує рису людини – голос, проте вжитий із іронічною метою: *"She's got an indiscreet voice," I remarked. "It's full of..." – I hesitated. "Her voice is full of money," he said suddenly. – У Дейзі нескромний голос, – зауважив я. – У ньому чувається... – Я завагався. – У ньому чувається дзенькіт грошей, – несподівано сказав він.*

Як бачимо, обидва компліменти вжиті із метою іронічної насмішки та висміювання, оскільки, як впливає із контексту твору, Дейзі любила гроші і багатство, звідси й метафора багатства.

Розглянемо комплімент-захоплення та подив. Важливо, що захоплення передається дуже часто у мові оригіналу особливими парцелятивними конструкціями зі своєрідно вираженою модальністю. Розглянемо їх детальніше.

"Fine fellow, isn't he? Handsome to look at and a perfect gentleman". "Yes." – Чудовий хлопець, правда? І з виду приємний, і джентльмен до самих кісток. – Так.

У наведеному прикладі значення англійського розділового питального речення–запитінформації *Fine fellow, isn't he?*,

а тому перекладач доречно вживає спеціальне питальне речення для відтворення семантико-прагматичного потенціалу оригінального речення *Чудовий хлопець, правда?*

До того ж приклад вище демонструє вживання ще одного компліменту, що характеризує не лише зовнішність, а й особистість людини: *Handsome to look at and a perfect gentleman*. Український перекладач М. Пінчевський зумів передати образність компліментарного висловлювання шляхом використання під час перекладу фразеологічного словосполучення *до самих кісток: І з виду приємний, і джентльмен до самих кісток*. Український фразеологізм *джентльмен до самих кісток* влучно передає комунікативну інтенцію мовця.

Аналізуючи компліменти-здивування, доцільно вказати на їхню надзвичайну експресивність та емотивність, виражену найчастіше таким лексичним засобом, як вигук та вигуківі конструкції [11, с. 122–124]. Наприклад: *How gorgeous! – Ой, як гарно!* Останні передають емоцію здивування у загальному вигляді, тобто не вказуючи прямо на її позитивний чи негативний характер.

Лише у контексті вдається зрозуміти позитивне чи негативне спрямування сказаного компліменту. Необхідно підкреслити, що на сторінках романів у цьому відношенні дуже часто знаходимо емоційний вигук *Oh*, або *Oh, my God!* Наприклад, у творі «Ніч лагідна» героїня вражена фільмом позитивно, проте сама вигуківі конструкція *"God, what a picture!"* – «Який фільм, господи, який фільм!» під час перекладу видозмінюється шляхом перестановки компонентів та повтору задля підсилення, інтенсифікації враження. Іншим прикладом вираження захоплення є вигуківі конструкції *"What a ..!"*, *"What a beautiful garden!" Mrs. Speers exclaimed. – Який чудовий сад! – вигукнула місіс Спірс*. У цьому разі реалізується ідея здивування і захоплення, яка виражається прямо, без натяків; пор. *How gorgeous! – Ой, як гарно!*

Комплімент може вживатися із метою психологічного впливу (позитивного або негативного, маніпуляції і т.ін.), наприклад, *"Mother is perfect", she prayed. – Моя мама – найкраща в світі, – палко промовила Розмері*. Як свідчить нарративна структура і сюжетна лінія твору, цей комплімент вживається для того, щоб завоювати довіру та

підтримку матері, виразити своє захоплення та повагу.

Комплімент може вживатися і в інших комунікативних інтеракціях героїв твору. Так, наприклад, у романі «Ніч лагідна» Дік робить комплімент Розмері з тим, щоб вона почувалася винною, що наче відмовила йому. Ці прагматичні пресупозиції та інтенції відтворюються за допомогою низки лексико-граматичних трансформацій, зокрема, описового перекладу та додавання, модуляції: *“It was a darn sweet thought, but I’d rather look at you. You were about the nicest sight I ever looked at”*. – Дякую за турботу, Розмері, ви зворушили мене, але, їй-богу, я волію лишатися вашим глядачем. Тим більше, що вже є – найвища насолода.

Етикетні форми компліменту. Комплімент – як важлива складова частина мовленнєвої поведінки представників англомовної та української культури у досліджуваних творах може бути проявом етикету [13, с. 37]. Застосування етикетного компліменту найчастіше виражається фразами *“I am glad to”/ “Nice to...”/ “Good idea...”/ “Oh, You +verb +adj”*. Наприклад, у романі «Ніч лагідна» трапляється етикетний комплімент, сказаний на адресу гостинності Дайверів.

Як зазначалось, мовленнєвий акт компліменту спрямований на тактику схвалення та позитивної оцінки, характеристику інтелектуальних здібностей адресата, його зовнішності, характеру, навичок та вмінь, манер та поведінки.

Далі розглянемо компліменти, що характеризують інтелектуальні здібності адресата, а також інші його оцінні маркери.

Компліменти, що спрямовані на характеристику характеру адресата, характеризують внутрішні, моральні якості людини [6, с. 92–94].

Розглянемо з цього приводу такі приклади: у творі «Ніч лагідна» натрапляємо на таке: *“Fine fellow, isn’t he? Handsome to look at and a perfect gentleman”*. *“Yes”*. – Чудовий хлопець, правда? І з виду приємний, і джентльмен до самих кісток. – Так, де стереотипні ознаки поведінки чоловіка віддаються в цільовій мові за допомогою трансформованих ідіом, які передають вчинки людини та позитивне ставлення до них. Порівняймо інші позитивні конотації одиниць цього семантичного поля (нави-

чки, вміння, вправність, здібності персонажів і т.ін.), які здебільшого також збережені: *“He’s a good swimmer”*, *Rosemary said*. Він добрий плавець, – сказала Розмері.

Водночас компліменти щодо зовнішності співрозмовника (див про це: [10, с. 72–74]) є авторськими та клішованими, що дуже часто поєднуються і передаються за допомогою переносного значення фітонімів, порівнянь та позитивної оцінки героїв: *I love to see you at my table, Nick. You remind me of a – of a rose, an absolute rose. Doesn’t he?”* She turned to Miss Baker for confirmation: *“An absolute rose?”* – Як мені приємно бачити тебе за нашим столом, Ніку! Знаєш, ти схожий на... на троянду, так, саме на троянду. Правда ж? – звернулася вона до міс Бейкер, шукаючи в неї підтвердження. – Правда ж, він – справжня троянда?.

Щодо відтворення інтелектуально-розумових здібностей, то в цьому разі досить часто функціонують різноманітні засоби вираження модальності, модальні дієслова, епитети та порівняльні конструкції, наприклад, *You must be very wise behind your face like a white cat, except you don’t look like that in the picture Dr. Gregory gave me ...* – Ви такий добрий! І, напевно, дуже розумний, хоча й схожий на білого kota. А втім цього не видно з цієї фотокартки, яку мені дав доктор Грегорі... У творі «Ніч лагідна» як головна героїня Ніколь надзвичайно багата, проте потребує постійної душевної підтримки Діка Дайвера спочатку як свого лікаря, а пізніше і як чоловіка, яким вона захоплюється: *“You are the cleverest person I’ve met in my life”* – «Ти в мене найрозумніший в світі». Подібні мовленнєві ситуації, на думку Н. Зубець, необхідні для того, щоб підбадьорити, надихнути та висловити повагу до адресата повідомлення [3, с. 142–147].

Трапляються і деякі лексико-стилістичні заміни, які відтворюють згасання експресивності та конотацій слів: *“I certainly am awfully glad to see you again”* – «Мені дуже, дуже приємно бачити вас знову» тощо або, навпаки, актуалізують конотативне значення деяких лексем у мові перекладу: *You have got an awfully kissable mouth... – У Вас дуже гарні вуста...*, зокрема заміну нейтрального слова високим, поетичним.

Як свідчать наші спостереження, описовий переклад застосовувався найчастіше,

оскільки модель компліменту в українській мові певною мірою подібна до англійської [7, с. 134]. Наприклад, *He's singing away* – “*Her voice sang: “It's romantic, isn't it, Tom?” “Very romantic”*”, – *Боже, як він співає! – Вона й сама мало не співала. – Суцільна романтика, правда ж, Томе? – Просто казкова романтика.*

Цікавим прикладом описового перекладу є наступне речення, яке відтворене у українській мові типовим для нашої культури використанням пестливих слів та застосуванням демінутивних суфіксів -іньк, -еньк: *Daddy's girl. Was it a 'itty-bitty bravekins and did it suffer? Ooo-ooo-tweet, de tweetest thing, wasn't she dest too tweet?* – *Татова донька. Таке мацюпусіньке, таке гарнесеньке, а як, сердешне, натерпілося. Ах ти любонько, ах ти ж золотко, і яке ж воно розумне, і яке сміливе!*

Досить часто описовий переклад поєднується з іншими лексико-граматичними трансформаціями, зокрема із **переміщенням компонентів та додаванням**, як це маємо у такому прикладі: *Her once fair hair had darkened, but she was lovelier now at twenty-four than she had been at eighteen, when her hair was brighter than she* – «*Волосся, золотаве в юнацтві, потемніло з часом, але зараз, у свої двадцять чотири роки, вона була красивішою, ніж в вісімнадцять, коли це волосся своєю яскравістю затьмарювало все інше в ній*».

Як бачимо, у цьому разі під час перекладу здійснено уточнення за допомогою розгорнутих епітетів *золотаве в юнацтві* та змінений порядок слів.

З-поміж інших видів замін ще звернімо увагу на деякі контекстуальні заміни за допомогою образних аналогів з метафоричним компонентом (заміна параметричного прикметника *deer one* фразеологізованою конструкцією в українській). Варто навести приклад такої метафоричної трансформації: “*She's a deer one*”, said Wilson, as if that answered the question. – *Така, що не розкусиш*, – сказав Вільсон, неначе це було відповіддю на запитання. Саме за допомогою метафори *She's a deer one* автор підкреслює особистість героїні, вказує на її тверду, непросту вдачу – *Така, що не розкусиш*.

На граматичному рівні звернімо увагу на зміну модальності, зокрема, трансформацію

стверджувальної конструкції на негативну або навпаки: “*It must be a very good story*”. “*It's a terr-r-rible story*”. – *Певне, то цікавий роман. – Страшенно цікавий!*

Насамкінець наведемо приклад прийому смислового, контекстуального розвитку: “*I'm simply astounded. You're going to be one of the best actresses on the stage*”. – *Ваша гра приголомшила мене. Я певен, що ви станете кінозіркою*, де, як бачимо, відбувається уточнення у цільовій мові, конкретизація більш узагальненого денотата у вихідній мові.

Висновки та перспективи дослідження. Отже, комплімент становить особливий мовленнєвий акт експресивів, що виражає дискурсивну стратегію схвалення, ввічливості та похвали.

Йому властиві різноманітні стратегії і тактики перекладацьких рішень, зорієнтовані на адекватне відтворення прагматики, семантики та комунікативної спрямованості компліментарних висловлювань у художньому дискурсі.

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що найчастіше під час перекладу висловлювань цього типу уживаються емотивні дієслова (*to be glad, to be delighted*), вигуки, вигуківі слова та окличні конструкції, зокрема, *oh, ah, gosh, God*, епітети та прикметники з яскраво вираженою позитивною конотацією (*beautiful, divine, delightful, excellent, marvelous, nice, remarkable, sweet, kind, tremendous, wonderful*), лексичні інтенсифікатори: *absolutely, awfully, exactly, really, simply, totally, highly, perfectly, pretty, quite, so, such, too, very*; з-поміж образно-виражальних засобів досить часто застосовуються порівняння та метафори.

Найчастіше в процесі перекладу представлені лексико-граматичні, синтаксичні трансформації, метафоричні та фразеологічні заміни, модуляції, розширення та синонімічні компенсації різних типів з огляду на культурну асиметрію оригіналу та перекладу.

У цільовій мові можуть відбуватися і такі перетворення, як парцеляції, перестановки, зміна модальності висловлювання, трансформація ідіом, введення розгорнутих епітетів. Досить часто для передачі суб'єктивно-емоційних переживань застосовуються національномовні ресурси, зокрема димінутиви, в різних за частиномовною належністю слів, найчастіше іменників та прикметників.

Література:

1. Бацевич Ф.С. Вступ до лінгвістичної прагматики : підручник. Київ : Академія, 2011. 304 с.
2. Бігунова Н.О. Позитивна оцінка: від когнітивного судження до комунікативного висловлювання : монографія. Одеса : КП ОМД, 2017. 580 с.
3. Зубець Н.О. Прагматика компліментного акту мовлення. *Науковий вісник Харківського державного університету*. Харків, 2015. Вип. 22. С. 142–147.
4. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: у 2-х ч. Вінниця : Нова книга, 2001. Ч. II: Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. 302 с.
5. Кокойло Л.О. Проблема порівняльної оцінки в структурі компліментарних висловлювань (на матеріалі англ. мови). *Наукові записки* : збірник наукових статей НПУ ім. М.П. Драгоманова. Вип. 2. Київ, 1998. С. 199–204.
6. Колеснікова І.А. Комплімент і антикомплімент у міжкультурній комунікації (на матеріалі української, англійської та російської мов). *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ* : збірник матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ (15 берез. 2016 р.) / редкол.: І.А. Колеснікова. Київ : КНЕУ, 2016. С. 92–94. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/43282074.pdf>.
7. Корунець І.В. Вступ до перекладознавства. Вінниця : Нова книга, 2008. 512 с.
8. Кузенна Н. Мовний акт «комплімент» в сучасній комунікації. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Філологічні науки»*. 2010. Вип. 89(2). С. 21–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2010_89%282%29_7.
9. Литвин І.М. Перекладознавство : науковий посібник. Черкаси : Видавництво Ю.А. Чабаненко, 2013. 288 с.
10. Лобода В.А. Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2019. № 43. Том 4. С. 72–74.
11. Микитюк Ю.В. Комплімент як мовленнєвий акт (на матеріалі німецькомовних драматичних творів XVIII–XX ст.): дис. ... канд. філологічних наук : 10.02.04. М-во освіти і науки України, Львівський національний університет імені Івана Франка / наук. кер. Петрашук Н.Є. Львів, 2016. 231 с.
12. Міщенко В.Я. Комплімент в мовленнєвій поведінці представників англійської (британської та американської) культур : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. : 10.02.04 «Германські мови». Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2000. 18 с.
13. Міщенко Л.А. Посібник з художнього перекладу до курсу «Теорія і практика перекладу» / Л.А. Міщенко, О.М. Турченко. Вінниця : Нова книга, 2003. 176 с.
14. Павлик Н.В. Комунікативна та структурно-семантична організація фатичних мовленнєвих актів в англійській та українській мовах (на матеріалі драматичних творів) : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук : 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство». Київ : Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2017.
15. Павлик Н.В. Комплімент на етапі підтримки контакту зі співрозмовником (на матеріалі англійської та української мов). *Мова у світлі класичної спадщини та сучасних парадигм* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 10–11 березня 2017 р. Львів : ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2017. С. 25–28.
16. Фіцджеральд Ф.С. Великий Гетсбі / Переклад М. Пінчевського. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=1164> (дата звернення: 14.11.22).
17. Фіцджеральд Ф. Ніч Лагідна / Переклад М. Пінчевського. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=1166> (дата звернення: 24.11.22).
18. Шаховська І.І. Комунікативна тактика компліменту в художньому дискурсі: перекладацький аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія*. 2017. № 26. Т. 2. С. 122–124.
19. Fitzgerald F.S. The Great Gatsby. URL: <http://gutenberg.net.au/ebooks02/0200041h.htm> (дата звернення: 23.11.22).
20. Fitzgerald F.S. Tender Is the Night. URL: <http://gutenberg.net.au/ebooks03/0301261h.html> (дата звернення: 25.11.22).
21. Holmes J. Paying compliments: A sex preferential positive politeness strategy. *Journal of Pragmatics*. 1988. No. 12 (3). P. 445–465.
22. Manes J. Compliments: A mirror of cultural values. *Sociolinguistics and Language Acquisition* / Eds. N. Wolfson, E. Judd. Rowley, MA : Newbury House, 1983. P. 82–90.

References:

1. Batsevych, F.S. (2011). Vstup do lnhvistychnoyi prahmatyky: pidruchnyk [Introduction to linguistic pragmatics: a textbook]. Kyiv: Akademiya. 304 s. [in Ukrainian].
2. Bihunova, N.O. (2017). Pozytyvna otsinka: vid kohnityvnoho sudzhennya do komunikatyvnoho vyslovlyuvannya: monohrafiya [Positive evaluation: from cognitive judgment to communicative act: a monograph]. Odesa: KP OMD, 580 s. [in Ukrainian].
3. Zubets', N.O. (2015). Prahmatyka kompilmentnoho aktu movlennya [Pragmatics of the act of complimenting]. *Naukoviy visnyk Kharkivs'koho derzhavnoho universytetu – Bulletin of Kharkiv State University*. Kharkiv, Vyp. 22. S. 142–147 [in Ukrainian].

4. Karaban, V.I. (2001). Pereklad anhliys'koyi naukovoyi i tekhnichnoyi literatury [Translation of English scientific and technical literature]: u 2-kh ch. Vinnytsya: Nova knyha. CH. II: Leksychni, terminolohichni ta zhanrovostylistychni trudnoshchi [Lexical, terminological and genre-stylistic difficulties]. 302 s. [in Ukrainian].
5. Kōkoylo, L.O. (1998). Problema porivnyal'noyi otsinky v strukturi komplimentarnykh vyslovlyuvan' (na materialy anhl. movy) [The problem of comparative evaluation in the structure of complimentary statements (based on the English language)]. Naukovi zapysky: Zbirnyk naukovykh statey NPU im. M.P. Drahomanova – Scientific notes: a collection of scientific articles of Drahomanov NPU. Vyp. 2. Kyiv, S. 199–204. [in Ukrainian].
6. Kolesnikova, I.A. (2016). Kompliment i antykompliment u mizhkul'turniy komunikatsiyi (na materialy ukrayins'koyi, anhliys'koyi ta rosiys'koyi mov) [Compliment and anti-compliment in intercultural communication (based on Ukrainian, English and Russian)]. Stratehiyi mizhkul'turnoyi komunikatsiyi v movniy osviti suchasnoho VNZ – Strategies of intercultural communication in language education of a modern HEI: zb. materialiv Mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Kyiv (15 berez. 2016 r.) / redkol.: I.A. Kolesnikova. Kyiv: KNEU, S. 92–94. Retrieved from: <https://core.ac.uk/download/pdf/43282074.pdf> [in Ukrainian].
7. Korunets', I.V. (2006). Vstup do perekladoznavstva [Introduction to translation studies]. Vinnytsya: Nova knyha, 2008. 512 s. [in Ukrainian].
8. Kuzenna, N. (2010). Movnyy akt «kompliment» v suchasniy komunikatsiyi [The speech act “compliment” in modern communication]. Naukovi zapysky Kirovohrads'koho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Ser.: Filolohichni nauky – *Scientific notes of Volodymyr Vynnychenko Kirovohrad State Pedagogical University. Series: Philological Sciences*. Vyp. 89(2). S. 21–26. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2010_89%282%29_7 [in Ukrainian].
9. Lytvyn, I.M. (2013). Perekladoznavstvo: naukoviy posibnyk [Translation studies: a textbook]. Cherkasy: Vydavnytstvo Yu. A. Chabanenko, 288 s. [in Ukrainian].
10. Loboda, V.A. (2019). Perekladats'ki transformatsiyi: definityvnyy kharakter ta problema klasyfikatsiyi [Translation transformations: definitive character and the problem of classification]. Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiya – *Scientific herald of International Humanitarian University. Series: Philology*. № 43. Tom 4. S. 72–74 [in Ukrainian].
11. Mykytyuk, Yu.V. (2016). Kompliment yak movlennyevyi akt (na materialy nimets'komovnykh dramatychnykh tvoriv XVIII–XX st.) [Compliment as a speech act (based on German-language dramatic works of the XVIII–XX centuries)]: dys. ... kand. filolohichnykh nauk: 10.02.04. M-vo osvity i nauky Ukrayiny, L'viv's'kyy natsional'nyy universytet imeni Ivana Franka / nauk. ker. Petrashchuk N.Ye. L'viv, 231 s. [in Ukrainian].
12. Mishchenko, V.Ya. (2000). Kompliment v movlennyeviy povedintsi predstavnykiv anhlomovnykh (brytans'koyi ta amerykans'koyi) kul'tur [Compliment in the speech behavior of representatives of English-speaking (British and American) cultures]: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. filol. nauk: spets. 10.02.04 «Hermans'ki movy». Kharkiv: KHNU im. V.N. Karazina, 18 s. [in Ukrainian].
13. Mishchenko, L.A. (2003). Posibnyk z khudozhn'oho perekladu do kursu «Teoriya i praktyka perekladu» [A guide to literary translation for “Translation Theory and Practice”] / L.A. Mishchenko, O.M. Turchenko. Vinnytsya: Nova knyha, 176 s. [in Ukrainian].
14. Pavlyk, N.V. (2017). Komunikatyvna ta strukturno-semantychna orhanizatsiya fatchnykh movlennyevykh aktiv v anhliys'kiy ta ukrayins'kiy movakh (na materialy dramatychnykh tvoriv) [Communicative and structural-semantic organization of phatic speech acts in English and Ukrainian (based on dramatic works)]: dysertatsiya na zdobuttya naukovoho stupenya kandydata filolohichnykh nauk: 10.02.17 “Porivnyal'no-istorychne i typolohichne movoznavstvo”. Kyiv: Natsional'nyy pedahohichnyy universytet imeni M.P. Drahomanova [in Ukrainian].
15. Pavlyk, N.V. (2017). Kompliment na etapi pidtrymky kontaktu zi spivromovnykom (na materialy anhliys'koyi ta ukrayins'koyi mov) [A compliment at the stage of maintaining contact with the interlocutor (based on English and Ukrainian)]. Mova u svitli klasychnoyi spadshchyny ta suchasnykh paradyhm –Language in the light of classical heritage and modern paradigms: Materialy mizhnarodnoyi nauково-praktychnoyi konferentsiyi, m. L'viv, 10–11 bereznya 2017 r. L'viv: HO “Naukova filolohichna orhanizatsiya «LOHOS»”. S. 25–28 [in Ukrainian].
16. Fitzgerald F.S. Velykyy Hetsbi [The Great Gatsby] / Pereklad M. Pinchevs'koho. Retrieved from: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=1164> (data zvernennya: 14.11.22) [in Ukrainian].
17. Fitzgerald F.S. Nich Lahidna [Tender Is the Night] / Pereklad M. Pinchevs'koho. Retrieved from: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=1166> (data zvernennya: 24.11.22) [in Ukrainian].
18. Shakhnovs'ka, I.I. (2017). Komunikatyvna taktyka komplimentu v khudozhn'omu dyskursi: perekladats'kyy aspekt [Communicative tactics of compliment in literary discourse: the translation aspect]. Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Filolohiya – *Scientific herald of International Humanitarian University. Series: Philology*. № 26. T. 2. S. 122–124 [in English].
19. Fitzgerald F.S. Velykyy Hetsbi. Retrieved from: <http://gutenberg.net.au/ebooks02/0200041h.htm> 1 (data zvernennya: 23.11.22) [in English].
20. Fitzgerald F.S. Tender Is the Night. Retrieved from: <http://gutenberg.net.au/ebooks03/0301261h.html> (data zvernennya: 25.11.22) [in English].
21. Kholms, Dzh. (1989). Paying compliments: A sex preferential positive politeness strategy. *Journal of Pragmatics*. 1988. No. 12 (3). P. 445–465 [in English].
22. Manes, Dzh. (1983). Compliments: A mirror of cultural values. *Sociolinguistics and Language Acquisition* / Eds. N. Wolfson, E. Judd. Rowley, MA: Newbury House, 1983. P. 82–90 [in English].

UDC 811.111'37:81'367.623:81'271
DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2024.1.10>

SEMANTICS OF ENGLISH ADJECTIVE *UNHAPPY* IN LANGUAGE AND SPEECH

Fabian Myroslava Petrivna,
Doctor of Philology, Professor,
Professor at the Department of English Philology
Uzhhorod National University
ORCID ID: 0000-0002-3351-1275
Scopus Author ID: 57219473172
Web of Science Researcher ID: AAQ- 9623-2021

The article clarifies both semantic characteristics and semantic specificity of the adjective “unhappy” in contemporary English language and speech. Much attention is paid to theoretical aspect of close relationship between language and culture study, which gives possibilities to deeper research and reveal the mentality, traditions, ways of life and everyday activities of the language bearers. The study focuses on interdependence between language means of expressing the quality of being unhappy and their usage in speech. The importance of semantic analysis of the lexis in question, which occupies a significant place in the vocabulary of contemporary English, is highlighted. The very complex approach to the language phenomenon study and its culturological description made it possible not only to characterize lexical semantic properties of the group of adjectives meaning “unhappy” and its synonyms, but also to depict their system and structural organization, as well as usage peculiarities in everyday speech of the British. Reference to the context and its specificity in the process of semantic analysis of adjectives have been summarized, giving possibility for treating the word group under study as a fragment of the lexical system of contemporary English, which possesses pure linguistic as well as national specific properties. The use of adjectives in the speech of the British reveals their socially significant role in the society, where the notions of good and evil, happiness and unhappiness, love and hate acquire various shades of meaning, and rather often may lead to both motivated and unmotivated consequences of different types. Contextual usage of the language units in question describes their semantic variety, capability of combining with other words, establishing separate groups of lexis in their close relationship, entering other lexical semantic groups on the basis of connections of various types within the open system of a definite structure represented as a vocabulary of contemporary English.

Key words: contemporary English, culture, semantics, lexical semantic group, vocabulary, adjective, context.

Фабіан Мирослава. Семантика англійського прикметника НЕЩАСЛИВИЙ(А) в мові та мовленні

У статті з'ясовано семантичні характеристики й особливості семантики прикметника нещасливий/нещаслива у сучасних англійській мові та мовленні. Значна увага відводиться теоретичному аспекту дослідження тісного взаємозв'язку між мовою та культурою, завдяки чому з'являється можливість глибшого вивчення й розкриття менталітету, традицій, способу життя й повсякденної діяльності мовних носіїв. Виділено взаємозалежність мовних засобів вираження поняття «нещасливий/нещаслива» та їхнього мовленнєвого прояву. Розглянуто важливість застосування семантичного аналізу досліджуваної лексики, яка посідає чільне місце у системі вокабуляра сучасної англійської мови. Саме комплексний підхід до вивчення мовних явищ та їхнього культурологічного відображення дозволив не лише охарактеризувати лексико-семантичні властивості групи прикметника на позначення поняття «нещасливий/нещаслива» та його синонімів, але й описати їхню системно-структурну організацію та особливості застосування у повсякденному мовленні англійців. Узагальнено необхідність звернення до контексту та його специфіки в процесі аналізу семантики прикметників, що дало можливість тлумачити досліджувану групу слів як фрагмент лексичної системи сучасної англійської мови, якому притаманні власне мовні та національно-специфічні властивості. Вживання прикметників у мовленні англійців розкриває і їхню соціально вагомую роль у суспільстві, де поняття добра і зла, щастя і нещастя, кохання й ненависті набувають різноманітних відтінків значень і часто можуть призводити до різного роду вмотивованих та невмотивованих наслідків. Контекстуальне використання досліджуваних мовних одиниць розкриває їхню різноманітну семантику, здатність уживатися

з іншими словами, утворювати окремі групи лексики в їхньому тісному взаємозв'язку, поєднуватися різними типами відношень з іншими лексико-семантичними групами в межах відкритої системи з чіткою структурою, якою постає вокабуляр сучасної англійської мови.

Ключові слова: сучасна англійська мова, культура, семантика, лексико-семантична група, вокабуляр, прикметник, контекст.

Introduction. Language is much more than the external expression and communication of internal thoughts formulated independently of their verbalization. Together with culture, they constitute a special unity, a complex multidimensional system whose segments constantly interact with each other. Both the meanings of the words and culture unite collective, nationally-biased beliefs and individual experience gained in socio-cultural environment. The common features of language and culture lie in the fact that culture as well as language is a form of consciousness that reflects a person's worldview, the real world surrounding a human being, his/her living conditions, and also people's national character, lifestyle, traditions, customs, system of values preserved in certain images and knowledge verbalized by language.

Contemporary English is considered as a universal form of the primary conceptualization of the world and the rationalization of human experience, the expresser and keeper of the unconscious spontaneous knowledge of the world, the historical memory of socially significant events in human life; it is a mirror of culture, which reflects the aspects of past cultures, intuitions and categories of worldviews.

The notion of *unhappiness* occupies a significant place in the system of national-cultural values of native speakers of English. Addressing the means of designation of "unhappiness", namely, the adjective *unhappy* in English, which has not yet been the subject of linguocultural scientific research, reflects the relationship between language and culture, contributes to a deeper understanding of the cultural specificity of lexical units and their functioning in language and speech.

Materials and methods. From the standpoint of linguocultural approach, the adjective *unhappy* is considered as a language unit denoting personal interpretation of social and cultural felicitic assessment, i.e., a special kind of negative emotional-rational teleological evaluation, which in the case of coincidence of subject and object is actualized as the subject's experience of a negative emotional

state. Semantics of the adjective *unhappy* and its synonyms in modern English has a clearly anthropocentric character, i.e. regarding human existence as the most important and central fact in the world. Their specific semantic features are best represented in their functioning both in the English language and speech. The data of explanatory English dictionaries and thesauri serve as the material for the research. Semantic peculiarities of the lexical units are studied on the material of the novels by contemporary English writers.

The study of any language notion is impossible without the reference to the etymology of the lexeme representing it. The etymological reconstruction allows revealing the original figurative world model. The data of etymological and historical dictionaries help discover the history of the development of the meaning in words representing the notion, allow outlining the possible directions for its further semantic variation. The etymology uncovers numerous associative connections fixed in the minds of people. It is associated with mythology, because it reflects people's ideas, customs, and beliefs.

Comparison of the data of etymological and lexicographical analysis allows to consider and trace the dynamics of the lexeme *unhappy* development, which is the key to understanding its current status.

Discussion. The etymological analysis has shown that the adjective *unhappy* appeared in the thirteenth century in the meaning "causing misfortune or trouble (to oneself or others)" derived from the prefix *un-* "not" and the adjective *happy*. The meaning "unfortunate, unlucky" is recorded from late 14th century, the sense of "miserable, wretched" is recorded from late 14th century (originally via misfortune or mishap). Since the adjective *unhappy* originates from the lexeme *happy* we consider it reasonable to consider the origins of this adjective [4]. The mythological thinking of people of that time, their belief in the fact that everything is well-granted to man by higher forces, makes determination of their own happiness as a good destiny, and misfortune as a blow to destiny. This

meaning was reflected in the content plane of the lexeme *happiness*, when in 1520 it was fixed with the meaning “good fortune”. Initially, this meaning was the only one that fully reflected the attitudes of people of that time, focused on the faith in the fate. The second meaning of “pleasant and contented mental state” appeared only in 1590. The meaning of the lexeme *unhappiness* – “mental misery” dates back to 1722.

The American Heritage Dictionary of the English Language defines *unhappy* as a polysemantic word with the following four meanings:

- 1) not happy or joyful; sad or sorrowful;
- 2) not satisfied; displeased or discontented;
- 3) not attended by or bringing good fortune; unlucky;
- 4) not suitable; inappropriate [1].

The Collins English Dictionary offers the following definition of it:

- 1) not joyful; sad or depressed;
- 2) unfortunate or wretched;
- 3) tactless or inappropriate;
- 4) *archaic* unfavourable [2].

The word *unhappy* is defined in the Random House Kernerman Webster’s College Dictionary as:

- 1) sad; miserable; wretched;
- 2) unfortunate; unlucky;
- 3) unfavourable; inauspicious;
- 4) infelicitous; unsuitable [5].

The contextual analysis of the adjective *unhappy* presented in the abovementioned dictionaries has revealed that the word *unhappy* is characterized by the presence of three lexical semantic variants, the components of which reveal the following features: unhappiness as a negative emotional state of a person, unhappiness as displeasure and dissatisfaction, for example:

*She’d had a very **unhappy** childhood [5].*

*They were **unhappy** about their hotel room [5].*

*We found ourselves in the **unhappy** situation of having had our bags, passports, and money stolen [5].*

Having analyzed the adjective *unhappy* in the context, we have singled out its additional semantic features: the feeling of unhappiness has a certain extent or scope (deeply unhappy); unhappiness is characterized by duration (long-term unhappiness); unhappiness is a human feeling (personally unhappy), marriage may be the reason for unhappiness (marital unhappiness), unhappiness is an overwhelming emotion (filled

with unhappiness), unhappiness is a feeling that may be shared, unhappiness may be manifested on somebody’s appearance (eyes gloomy with unhappiness), unhappiness is a feeling that affects a person physically, unhappiness is a feeling that a person may experience for oneself or for another person, unhappiness has a source or reason.

According to Longman Collocations Dictionary and Thesaurus [3, p. 1353– 1354], the adjective *unhappy* is actualized in the following word combinations:

unhappy + nouns: childhood, marriage, memories, time.

unhappy + verbs: be, feel, look, make sb.

*e.g. The data showed that chasing happiness can **make** people **unhappy** [10, p. 184].*

unhappy + adverbs: deeply, desperately, dreadfully, extremely, terribly, increasingly, clearly, obviously

*e.g. We made the ocean **unhappy**; we made people **very unhappy**, and we made them **unhealthy** [10, p. 82].*

unhappy + prepositions: about; at; with

*e.g. I’ve had the experience of **complimenting** her on her hair only to find that she’s **unhappy with** the way it looks, mad at her hairdresser, and by extension mad at anyone who notices it [9, p. 43].*

The research proves that the adjective *unhappy* is mostly used in collocations with:

– nouns (*unhappy* + n)

*e.g. And you might form the intuition that the **unhappy people** occupy a different structural location within the network [7, p. 120].*

*So, to invoke another metaphor, if you imagine social networks as a kind of vast fabric of humanity – I’m connected to you and you to her, on out endlessly into the distance – this fabric is actually like an old-fashioned American quilt, and it has patches on it: happy and **unhappy patches** [9, p. 38].*

*If you’re a woman writer from the Muslim world, like me, then you are expected to write the stories of Muslim women and, preferably, the **unhappy stories of unhappy Muslim women** [8, p. 129].*

– adverbs (*adv.* + *unhappy*)

*e.g. As far as writing about a boy who goes missing and his family, well, I’d been an **extremely unhappy** teen, and very much remember wishing I was outside my body, wanting to disappear [9, p. 62].*

– verbs (*v* + *unhappy*)

e.g. *I feel guilty and unhappy with myself, rather than thinking there's something wrong with the painting, I think there's something wrong with me* [8, p. 89].

These combinatory properties of the adjective *unhappy* allowed to define its semantic components, including a negative emotional state, occurring from adverse events or conditions caused by a failure, trouble, misfortune, etc.

Results. The meaning of the adjective *unhappy* can be described by means of meaningful (differential) semantic features and presented as a set of distinguishing, integral and potential semes. The componential analysis of lexical semantics allows to model the paradigm of meanings of a polysemantic word, as well as various but semantically close ones – synonyms, since the notion relates to more than one lexical unit. Synonyms of the adjective *unhappy* are represented by the following units which may be classified into four groups:

1) adjectives including the seme “sad”, united by the lexeme *sad* – affected by unhappiness or grief; sorrowful or mournful; expressive of or characterized by sorrow; causing sorrow; somber or dull; drab; deplorably bad; sorry; firm or steadfast [1].

Other lexemes belonging to this group include *cheerless* – dreary, gloomy, or pessimistic [1]; *disconsolate* – without consolation or solace; hopelessly unhappy; inconsolable; characterized by or causing dejection; cheerless; gloomy [1]; *sorrowful* – feeling sorrow; grieved; sad; expressing sorrow; mournful; causing sorrow; distressing [1]; *crestfallen* – dejected; discouraged; having a drooping crest or head [1]; *depressed* – sad and gloomy; downcast; suffering from depression; pressed down, or situated lower than the general surface; lowered in force, amount, etc.; undergoing economic hardship, esp. poverty and unemployment; flattened down; greater in width than in height [1]; *despondent* – feeling or showing profound hopelessness, dejection, discouragement, or gloom [1]; *miserable* – wretchedly unhappy or uncomfortable; contemptible; attended with or causing misery; manifesting misery; worthy of pity [1]; *sorry* – feeling regret, compunction, sympathy, pity, etc.; regrettable or deplorable; unfortunate; sorrowful; grieved; suggestive of grief; melancholy; wretched, poor, or useless [1]; *troubled* – characterized by or indicative of distress or affliction or danger or need [1];

e.g. *That was never the question. It's just that we couldn't figure out how to stop making each other desperately, shriekingly, soul-punishingly miserable* [8, p. 95].

You meet lots of apathetic people in this world, of course, but you also meet some people who seem to be able to gracefully accept the terms upon which the universe operates and who genuinely don't seem troubled by its paradoxes and injustices [8, p. 164].

Anyhow, it's hard to be depressed with Linda babbling beside me, trying to get me to buy a giant purple fur hat, and asking of the lousy dinner we ate one night, "Are these called Mrs. Paul's Veal Sticks?" [8, p. 113].

2) adjectives including the seme “unlucky”, united by the lexeme *unlucky* – (of a person) not lucky; lacking good fortune; ill-fated; (of an event or circumstance) inauspicious or characterized by misfortune; ominous [1].

Other lexemes belonging to this group include *unfortunate* – suffering from bad luck; hapless; unfavourable or inauspicious; regrettable or deplorable; lamentable; sad [1]; *doomed* – determined by tragic fate; marked by or promising bad fortune [1]; *cursed* – under a curse; damned; deserving a curse; hateful; abominable [1]; *wretched* – very unfortunate in condition or circumstances; pitiable; characterized by or attended with misery and sorrow; miserable; despicable, contemptible, or mean; pitiful or worthless; inferior [1]; *ill-omened* – doomed to be unlucky; ill-fated [1]; *ill-fated* – destined to an unhappy fate; bringing bad fortune [1]; *luckless* – unfortunate; hapless or ill-fated [1]; *afflicted* – grievously affected especially by disease [1]; *hapless* – unlucky; luckless; unfortunate [1]; *tragic* – dreadful, calamitous, disastrous, or fatal; extremely mournful, melancholy, or pathetic; pertaining to or characteristic of tragedy [1].

I can choose how I'm going to regard unfortunate circumstances in my life –whether I will see them as curses or opportunities (and on the occasions when I can't rise to the most optimistic viewpoint, because I'm feeling too damn sorry for myself, I can choose to keep trying to change my outlook) [8, p. 191].

"The world is afflicted with death and decay, therefore the wise do not grieve, knowing the terms of the world," says an old Buddhist teaching [7, p. 186].

*Why should they make so much of a **doomed** difference?* [9, p. 67].

3) adjectives including the seme “displeased”, united by the lexeme *displeased* – not pleased; experiencing or manifesting displeasure [1].

Other lexemes belonging to this group are: *disgruntled* – feeling or expressing discontent or anger [1]; *dissatisfied* – discontented; showing dissatisfaction [1]; *disappointed* – discouraged by the failure of one’s hopes; inadequately appointed; ill-equipped [1]; *annoyed* – irritated or displeased [1]; *vexed* – irritated; annoyed; much discussed or disputed [1]; *angry* – feeling anger or strong resentment; expressing, caused by, or characterized by anger; wrathful; inflamed, as a sore; exhibiting characteristics associated with anger or danger [1]; *discontented* – dissatisfied; restlessly unhappy [1].

e.g. *I feel guilty taking up so much of his day, but he always seems **disappointed** when I leave at the end of the afternoon* [10, p. 261].

*I tried to thank her but she looked **annoyed** at my thanks, kind of swatted me away the way she swats away the rooster who always tries to stand on her outdoor kitchen table when she’s preparing lunch* [9, p. 264].

*Giulio and Maria have a beautiful apartment, the most impressive feature of which is, to my mind, the wall that Maria once covered with **angry** curses against Giulio (scrawled in thick black magic marker) because they were having an argument and “he yells louder than me” and she wanted to get a word in edgewise* [8, p. 171].

4) adjectives including the seme “inappropriate”, united by the lexeme *inappropriate* – not appropriate; not proper or suitable [1].

To this group belong: *untactful* – lacking or showing a lack of what is fitting and considerate in dealing with others [1]; *malapropos* – of an inappropriate or misapplied nature or kind [1]; *infelicitous* – not felicitous; unfortunate; inappropriate or unsuitable [1]; *injudicious* – lacking or showing a lack of judgment or discretion; unwise [1].

*He didn’t know if it was **inappropriate** to ask the question, but he took a chance* [8, p. 97].

*Perhaps that meant that the Faqzers, not the government, owned everything, but he surmised that it would be **untactful** to ask too many questions of this nature all at once* [9, p. 48].

The singled out synonymic sets made it possible to discover the distinctive features of being *unhappy* because of: 1) a difficult,

often unexpected event, disaster; 2) a mental experience, suffering, discomfort; 3) a variety of adverse events or lack of desirable things.

To consider the linguocultural specificity of using the adjective *unhappy*, its contextual analysis in the speech of the British has been carried out, paying attention at the same time to its co-occurrence with the lexemes naming other basic notions of culture. Thus, *unhappy* is most often used together with the words denoting:

1) people and their description: *people, person, man, woman, children, customer, fan*, for example:

*The shop wasn’t the only thing I inherited from that secretive, obsessive and **unhappy man*** [7, p. 119].

*Onnen took all three of them, because wet **unhappy children** had a tendency to quarrel when unminded* [10, p. 128].

2) human appearance and mental state: *face, eyes, frown, looks, thoughts, idea, consciousness*, for example:

*Snow watched several **unhappy thoughts** bouncing around her mother’s face, and she wished she could disappear* [9, p. 38].

*Telling her failures, to the mirror of that **unhappy face**, was miserable* [7, p. 123].

3) concrete and abstract notions: *house, letter, marriage, childhood, life, fate, ending, years, days, fact*, for example:

*His wife was keening, wringing her hands, and cursing her **unhappy fate*** [10, p. 90].

*I suppose I was the living reminder of the bad blood that existed between my parents and the **unhappy life** they had previously shared* [8, p. 56].

The connection of unhappiness with negative emotions and feelings is manifested in the use of *unhappy* with the lexical units verbalizing the notions of horror, loneliness, anger, despair, etc., for example:

– HORROR: *And some people need to be **unhappy** and regard with **horror** the idea that their dream might come true* [9, p. 56].

– LONELY: *Who could be either **lonely** or **unhappy** with the crime of society jostling for his attention, for one word from those sculpted lips?* [9, p. 54].

– ANGER: *Being **angry** made him **unhappy**. And that made me **unhappy** too. **Anger** was like smoke with a bad smell in his head* [10, p. 23].

– FRUSTRATION: *Today’s school fell under the category **safety**, but you could never be safe*

enough for her mother, who'd been the first in her family to graduate from college and, as a result, considered herself *unhappy* and *frustrated* at a higher level than her relatives [7, p. 43].

– DESPERATE: *How dare they take advantage of desperate, unhappy people like* [7, p. 45].

Semantic definitions of the adjective *unhappy* and its synonyms enable determining their specific features, consisting of the following constituent elements: 1) a negative emotional state; 2) the state of being unhappy arises from adverse events or conditions; 3) the state of being unhappy is caused by a failure, grief, misfortune, ill luck; 4) the state of being unhappy results in displeasure, dissatisfaction, discomfort, despair and gloom; 5) the invariant of the synonymic series to the lexeme *unhappy* is an event: it emphasizes its unexpectedness, tragedy; 6) the general invariant of the meaning of the synonymic series to the lexeme *unhappy* is the embodiment of the absolute force of fate – the source of unhappy events in human life. The lexeme *unhappy* bears a semantic load – emotional experience.

The property of being *unhappy* is characterized by the lack of harmony, prosperity, determined by relative constancy, an unpleasant emotional state which in intensity may range from restrained manifestation of feelings to grief. The sequence of unpleasant states can vary: from displeasure to unhappiness as the most intense and extensive state.

Thus, the linguocultural peculiarity of actualizing the notion *unhappy* in speech is that the lexemes verbalizing it are in close connection with such notions as grief, sadness, disappointment which are key notions for modern society. The lexeme *unhappy* is contextually

located in close proximity to lexemes denoting a range of negative emotions: horror, anger, despair, loneliness, and so on, actualizing this notion in the English language and culture.

Lexical semantic variants of *unhappy* denote the differences in understanding of happiness – unhappiness by the English linguistic personality. Happiness can be understood as easy, undeserved. Happiness is a bliss that brings this feeling closer to the sphere of “high”, and therefore hardly achievable. The presence of two opposing points of view on happiness does not exclude the value and the exceptional importance of it for a person. Unhappiness is perceived as something bitter, serious, difficult; it is more than just a failure. The definition analysis of the adjective *unhappy* allows to determine the semantic component of the linguocultural notion “unhappiness” in English.

The synonymic set enables revealing the distinct features of the property of being *unhappy*: unhappiness is a difficult, often unexpected event, disaster; synonyms define unhappiness as an emotional experience, suffering, discomfort; the cause of misfortune is a variety of adverse events or lack of the desirable things.

The contextual analysis of the adjective *unhappy* shows that it is used in the same contexts together with lexical units denoting a range of negative emotions: horror, anger, despair, loneliness, etc., actualizing its conceptualization in English speech consciousness.

The prospects of the further research may aim at the analysis of the noun *unhappiness* in different types of English national discourses, primarily American and British, as well as the study of gender specific associative links of the notion under study and its cross-cultural studies implementation.

Literature:

1. American Heritage Dictionary of the English Language. URL: <https://www.ahdictionary.com/>.
2. Collins English Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/>.
3. Longman Collocations Dictionary and Thesaurus. England : Pearson Education Limited, 2013. 1463 p.
4. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/>.
5. Random House Kernerman Webster's College Dictionary. URL: <https://www.thefreedictionary.com/>.
6. The Free Thesaurus. URL: <http://freethesaurus.net>.

Sources:

1. Cash D. I Gave You My Heart But You Sold It Online. New York : Avon A, 2007. 352 p.
2. Castillo L. Pray for Silence. New York : Minotaur Books, 2010. 320 p.
3. Chaikin L.L. Written on Silk. New York: Zondervan, 2007. 352 p.
4. Phillips Susan Elizabeth. What I did for love. New York : William Morrow, 2009. 460 p.

THE PECULIARITIES OF USING MARITIME SLANG IN PROFESSIONAL ENGLISH

Yablonska Tetiana Mykolaivna,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Professor at the Department of Philology

Odesa National Maritime University

ORCID ID: 0000-0002-6801-8704

Researcher ID: I-532402018

The article deals with the relevance of the use of maritime slang in professional English. First, it is tightly connected with the geographical location of Great Britain. Secondly, the rapid development of the maritime industry of the country contributed to the development of the relevant area of language, namely maritime slang. Thirdly, due to the intensive development of the English seafarers' professional language the above-mentioned slang has taken a strong place in everyday life.

The article defines the peculiarities of using maritime slang in professional English. To achieve the set goal, the following methods of teaching were applied: descriptive (for a general description of slang in English); contextual-interpretive (to identify the original meaning of maritime slang), as well as a method of creating a problem situation with the help of maritime slang in English. The author determines the place and the essence of the notion "slang" in English, identifies the original meaning of maritime slang, considers the thematic classification of maritime slang in English.

It has been proved that slang is often used among particular groups of people. Most of them want to be picturesque, arresting and, of course, different from others. In this case it concerns maritime English speech for many reasons. Seafarers have always liked making their speech more colourful on account of constant danger to life and hard work on board a ship. It is also possible to say with great confidence that seafarers can't imagine their life without jokes because humour on a long voyage is considered to be a prerequisite for the survival of the entire crew. It is also necessary to add that maritime English have long ago become an integral part of everyday life. In turn, such aspects as means of avoiding gross mistakes during the translation of maritime slang will be the perspective of our further research.

Key words: seafarers, professional English, maritime English slang, maritime jargon, maritime industry.

Яблонська Тетяна. Особливості використання морського сленгу у професійній англійській мові

У статті обґрунтовано актуальність використання морського сленгу у професійній англійській мові. По-перше, це тісно пов'язано з географічним положенням Великої Британії. По-друге, бурхливий розвиток морської галузі країни сприяв розвитку відповідного напрямку мови, а саме морського сленгу. По-третє, завдяки інтенсивному розвитку професійної мови англійських мореплавців вищезазначений сленг зайняв міцну позицію в повсякденному житті.

У статті визначено особливості використання морського сленгу в професійній англійській мові. Для досягнення поставленої мети було використано такі методи дослідження, як: описовий (для загальної характеристики сленгу в англійській мові); контекстно-інтерпретаційний (для виявлення початкового значення морського сленгу), а також метод створення проблемної ситуації за допомогою морського сленгу в англійській мові. Автор визначає місце та сутність поняття «сленг» в англійській мові, виявляє первісне значення морського сленгу, розглядає тематичну класифікацію морського сленгу в англійській мові.

Доведено, що сленг часто використовується серед певних груп людей. Більшість з них хочуть бути мальовничими, привабливими і, звісно, не схожими на інших. В такому випадку це стосується морської англійської мови з багатьох причин. Через постійну небезпеку для життя і важку роботу на кораблі морякам завжди подобалося робити своє мовлення більш яскравим. Також можна з упевненістю сказати, що моряки не уявляють свого життя без жартів, адже гумор у далекій подорожі вважається обов'язковою умовою виживання всього екіпажу. Варто додати, що морська англійська мова вже давно стала невід'ємною частиною повсякденного життя сучасної людини. Своєю чергою саме такі аспекти, як засоби уникнення грубих помилок під час перекладу морського сленгу, і будуть перспективою наших подальших досліджень.

Ключові слова: моряки, професійна англійська мова, морський англійський сленг, морський жаргон, морська галузь.

Introduction. Great Britain is an island country. For this reason, the life of the residents of this country has always been closely connected with the sea. The economic development of the country, trade, colonial campaigns, strengthening relations with states, the discovery and development of new lands required Great Britain to have a powerful and modern fleet. Great Britain has always been one of the great maritime powers. Rapid development of the maritime industry entailed the development of the relevant area of language. The professional language of English seafarers developed intensively and this is what led to the emergence of maritime slang.

Seafarers have always been famous for peppering their speech with colourful slang expressions. This is probably explained by the fact that service in the navy is associated with constant danger to life and hard work. That's why seafarers can't imagine their life without jokes because humour on a long voyage is considered to be a prerequisite for the survival of the entire crew. Maritime slang in English has evolved over time into established everyday expressions. Almost everyone uses maritime slang, since many words and phrases from the speech of seafarers have long ago become the integral part of everyday life. We can often observe the opposite phenomenon. Some words and expressions take root among seafarers and acquire a completely different meaning, turning into maritime jargon. The study of maritime slang and understanding the influence of the surrounding world on certain areas of a seafarer's life is facilitated by the thematic classification of maritime slang.

The use of maritime slang has long gone beyond ships and seaports. Now maritime slang is used in all areas of life, as many phrases have firmly penetrated everyday life. Maritime slang is divided into slang of the navy, passenger fleet, trade, fishing and some others. In general, maritime slang can be classified as a professional language, but some of its lexical units denote completely abstract concepts.

For example, the expression "to run the gauntlet" several centuries ago meant corporal punishment, when the offender walked through the gauntlet, receiving blows on the back. Today the given expression has penetrated into everyday life and it means to be subject to harsh criticism. The phrase "copper bottomed"

was explained as "copper bottom". It appeared in those days when ships still had a wooden hull and its underwater part was sheathed with copper plates to protect against holes and shell growth. However, over time, this expression began to be used for everything that inspires trust and confidence. The expression "everything but the captain's night shirt/gown" also appeared also during the time of the sailing fleet. This expression denotes a ship sailing under all possible sails. We can often observe the opposite phenomenon. Some words and expressions from ordinary everyday life turn into maritime slang, acquiring a different meaning. For example, the well-known word "babysitter" is explained as "nanny", but in naval slang it refers to a cover destroyer, which is part of an aircraft carrier strike group and is directly involved in covering the aircraft carrier. When working with maritime slang, an interpreter will often have to deal with unusual expressions, that have no analogues in everyday life. So, analysis of maritime slang and the peculiarities of its use in professional English will be the main aspect of our research.

The purpose and the tasks of the research.

Due to the stated above, the purpose of this research is important and relevant. It is connected with the determination of the main features of the translation of maritime slang in its context. To achieve this goal, it is necessary to accomplish several tasks of the research:

- 1) to determine the place and the essence of slang in English;
- 2) to identify the original meaning of maritime slang;
- 3) to consider the thematic classification of maritime slang in English.

Materials and methods. Such teaching methods as descriptive (for a general description of slang in English); contextual-interpretive (to identify the original meaning of maritime slang), as well as a method of creating a problem situation with the help of maritime slang in English.

Discussion. As it is known, much have been written on the subject of slang that is contradictory and at the same time very interesting for both students and their lecturers.

Slang is a very important language that includes new and sometimes not polite words and meanings. It is often used among particular groups of people, and is usually not used in serious speech or writing.

The Oxford English Dictionary defines slang as “language of a highly colloquial style, considered as below the level of standard educated speech, and consisting either of new words or of current words employed in some special sense” [1].

The famous English writer G.K. Chesterton gives another definition of slang: “The one stream of poetry which in constantly flowing is slang. Every day some nameless poet weaves fairy tracery of popular language... All slang is metaphor, and all metaphor is poetry” [2, p. 105].

As to the author’s words that “all slang is metaphor”, is true observation, though the second part of the statement “all metaphor is poetry” is difficult to accept especially if we consider the following examples: mug (for face), saucers, blinkers (for eyes), trap (for mouth, e.g. Keep your trap shut), dogs (for feet), to leg (to walk).

Slang lexical units necessarily contain all types of connotations: the emotional component is most often contemptuous, ironic and, consequently, evaluative. Slang words and expressions always have synonyms in the literary language and, thus, are, as it were, second names for objects, more expressive than ordinary ones, for some reason evoking an emotional attitude. Their expressiveness relies on surprise, imagery, wit, and sometimes funny distortion. The expressive colouring of slang words, which in speech reflect various negative phenomena inherent in reality, is especially striking [3, p. 120].

Some examples of British and American slang witness about it. Their meaning also depends upon the definite context [4].

British Slang:

knackered – exhausted, tired – виснажений, втомлений;

codswallop – nonsense – безглуздя, нісенітниця;

a damp squib – disappointment, failure, fiasco – розчарування, поразка, фіаско;

to do one’s nut – to lose temper, to give way to anger (rage, wrath) – втрачати терпіння, давати волю гніву (люті).

American Slang:

awesome – fantastic, incredible – фантастичний, неймовірний;

to be jonesing to do smth – to look forward to, to desire smth – очікувати, бажати чогось (з нетерпінням);

to chill out – to relax – відпочивати, розслабитися;

a creep – unpleasant, strange, eccentric wierdo, erratic, oddfish – неприємний, дивний, ексцентричний, дивак, непостійний.

All these meanings are certainly based on metaphor, yet they strike one as singularly unpoetical.

Metaphor is an expression which means or describes one thing or idea using words usually used of something else with very similar qualities (in sunshine of her smile) without using the words *as* or *like*.

People use slang for a number of reasons. At first they want to be picturesque, arresting and, secondly, different from others. These are the reasons for using slang as explained by modern linguists. The circle of users of slang is more narrow than that of colloquialisms. Colloquial words can be used in literary speech. As for slang, it is mainly used by the young and uneducated. Yet, slang’s colourful and humorous quality makes it catching, so that a considerable part of slang may become accepted by nearly all the groups of speakers. American youth likes using likes emotionally-coloured and even ironic words in their speech [5, p.100].

E.g. hot – attractive – привабливий;

Break a leg – Good Luck – Хай щастить;

cheesy – cheap or tacky – дешевий.

Regarding the maritime field of training and understanding the influence of the surrounding world on certain areas of a seafarer’s life, the development of these factors is facilitated by the thematic classification of maritime slang. Maritime slang can be subdivided into appropriate thematic groups and subgroups [6].

Let’s consider some of them.

I. Interpersonal relationships:

a) the first subgroup is connected with everyday relationships and interactions between seafarers.

– to fall aboard – in everyday life this expression means to get into a quarrel with someone, to get into a fight, to quarrel. In the navy, this expression meant to board (boarding);

– learn/know the ropes – an expression that in everyday life means to master skills; know how to do a particular job. This expression appeared during the sailing fleet, because sailors needed to know the location and use of each rope (gear) for raising and lowering sails;

– shark bait – man fallen overboard;

– carried away to be overly absorbed in enthusiasm or excitement. Do something to an excessive or extreme degree. We all know how dangerous it is to get carried away in a given situation. This involves losing control of one's actions or becoming overly aroused. In modern usage, the phrase is also used in a negative sense as a warning after success or achievement. Sailors used this phrase to describe something on board a ship that was broken (usually yards, masts or ropes. For example: "A gust of wind, while we were off the Azores, carried away our top-masts and our sails, tearing the latter in shreds as if they had been sheets of paper".

– he would tap the admiral – "he would drink at the admiral's", he would only have a drink, for the sake of a drink he is ready to do anything. The expression is believed to have originated in 1805 after the Battle of Trafalgar. Admiral Horatio Nelson was mortally wounded and placed in a barrel of rum to be buried in London. After arriving in London it turned out that the barrel almost empty, which gave reason to think that the team secretly drank alcohol from there.

b) the second subgroup is connected with relationships between seafarers, depending on rank and position:

– dad – "master"/«captain", commander of the ship;

– Above the salt – naval rank above sailor;

– to get aft (to get to the stern) – to become an officer, to receive a command position (previously, officers lived in the stern of the ship, where sailors were not allowed to enter);

– Officer's country means the area of the ship where officers live. As a rule, sailors were forbidden to be there unless they were on duty or carrying out a specific assignment;

– skipper – ship captain, skipper. The term "skipper" is still used to describe the captain of certain types of vessels, particularly fishing boats and other private or commercial vessels. Nowadays, the word "skipper" is synonymous with the captain of a sports football team. The informality of the term has led to its widespread use among those who do not have naval or professional maritime training. The word comes from the Dutch word for ship *schip*. Hence *schipper* was used to refer to those who command a ship and became anglicized as *scipper*.

II. Seafarers' activities:

a) the subgroup is related to the seafarers' daily activities and life:

– all hands ahoy – all hands on deck;

– quick burn – short smoke break;

– quiet burn – long smoke break;

b) the subgroup is related to dismissal and free time:

– full cargo aboard – "with a full load on board". In colloquial language it is used in relation to an extremely drunk person;

– to drink till all is blue – get drunk as hell/get fucking drunk.

III. The seafarer and the world around him:

a) the subgroup connected with food:

– cake and wine – bread and water (prisoner's ration);

– chow – food, grub;

– hammy cheesy eggy topsides – ham-cheese-egg deck (sandwich);

– cockroach – a shot of gin;

– cat beer – milk;

– Chinese wedding cake – rice pudding;

– dark and dirty – whiskey with cola;

– galley – dining room for lower ranks;

– wet – drinking;

b) the subgroup connected with clothes, uniform and outfit:

– fatigue dress – work clothes, robe;

– square mainsail coat – officer's frock coat;

– blazer – officer's frock coat, uniform;

– everything but the captain's night shirt – "everything except the captain's nightgown" – a ship on which all possible sails are set;

c) the subgroup related to state of health and parts of the human body:

– sea puss – a face wrinkled by sea winds;

– digits – fingers;

– under the weather – to be sick, to feel unwell. In the navy this expression can be used to describe seasickness;

– afterbody – "the stern part of the ship/aft part of the ship" – part of the human body from the navel to the heels.

Sometimes it happens that the lexical units of slang reflect the feeling of solidarity inherent in members of a group or even a hostile, mocking attitude towards outsiders. In this case, it is worth mentioning such a point as the relationship between the surface and submarine fleets. In the Royal Navy submariners are considered to be a special, even elite caste. Their slang is strikingly different from the slang of ship sailors. Let's pay

attention to the word “boat”. When submariners talk about her, they mean “submarine”. They don’t talk about her in a classical sense. The submariners’ attitude towards the surface fleet is somewhat dismissive. They call “boat”, “targets”.

The same applies to the word “awash” which is explained as “it is flush with the surface of the water”. This expression for the surface fleet means the most extreme situation when the upper deck of the ship is flush with the water. That is, the ship essentially drowning. For the submarine fleet, this expression is harmless and even familiar, not causing feelings of anxiety or concern. If we take into consideration the expression “chicken of the sea” or “sea chicken” we’ll see that it stands for a nuclear submarine, a member of the crew of a nuclear submarine.

Here are some examples of exercises related to the use of maritime slang in the appropriate context. All these assignments allow future specialists to immerse into the essence of maritime slang expressions and help them develop skills of using them in not only in the appropriate context but also in everyday speech if future seafarers really want to enlarge and enrich their vocabulary in order to be successful in their carrier [7].

Exercise I. Read, translate the given expressions, tell in what situation would you use them and learn them by heart.

(to break the ice, in deep water, keep abreast of)

Exercise II. Translate the given expressions from English into Ukrainian. Explain their meaning and use them in your own situation.

Keelhaul, at loggerheads, old man, duty beauty, batten down the hatches, whistle up the wind, flogging a dead horse.

Exercise III. Read the given phrases attentively and choose the correct explanation for each of them.

- 1) to get adrift
 - 2) old man
 - 3) keep abreast of
 - 4) cut and run
 - 5) carried away
- a) to escape potential danger, to weigh anchor quickly
- b) to get freedom, independence; to run away
- c) to keep up with the times, not to lag behind, to be on the level
- d) captain

e) to be overly engrossed in enthusiasm or excitement

Exercise V. Pay attention to the given slang expressions and explain why you used them in particular situation:

(pickle jar officer, high and dry, to be adrift).

Imagine that you are an experienced Chief Mate. You have made a stunning career and achieved great success in this field of activity. You train the crew and cadets on such aspects like safety, firefighting, search and rescue and various other contingencies. The majority of cadets turned out to be industrious, responsible and tried to develop their practical skills. But a few apprentices couldn’t demonstrate their practical skills in spite of that fact that they reassured everybody on board a ship that they could do everything. What advice do you give to newcomers who think that they know everything? Will you call them pickle jar officers and why? [8].

Do you agree that an expression “to be adrift” on the one hand can be used when we speak about a person who is perplexed by smth or smb, doesn’t know what to do in emergency situation and goes with the flow without trying to change anything. On the other hand, it is used when the vessel is enforced to do the same thing. Ground up your opinion.

Everybody knows that sometimes in maritime carrier occur unpleasant situations. The ship may run aground. So, we can use an expression “high and dry” in this case. Can we speak the same about such a specific category of people, which put their interlocutors in an awkward situation and embarrass them for no reason. Is it necessary to treat them with caution? Express your point of view.

Exercise VI. Work in pairs. Make out short dialogues on the given topics.

1. One member of the crew is in doldrums because of changeable climate in the Atlantic region and can’t overcome with his depressive mood.

2. A famous foreign ship will call at a port in the offing.

3. A conversation between a well-qualified and experienced seafarer and a Naval college cadet.

4. Ways to avoid problems on a ship in emergency situations.

5. Is it necessary for ships to be adrift in stormy conditions?

Exercise VII. Make your own situation with the given phrases.

High and dry, to break the ice, at loggerheads, keelhaul, carried away.

According to the examples of exercises we see that English maritime slang is quite extensive and affects all areas of a seafarer's life. In addition, using these examples of exercises, you can see that maritime slang is a special layer of professional vocabulary that has its own emotionally expressive connotation. In its turn use of slang urges students not only to memorize the active lexical material and to learn it by heart, but also to grasp the meaning of the expression in the process of translation, to use it in various contexts and then discuss it in groups. The study of slang will allow the future specialists in the maritime industry to increase their level of knowledge.

Results. As a result of the study the place and the essence of slang in English was determined. The original meaning of maritime slang was identified. The thematic classification of maritime slang in English was considered. Thus, we can confidently say that maritime slang has some distinct features and differs from slang in the traditional sense. In modern English, many slang expressions are used that have maritime

origins, and many people are not even aware of it. The study maritime slang can help a future specialist in this field of activity in the development of non-standard thinking, since it is often necessary to use your own ingenuity and intelligence in order to translate certain slang expressions.

The specifics of seafarers' communication are determined by spontaneous and hazardous working conditions faced by representatives of this profession. The existence of maritime slang is explained by the fact that the individual feels the need to be in a closed social group limited to professional activities.

Summarizing all the above presented, English maritime slang is very extensive and reflects all aspects of the life and activities of seafarers along with a standardized statutory language. English maritime slang is formed in various ways and is subject to thematic classification. It is obvious that maritime slang has a pronounced emotional, evaluative and expressive connotation. This type of vocabulary has not yet been particularly studied, and therefore such an aspect as a way to avoid gross mistakes in the professional translation of maritime slang in this field of activity will be the prospect of our further research.

Literature:

1. Oxford English Dictionary. Publisher, OUP Oxford, 2010. Length, 2069 p.
2. Chesterton G.K. The Defendant. London. MDCCCCI R. Brimley Johnson 1901. 171 p.
3. Подоляк У.С., Зубрицький Р.Я. Вплив англійської лексики на формування англійського сленгу. Закарпатські філологічні студії. 2021. Вип. 19. Т. 2. С. 120–124. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.19.2.24>.
4. Молодіжний сленг. URL: <https://englishprime.ua> (дата звернення: 03.06.2023).
5. Лесинська О.М., Голіук І.О. Особливості американського молодіжного сленгу. *Науковий вісник МГУ. Серія «Філологічні науки»*. 2021. Вип. 48. Т. 3. С. 99–101. DOI: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.48-3.24>.
6. Robson Martin. Not Enough Room to Swing a Cat, 1844860736, Bloomsbury, UK. 2008. 176 p.
7. 11 «морських ідіом» англійської мови. URL: <https://englishprofi.com.ua> (дата звернення: 19.05.2022).
8. Англійська для моряків: історія і лексика. URL: <https://greenforest.com.ua> (дата звернення: 12.10.2016).

References:

1. Oxford English Dictionary (2010). Publisher, OUP Oxford. Length 2069 p.
2. Chesterton, G.K. (1901). The Defendant. London. MDCCCCI R. Brimley Johnson. 171 p.
3. Podolyak, U.S., Zubritskyi, R.Ya (2021). Vplyv anglijskoyi leksyky na formuvannya anglijskogo slangu [Influence of the English vocabulary in the formation of the youth slang]. *Zakarpatski filologichni studiyi*. Vyp. 19. Vol. 2. P. 120–124 [in Ukrainian].
4. Molodiznyj slang. Retrieved from: <https://englishprime.ua/> (Last accessed: 03.06.2023) [in Ukrainian].
5. Lesinska, O.M, Holiuk, I.O. (2021). Osoblyvosti amerykanskogo molodizhnogo slangu [The peculiarities of American youth slang]. *Naukovyi Visnyk MGU. Seriya: Filologichni nauky*. Vyp. 48. Vol. 3. P. 99–101 [in Ukrainian].
6. Robson Martin (2008). Not Enough Room to Swing a Cat, 1844860736, Bloomsbury, UK. 176 p.
7. 11 «morskyh idiom» anglijskoyi movy. Retrieved from: <https://englishprofi.com.ua/> (Last accessed: 19.05.2022) [in Ukrainian].
8. Angliyska dlya moryakiv: istoriya i leksyka. Retrieved from: <https://greenforest.com.ua/> (Last accessed: 12.10.2016) [in Ukrainian].

Науковий журнал

MODERN PHILOLOGY

Випуск 1, 2024

Коректура • *Н. Славогородська*
Комп'ютерна верстка • *Н. Кузнєцова*

Підписано до друку 29.03.2024 р.
Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 9,07. Зам. № 0124/079
Наклад 100 прим.

Надруковано:
Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефон +38 (095) 934 48 28
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.